

národní
úložiště
šedé
literatury

Retrospektivní bibliografie

Horčáková, Václava; Kubíček, Jaromír
2022

Dostupný z <http://www.nusl.cz/ntk/nusl-501603>

Dílo je chráněno podle autorského zákona č. 121/2000 Sb.

Tento dokument byl stažen z Národního úložiště šedé literatury (NUŠL).

Datum stažení: 10.05.2024

Další dokumenty můžete najít prostřednictvím vyhledávacího rozhraní nusl.cz .

Moravská zemská knihovna v Brně

**METODIKA RETROSPEKTIVNÍ BIBLIOGRAFIE:
VYUŽÍVÁNÍ ZDROJŮ OTEVŘENÝCH DAT**

Václava Horčáková – Jaromír Kubíček

Realizační výstup projektu NAKI II, DG18P02OVV036 „Česká literatura ve světě a světová literatura v Čechách v letech 1989–2020“

Brno: Moravská zemská knihovna, 2021

Obsah

1 Úvodem	5
1.1 Prolog	5
1.2 Cíl metodiky	13
2 Vlastní popis metodiky	14
2.1 Metodika retrospektivních bibliografií	14
2.1.1 Všeobecné univerzální soupisy	15
2.1.2 Bibliografie literatury v překladech	20
2.1.3 Regionální bibliografie	31
2.1.4 Oborová bibliografie	38
2.1.5 Personální bibliografie	44
2.2 Bibliografický záznam	49
2.2.1 Typy dokumentů	52
2.2.2 Řazení záznamů	59
2.2.3 Rejstříky v bibliografii	60
2.3 Zdroje otevřených dat	62
2.3.1 Světové souborné katalogy	62
2.3.2 Národní, historická a literární bibliografie	63
2.4 Retrospektivní bibliografie v zahraničí	77
3 Pomocný aparát	82
3.1 Definice pojmů	82
3.2 Seznam použitých zkratk	85
3.3 Použité standardy a doporučená referenční dokumentace	87
3.4 Seznam použité a související literatury	88

1 Úvodem

1.1 Prolog

Bibliografie prochází změnami paradigmatu, jež jsou zapříčiněny rychlým pronikáním počítačové techniky do světa informací. V dnešní době tak místo dřívější klasické formy tištěných výstupů souběžně i retrospektivní bibliografie převládá forma databází, zpravidla volně přístupných na internetu, které splňují požadavek pohotovosti, rychlosti i snadné dostupnosti. V současném věku globalizace je čím dál důležitější, aby badatelé i studenti jednotlivých oborů uměli informace nejen vyhledávat, ale také se v nich orientovat. Potřebujeme-li shromáždit informace, obracíme se dnes nejčastěji na síť elektronických dat – na internet. Ten nám však nemůže poskytnout přidanou hodnotu, kterou mají klasické tištěné bibliografie – rychlou a přehlednou orientaci v problematice, která je předmětem studia nebo výzkumu.

Stále platí, že žádná knihovna, resp. její katalog, zpravidla ve svých sbírkách nemá v úplnosti k dispozici potřebnou literaturu, ať již od jednoho autora nebo literaturu vztahující se k určitému tématu. Podobně je tomu i s databázemi. Bibliografické příručky, které usnadňují práci v heuristice a které jsou východiskem k další vědecké práci, vznikají až excerpční mnoha zdrojů a jejich vhodným uspořádáním.

Rozvoj počítačových médií má zlomový dopad na tištěné verze bibliografických vydání: mnohé z nich přestávají být publikovány, jiné mění svoji formu vydání (z tištěné verze přecházejí na elektronický PDF formát) a další se transformují v bibliografické databáze, kdy se jednotlivé záznamy ocitnou v moři informací, v němž lze vyhledávat prostřednictvím selekčních údajů. V České republice došlo k výraznějším změnám až po roce 1990, kdy tehdejší experimenty v zavádění automatizace do knihoven mohly být nahrazeny výběrem z hotových a vyzkoušených knihovnických systémů. Snaha o racionalizaci katalogizačních prací na podkladě výměny dat mění dosud platné standardy, které vycházejí z mezinárodních pravidel a v mnohém se přizpůsobují požadavkům informačních technologií. Každou novou změnou pravidel dochází k dalšímu odklonu od dřívější praxe a mnohdy i k rozporu s pravidly pravopisu.

Úvahy o mezinárodním sjednocení bibliografického záznamu jsou spojeny s vydáním anglo-americké instrukce z roku 1908. Rozdílná pruská katalogizační směrnice z roku 1899 však byla v mnoha zemích natolik zakořeněná, že snahy o sjednocení nevedly k úspěchu. K unifikaci praxe českých knihoven vydal ředitel Veřejné a universitní knihovny v Praze Jaromír Borecký v roce 1925 *Pravidla katalogu základního*,¹ která platila až do roku 1950, kdy se uzavíraly jmenné lístkové katalogy ve velkých knihovnách, neboť pro knihovny začala platit *Prozatímní pravidla abecedního jmenného seznamu*.² Definitivní podobu přinesla *Pravidla*

---

¹ BORECKÝ, Jaromír. *Pravidla katalogu základního (lískového abecedního seznamu jmenného) s dodatkem o popisu spisů drobných*. Praha: Státní nakladatelství, 1925. 164 s.

² *Prozatímní pravidla abecedního jmenného seznamu*. Praha: Státní nakladatelství, 1950. 55 s.

jmenného katalogu, která vyšla v roce 1959 za redakce ředitele Univerzitní knihovny v Olomouci Miroslava Nádvořníka.³ Zatímco se knihovny řídily katalogizačními pravidly, pro oblast dokumentace byl vydán *Jednotný katalogizační předpis pro literární službu*.⁴ O sjednocení praxe knihoven a dokumentačních středisek usilovala Hana Vodičková. Vypracovala návrh normy, kterou po připomínkovém řízení Úřad pro normalizaci a měření v říjnu 1964 schválil.⁵ Československá státní norma *ČSN 01 0195 Bibliografický (dokumentační) a katalogizační záznam* stanovila zásady pro pořizování bibliografických záznamů o literatuře pro knihovnictví, bibliografie a nakladatelství. Byla tak definována pravidla pro katalogizaci knihovních jednotek v knihovnách a pořizování záznamů pro bibliografické seznamy a kartotéky. Norma učinila významný krok v unifikaci dosud různorodé praxe, když určila obsah a úpravu bibliografického popisu, zásady tvoření popisných údajů i zkratk a uvedla také vzory záznamů pro jednotlivé typy literatury.

Na mezinárodním poli usilovala o unifikaci struktury záznamu Mezinárodní federace knihovnických sdružení a institucí (IFLA). Až v souvislosti se zaváděním počítačové techniky byl v roce 1971 vydán text mezinárodní normy pro bibliografický popis – *International Standard Bibliographic Description (ISBD)*, který byl předložen ke schválení ISO. Když IFLA v roce 1974 vydala text ISBD jako normalizované vydání („standard edition“), měl povahu doporučené, a ne schválené mezinárodní normy. Cílem ISBD bylo vytvořit takové zásady zpracování dokumentů, které bez ohledu na jazyk umožní řadit záznamy z různých zemí do společného souboru záznamů ve strojem čitelné podobě. Bibliografická norma ISBD byla určena pro všechny druhy bibliografických aktivit: od národních bibliografií přes katalogizaci v knihovnách až po knižní obchod. Jejím záměrem bylo naplnit ideální přání, aby jednou zpracovaný bibliografický záznam o knihovním dokumentu mohl být již jen přejímán ostatními uživateli.

Nasazení počítačové techniky takovou unifikaci vstupních údajů vyžadovalo. Záznam dokumentu byl rozdělen do sedmi bloků („area“): název a autor – vydání – impresum – kolace – edice – poznámky – ISBN, vazba a cena. Ze srovnání dosavadní praxe bibliografického záznamu a pravidel ISBD vyplývá podřízenost záznamu potřebám zpracovatele, kdy zájmy čtenáře jsou až druhořadé. Zavedení interpunkčních znamének, která umožňují srozumitelnost záznamu pro jeho převedení do strojem čitelné podoby (jako rovnítko nebo dvojtečka pro oddělení jiného názvu, pomlka pro oddělení bloku údajů), bylo na úkor čtenářské srozumitelnosti. Došlo k uplatnění hlediska zpracovatele záznamu, kdy se nebral ohled na to, že záznam dokumentu je nástrojem komunikace, zprostředkovatelem informace mezi čtenářem a dokumentem a že jeho používání by proto mělo být pro čtenáře co nejjednodušší a nejrychlejší.⁶ Podobným problémem bylo nejen oddělování prvního autora od dalších tvůrců (v rámci záhlaví), uváděných za názvem v údajích o autorech, což je pro čtenáře málo srozumitelné a odporuje to též jak logickému řazení záznamů, tak předřazení názvu před autorem. Pro zpracování bibliografických soupisů je ovšem systém specifické interpunkce pro

---

³ NÁDVOŘNÍK, Miroslav. *Pravidla jmenného katalogu*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1959. 234 s.

⁴ *Jednotný katalogizační předpis pro literární službu*. Praha: Průmyslové vydavatelství, 1952. 23 s.

⁵ *ČSN 01 0195 Bibliografický (dokumentační) a katalogizační záznam*. Praha: Úřad pro normalizaci a měření, 1965. 27 s.

⁶ VODIČKOVÁ, Hana. Vztah bibliografie a katalogizace k ISBD. In: *Česká bibliografie: sborník statí a materiálů*. Sv. 13. Praha: Státní knihovna ČSR, 1976, s. 28.

každý jednotlivý údaj záznamu nepřijatelný z hlediska uživatele, neboť při zpracování bibliografie je její uživatel stále rozhodujícím činitelem při tvorbě záznamu dokumentu.

V roce 1994 byla v našich knihovnách přijata anglo-americká katalogizační pravidla AACR2 a formát UNIMARC – ten však byl v roce 2004 nahrazen formátem MARC21. Zatímco formát MARC21 je stále platný, pravidla AACR2 byla od roku 2015 nahrazena novými pravidly RDA. Změny pravidel a formátů (ukládací či výměnné) mají dopad na náročnost práce knihovníků, čtenář se ovšem seznamuje až s výstupním formátem, který se drží standardu ISBD. Stávající pravidla stále mají pro čtenáře/uživatele několik oblastí údajů, které by z hlediska publikovaných bibliografických soupisů bylo vhodnější v zájmu srozumitelnosti nedodržovat. Patří k nim např. přebytečná interpunkce, psaní dvojtečky po názvu s uvedením podnázvu malým písmenem, udání místa vydání ve fixní podobě uvedené na titulním listu (V Praze, místo srozumitelnějšího nominativu Praha), oddělení prvního autora od dalších autorů. Zatímco ještě pravidla AACR2 měla zásadu uvádět u kolektivního díla nejvýše tři autory, pravidla RDA požadují vyjmenovat všechny autory z titulní strany, což je jistě ve prospěch dohledání každého z tvůrců, ovšem v neprospěch zásady úspornosti publikovaných bibliografických výstupů. Rovněž neužívání zkratk v záznamech databází podle RDA je pro bibliografii neakceptovatelné.

V roce 2011 vstoupila do hry vydaná norma *ČSN ISO 690 – Pravidla pro bibliografické odkazy a citace informačních zdrojů*, která vyšla rovněž v českém oficiálním překladu.⁷ Citační norma se přizpůsobila bibliografickým záznamům v recenzních rubrikách odborných časopisů a v mnohém připomínala praxi před zavedením pravidel ISBD. Autor je v ní uváděn na prvním místě a nanejvýš se uvádějí tři; pokud je autorů více, pak se uvádí jen první z nich s poznámkou „a kol.“. Poprvé tak došlo k uznání role editora sborníků, který se v normě objevuje na pozici autora. Záznam je zapisován in continuo bez diakritických znamének, názvové údaje jsou psány jiným typem písma. Výhodou rovněž je, že v katalogizačních záznamech knihoven je forma citace nabízena ke stažení, je tedy možné ji jen doplnit některými potřebnými údaji. Autor retrospektivní bibliografie pracuje se záznamy, které vznikly podle různých pravidel. Pokud nepracuje metodou de visu, záleží na kvalitě pramene, zda si dovolí záznam jen po úpravě převzít, aniž by pracoval se zdrojem v ruce. K takovým ověřeným zdrojům jistě patří řady národní bibliografie nebo některé oborové bibliografie, u kterých po zpracování záznamů následovala ještě revize.

Než jsme přistoupili ke zpracování této metodiky retrospektivní bibliografie, zhodnotili jsme produkci publikovaných bibliografických soupisů z posledních deseti let.⁸ Za tuto dekádu vyšlo v českých zemích v tištěné podobě více než 150 bibliografických soupisů vydaných knihovnami, akademickými ústavy i jinými organizacemi, ať již v podobě samostatných soupisů, nebo formou skrytých bibliografií. Struktura bibliografických záznamů je v nich rozdílná, společná je však jejich snaha poskytnout uživateli potřebný přehled ve sledovaném tématu a schopnost identifikovat hledaný dokument uvedený v soupisu. Vedle bibliografických pracovišť v knihovnách a vědeckých ústavech pocházejí jejich autoři z nejrůznějších působišť. Organizací bibliografické práce se zabývá sekce bibliografie SDRUK, která rovněž každý rok

---

⁷ *ČSN ISO 690. Informace a dokumentace – Pravidla pro bibliografické odkazy a citace informačních zdrojů*. Praha: Úřad pro technickou normalizaci, metrologii a státní zkušebnictví, 2011. 39 s.

⁸ HORČÁKOVÁ, Václava a Jaromír KUBÍČEK. Současný stav společenskovední bibliografie v českých zemích. *Český časopis historický*. 2019, roč. 117, č. 3, s. 666–694. ISSN 0862-6111.

pořádá střídavě se slovenskými partnery česko-moravsko-slovenská bibliografická kolokvia.⁹ O koncepčním přístupu a o výsledcích slovenských kolegů ve zpracování retrospektivní bibliografie je pojednáno na jiném místě, rozdílný přístup národních knihoven k bibliografické činnosti se projevil i ve vymezení bibliografie v národní soustavě povolání.

Podobně jako v jiných evropských zemích byl také v ČR přijat zákon č. 179/2006 Sb., o ověřování a uznávání výsledků dalšího vzdělávání.¹⁰ Jde o nástroj pro moderní řízení lidských zdrojů. Podle něj vznikla Národní soustava povolání (NSP), profilovaná Sektorovými radami, v níž jsou vymezeny požadavky na výkon činnosti zaměstnance v rámci povolání, resp. pracovní pozice. Celkově je v české NSP uvedeno 23 typových knihovnických pozic pro absolventy se střední, vyšší a vysokoškolskou kvalifikací, které po široké diskusi připravila desetičlenná skupina expertů složená ze zástupců ústředních, specializovaných a veřejných knihoven a profesních sdružení. Výsledkem jsou standardy toho, co má člověk splňující příslušnou kvalifikaci znát.

V české NSP není pojem bibliograf veden samostatně, najdeme ovšem odkaz na pracovní pozice, v níž se bibliografická činnost rovněž promítá:

- *Samostatný knihovník*, který kromě jiného vykonává specializované knihovnicko-bibliografické a informační práce, provádí odbornou poradenskou činnost. Kvalifikačním předpokladem je vyšší odborné vzdělání; bakalářský studijní program. V rubrice Pracovní činnosti jde o následující charakteristiku: knihovnické a bibliografické, referenční a informační služby v knihovnách s regionální působností (NSP 6).
- *Knihovník specialista*, který zajišťuje komplexní knihovnicko-bibliografické, referenční a informační služby uživatelům v knihovnách s celostátní působností, zpracovává celostátní koncepce, plány a programy v předmětné oblasti. Kvalifikační úroveň je magisterský studijní program (NSP 7).
- *Referenční knihovník*, který uživatelům zprostředkovává knihovnické a informační služby vlastní knihovny, knihoven oborově nebo regionálně příbuzných a národního systému knihovnických a informačních služeb jako celku, vede evidenci referenčních dotazů, vyhodnocuje zpětnou vazbu knihovnických a informačních služeb pro uživatele vlastní knihovny i celého systému. Kvalifikačním předpokladem je střední vzdělání s maturitní zkouškou (NSP 4).
- *Samostatný referenční knihovník*, který uživatelům zajišťuje fyzickou nebo virtuální formou knihovnické a informační služby vlastní knihovny, knihoven oborově nebo regionálně příbuzných a národního systému knihovnických a informačních služeb jako celku. Vytváří analytické, metodické a pracovní pomůcky pro provoz referenčních služeb na pracovišti a v systému knihoven spolupracuje na tvorbě nástrojů a metodik ke zpřístupnění knihovnických a informačních služeb vlastní knihovny i uživatelům jiných knihoven. Kvalifikační úroveň je vyšší odborné vzdělání; bakalářský studijní program.

---

⁹ KÁDNEROVÁ, Jiřina a Eva SVOBODOVÁ. Bibliografická kolokvia 1997–2016: pohled z české strany. In: KUBÍČEK, Tomáš a Eva SVOBODOVÁ, eds. *Mezínky bibliografie*. Brno: Moravská zemská knihovna, 2017, s. 33–48. ISBN 978-80-7051-228-9.

¹⁰ GIEBISCH, Roman. Národná sústava kvalifikácií a udeľovanie autorizácie MK ČR pre knihovnícke profesie. In: *5 Colloquium of library and information experts of the V4+ countries = 5. Kolokvium knižnično-informačných expertov krajín V4+*. Banská Bystrica: Štátna vedecká knižnica v Banskej Bystrici, 2015, s. 118–129. ISBN 978-80-89388-61-5.

V charakteristice pracovní činnosti pak najdeme: sestavení složitých rešerší; samostatná tvorba a využití interních databází (NSP 6).

- *Referenční knihovnický specialista*, který koordinuje systém knihovnických a informačních služeb knihovny, je aktivně zapojen do vývoje národního systému knihovnických a informačních služeb tvorbou pracovních pomůcek, formou kooperativních projektů a inovací. Kvalifikační úroveň je magisterský studijní program. V charakteristice pracovních činností se k bibliografické činnosti váže: poskytnutí a koordinace referenčních a faktografických služeb na oborové, regionální a národní úrovni; koncepce projektů a databází podporujících oborový, regionální a národní systém knihovnických a informačních služeb; tvorba vysoce specializovaných rešerší. Ve vzorových textech příkladů pracovní činnosti je v této pozici také uvedeno: tvorba speciálních bibliografických databází na základě obsahové analýzy dokumentů (NSP 7, platová třída 11).

Zatímco NSP v ČR se specializované bibliografické činnosti neuvádějí, ve slovenské národní soustavě povolání takovou profesi znají.¹¹ Jde o činnost s následující charakteristikou:

- *Bibliograf specialista*, který vykonává specializované odborné činnosti v oblasti bibliografické registrace a služeb. Připravuje koncepční a metodické materiály na odborné bibliografické zpracování a zpřístupňování dokumentů. Vytváří speciální bibliografické databáze, tvoří a rediguje bibliografické soupisy. Využívá sekundární bibliografické zdroje k poskytování specializovaných knihovnicko-informačních služeb.

Vynechání profese bibliograf v české NSP odpovídá přístupu Národní knihovny ČR k bibliografické činnosti, kdy po personálních změnách ve vedení bibliografického pracoviště a po uspořádání semináře *Bibliografie na rozcestí* v listopadu 1994 odstartovala organizační změny, jimiž se postupně odpoutávala od bibliografických činností, ovšem s výjimkou zpracování národní bibliografie. Vedle knihoven jsou tradiční bibliografická pracoviště v ústavech Akademie věd ČR, mnohé zdařilé bibliografie jsou zpracovávány graduovanými odborníky. Přestože se v odborné sekci bibliografie SDRUK poukazovalo na nedostatek v charakteristice bibliografické činnosti v NSP, nebyla tato skutečnost zohledněna.

Práce bibliografa je spojena s knihovnami, resp. s knihovními sbírkami. Největší sbírky knihovních dokumentů se nacházejí v knihovnách s právem povinného výtisku. Dekretem dvorské komory ve Vídni ze dne 2. dubna 1807 získala právo po jednom výtisku od každé vydané publikace dnešní Österreichische Nationalbibliothek (do roku 1918) a v jednotlivých zemích Rakouska příslušná univerzitní nebo lyceální knihovna (dnešní Národní knihovna ČR na tiskovou produkci z Čech, Vědecká knihovna v Olomouci na knihy vtištěné v moravských tiskárnách a knihovna Slezského zemského muzea v Opavě od tiskáren z Rakouského Slezska). Změnu přineslo až vládní nařízení č. 118 Sb. ze dne 28. května 1935, které určilo odvádění knih a periodik z celého státu za účely konzervace dnešní Národní knihovně ČR a od moravských tiskáren a vydavatelů Moravské zemské knihovně v Brně. Další změny přinesl až rok 1947, kdy povinný výtisk publikací z celého státu příslušel i dalším vědeckým knihovnám v krajích.

---

¹¹ STASSELOVÁ, Silvia. Knihovnické profesi v národnej sústave povolání. *Knížnica*. 2016, roč. 17, č. 1, s. 10–15. ISSN 1335-7026.

V současnosti platí zákon ze dne 8. února 1995 č. 37 Sb., o neperiodických publikacích, podle kterého je vydavatel povinen odevzdat dva výtisky Národní knihovně ČR a po jednom povinném výtisku Moravské zemské knihovně v Brně, Státní vědecké knihovně v Olomouci (dnes Vědecká knihovna v Olomouci) a příslušné krajské vědecké knihovně. Pro periodika pak platí zákon ze dne 22. února 2000 č. 46 Sb., o právech a povinnostech při vydávání periodického tisku, podle kterého má vydavatel povinnost odevzdat stejný počet výtisků knihovnám uvedeným v předchozím zákonu z roku 1995 a navíc po jednom výtisku Knihovně Národního muzea v Praze.

Bibliografie jako tradiční vědecká disciplína nemá v českém odborném tisku mnoho nových teoretických studií. U příležitosti konání 20. kolokvia českých, moravských a slovenských bibliografů, které proběhlo v říjnu 2017 v Brně, vyšel sborník *Mezníky bibliografie*.¹² Přinesl řadu příspěvků programových i hodnotících. Ke smyslu bibliografie se vyjádřil historik Jaroslav Pánek, který byl sám na počátku své vědecké kariéry také bibliografem. Připomeňme si závěrečnou myšlenku z jeho úvahy:

„Údělem bibliografů – a dnes převážně bibliografek – je budování pevných základů poznání, základů tak hlubokých, že z povahy věci ani nebývají vidět. O to jsou důležitější, neboť jejich poslání přesahuje osoby, instituce, národy a státy. Jejich úkolem je totiž propojovat poznání a co možná zabraňovat jeho nebezpečné atomizaci; uchovávat paměť a vzdorovat stálému zapominání; zachycovat vývoj a stav naší vědy a kultury, abychom si ji plně uvědomovali a abychom zanechávali stopu i pro příští generace. V tom spočívá stěžejní úloha a civilizační poslání bibliografie.“¹³

Závěr této kolektivní monografie tvoří půvabný esej knihovníka s IT zaměřením Jana Kaňky, z něhož rovněž vyjímáme:

„Bibliografie je službou (a přinejmenším v odborném světě) zatím plně strojem nenahraditelnou. Role bibliografie jakožto disciplíny pomocné a asistující je nevděčná. Její plody sklízí zejména vědci, badatelé, studenti, ale i (často nevědomky, protože skrytě a zprostředkovaně) široká veřejnost. Ti první jmenovaní dokážou kvalitní bibliografickou práci ocenit, protože jsou na ní většinou bytostně závislí. Ti posledně jmenovaní většinou nevědí, o čem je řeč. Ať tak či onak, bibliografické úsilí je pohledem zvenku takřka neviditelné a opravdového uznání se bibliografovi nejspíše dostane jen od kolegy bibliografa. Ten jediný tuší, co práce a času stojí dobrá bibliografie.“¹⁴

Ve sborníku *Mezníky bibliografie* nalezneme dva příspěvky o nejčastěji vyhledávaných oborových bibliografiích. Zpracovali je bibliografové z příslušných ústavů Akademie věd ČR: Václava Horčáková pojednává o bibliografii dějin Českých zemí, Vojtěch Malínek se zabývá českými literárními bibliografiemi. Bez těchto dvou autorů by se neobešel ani seminář pořádaný v říjnu 2016 v Ústavu pro českou literaturu AV ČR, na kterém bibliografové prezentovali situaci ve zpracovávání článků ze svého oboru a z něhož vzešel sborník s názvem *České*

---

¹² KUBÍČEK, Tomáš a Eva SVOBODOVÁ, eds. *Mezníky bibliografie*. Brno: Moravská zemská knihovna, 2017. 228 s. ISBN 978-80-7051-228-9.

¹³ Tamtéž, s. 12.

¹⁴ Tamtéž, s. 213.

oborové bibliografie.¹⁵ Jde o velmi užitečný přehled soudobé analytické bibliografie jednotlivých vědních oborů. Z humanitních věd referovali ještě o české lingvistice Olga Kubešová Pensdorfová s Janou Papcunovou, o archeologické bibliografii Lada Šlesingerová, o divadelní bibliografii Vladimír Hajšman, o filmografii Pavla Janásková, o muzikologické bibliografii Jana Vozková, o bibliografii historie umění Polana Bregantová, o bibliografii památkové péče Zuzana Stádníková, o pedagogické databázi Marcela Petrovičová a o knihovědné bibliografii Andrea Jelínková.

V obou těchto sbornících najdeme příspěvky o tradiční národní článkové bibliografické službě ANL, která v tomto období bojovala o svou existenci. Průběh změn v postupu při jejím zpracování podala Eva Svobodová.¹⁶ Vzpomenula na seminář Národní knihovny z listopadu 1994 nazvaný *Bibliografie na rozcestí*, který odstartoval organizační změny, jejichž prostřednictvím Národní knihovna postupně zrušila nejen odbor bibliografie a vydávání bibliografických soupisů. Národní bibliografie nabyla podobu elektronického katalogu Národní knihovny ČR. Součástí systému české národní bibliografie byla ovšem také analytická bibliografie, která byla od roku 1953 publikovaná jako součást bibliografického katalogu pod názvem *Články v českých časopisech*, od roku 1989 byla zpracovávána ve spolupráci s vědeckými knihovnami a od roku 1992 má elektronickou podobu databáze ANL. V roce 2010 si však Národní knihovna stanovila jiné priority a zpracování analytické bibliografie zastavila. Veřejné knihovny v čele se sekci bibliografie SDRUK hledaly řešení, nadále koordinovaly tuto činnost za pomoci dotačního programu VISK. Přes všechny nedostatky jde o databázi s téměř dvěma miliony záznamů (roční přírůstek činí přibližně 70 tisíc záznamů) a je veřejnými knihovnami a jejími čtenáři ze všech databází velmi často využívána. Databázi ANL jako systém české centrální analytické bibliografie se znovu podařilo prosadit mezi priority ve vládní Koncepti rozvoje knihoven v České republice na léta 2017–2020, v navazující koncepci rozvoje knihoven pro období od roku 2021 je databáze ANL zařazena mezi silné oborové a regionální portály, které je třeba rozvíjet a podporovat.¹⁷

Nad informační explozí se zamýšlel prof. Jaroslav Pánek.¹⁸ Jde do jisté míry o paradoxní situaci, kdy bibliografové jsou schopni s maximálním úsilím nashromáždit takové množství dat, že je potencionální uživatelé ani nestíhají vzít na vědomí. Klade si otázku, zda vytvářet bibliografie jako informační tezaurus, nebo vytvářet pouze selektivní bibliografie. Odmítá např. omezení excerptní základny na časopisy evidované v seznamu ERIH (*European Reference Index for the Humanities*), který je do značné míry nahodilý, nebo by v žánrovém omezení mohlo dojít na pomíjení recenzí, což by ovšem bylo rovněž v neprospěch oboru. Východisko vidí ve spolupráci bibliografů s odborníky.

---

¹⁵ HOLANOVÁ, Markéta Ř., ed. *České oborové bibliografie: sborník z interdisciplinárního semináře*. Praha: Ústav pro českou literaturu AV ČR, 2017. 202 s. ISBN 978-80-88069-46-1.

¹⁶ SVOBODOVÁ, Eva. Co s ní?: česká analytická bibliografie v letech 1992–2016. In: KUBÍČEK, Tomáš a Eva SVOBODOVÁ, eds. *Meziny bibliografie*. Brno: Moravská zemská knihovna, 2017, s. 187–202. ISBN 978-80-7051-228-9. Zde je také uvedena související literatura.

¹⁷ Databáze ANL patří k silným portálům, jako jsou Knihovny.cz, CENTRAL, Národní autority, Souborný katalog ČR, viz Informační služby knihoven v analogovém a digitálním prostředí, opatření č. 27. In: *Koncepce rozvoje knihoven ČR 2021–2027 s výhledem do roku 2030* [online]. Dostupné z: <https://ipk.nkp.cz/legislativa/koncepce-strategie-deklarace>.

¹⁸ PÁNEK, Jaroslav. Poznámky historika k historické bibliografii. *Čtenář*. 2014, roč. 66, č. 11, s. 410–414. ISSN 0011-2321.

Metodiku zpracování souběžné oborové analytické bibliografie české literatury zpracoval Vojtěch Malínek z Ústavu pro českou literaturu AV ČR.¹⁹ Východiskem této metodiky mu byly mnohaleté zkušenosti se zpracováním oborové bibliografie na tomto pracovišti a změny způsobené přechodem od tradiční podoby zpracování dokumentů k formě databázové. Jde v ní o stanovení kritérií pro výběr, hodnocení a zpracování záznamu dokumentů, a to z hlediska oborové bibliografie obecně, ovšem v prostředí online katalogizace a databázového zpracování.

Z metodiky bibliografie bychom chtěli upozornit na studii Jaroslava Novotného o teorii bibliografického záznamu.²⁰ V jeho pojetí je bibliografický záznam odkazem na uživatelem hledanou informaci, která má prvotně sekundární charakter nebo nadstandardní povahu úplné informace s dodatečně přidaným plným textem (digitalizovaným dokumentem). Pro retrospektivní bibliografii však studie nepřináší nové poznatky.

Významnou pomocí pro uživatele je skenování obsahů a jejich připojení ke katalogizačním záznamům v knihovnách. Zásadním přínosem pro dostupnost knihovních sbírek je digitalizace knihovních fondů, jistě by pro čtenáře bylo ideální propojení záznamu o knize nebo článku přímo s digitalizovaným textem. Bibliografie v tomto moderním procesu má také svou významnou úlohu. Dnes jsou v českém národním systému Kramerius k dispozici již tisíce digitalizovaných bohemikálních knih a stovky titulů periodik. Význam tohoto rozsáhlého zdroje informací si uvědomila odborná veřejnost v době epidemie koronaviru, kdy byly knihovny uzavřeny. Rozhodnutím vlády v součinnosti s ochrannými organizacemi autorských práv byly digitalizované dokumenty volně přístupné, což studujícím a vědecké veřejnosti do značné míry umožnilo pokračovat v jejich práci.

Každý bibliograf ke svému tematicky zaměřenému soupisu vy excerpoval rozsáhlé sbírky knihoven a popsal záznamy z obsahu mnoha periodik, aby ve snaze o relativní úplnost usnadnil vyhledávání dokumentů. Základním zdrojem informací je díky svému univerzálnímu pojetí národní bibliografie. Speciální bibliografie ovšem zaujímá významné pozice ve společenských vědách nejen precizností v popisu, ale zvláště svými zvláštnostmi a rozsahem, který se často nekryje s bibliografií univerzální. Mezi speciální bibliografií je význačná skupina retrospektivních bibliografií, která zahrnuje společenské vědy, umělecké obory nebo další oblasti a která ani s odstupem času neztrácí svou informační hodnotu. Její význam často spočívá v individuálním charakteru, který vyplývá z autorského přístupu a koncepce. Právě na speciální retrospektivní bibliografii v humanitních vědách a na její jednotlivé skupiny jsme zaměřili naši pozornost.

Při zpracování naší metodiky jsme ocenili spolupráci s bibliografickou sekcí Sdružení knihoven ČR, na jejichž jednáních jsme některé problémy konzultovali. Jmenovitě náš dík patří Věře Mynářové a Lence Pokorné Korytarové, které přispěly při zpracování podkladů.

---

¹⁹ MALÍNEK, Vojtěch. *Oborová analytická bibliografie: metodika zpracování*. Praha: Ústav pro českou literaturu AV ČR, 2020. 198 s. ISBN 978-80-7658-007-7.

²⁰ NOVOTNÝ, Jaroslav. Mezi bibliografickou informací a její reprezentací: informace v teorii bibliografického záznamu. *Knihovna*. 2010, roč. 21, č. 1, s. 32–47. ISSN 1801-3252.

1.2 Cíl metodiky

Východiskem pro zpracování této metodiky se stal kritický rozbor bibliografické produkce z oborů společenských věd za posledních deset let, v němž jsou posouzeny samostatně vydané soupisy nebo práce publikované v časopisech a ve sbornících a také monografie, v nichž bibliografie tvoří samostatnou část k biografické studii. Metodika retrospektivní bibliografie je předkládána ve třetím roce plnění projektu NAKI II *Česká literatura ve světě a světová literatura v Čechách v letech 1989–2020*, v rámci něhož již byla využita ve zpracování bibliografické části.

Rozborem současného bibliografického zpracování domácích a zahraničních databází i tištěných výstupů byla zjištěna jejich zřejmá neúplnost. Až využíváním národních a mezinárodních zdrojů otevřených dat je možné dosáhnout potřebné úplnosti i relevance dat. K tomu napomáhají jak přehledy světových a národních databází, tak i pokyny ke zpracování záznamů jednotlivých typů dokumentů, jak jsou uvedeny v této metodice.

2 Vlastní popis metodiky

2.1 Metodika retrospektivních bibliografií

Neustálý nárůst informací v tištěné nebo elektronické podobě pro mnohé vědní obory neznamená, že by dříve publikované poznatky byly překonány novými a že by se k nim nebylo třeba vracet. Každý odborný badatel nebo vysokoškolský student, zejména z oboru humanitních či sociálních věd, si dříve, než přistoupí ke zpracování svého úkolu ve výzkumu, zjišťuje dosavadní literaturu, resp. bibliografické údaje. Bibliografie jako jedna z nejstarších a osvědčených forem zprostředkování informačních zdrojů má stále svůj prioritní význam, jenž spočívá ve zjištění, kritickém hodnocení a v utřídění dosavadních poznatků. Jejich zpřístupněním vytváří předpoklady pro jejich informační využití.

Retrospektivní bibliografie jsou zpracovávány v několika druzích. Nejmenší skupinu tvoří všeobecné univerzální soupisy, které svým zaměřením na celý stát nebo národ podchytily ve snaze o relativní úplnost záznamů dosavadní literaturu v daném časovém období. Jejich zpracování se neobejde bez spolupráce nejvýznamnějších knihoven či bez excerpce jejich fondů. Další velkou skupinu tvoří bibliografie speciální – v jejich rámci se naše pojednání zaměřuje na retrospektivní soupisy překladů české literatury, dále na bibliografie regionální, oborové a personální.

Sestavování kumulativních všeobecných univerzálních soupisů knih nebo periodik a jiných typů dokumentů bylo účelné v době, kdy automatizované systémy národních bibliografií neměly schopnost nabídnout výběr záznamů z hlediska jazyka, formátu a vymezeného časového úseku. Když po druhé světové válce vzrostla potřeba porozumění mezi národy, došlo k založení OSN a její organizace pro výchovu, vzdělání, kulturu a vědu – UNESCO. Ta od roku 1949 obnovila vydávání mezinárodní bibliografie překladů, tzv. *Index translationum*, který je dobrým informačním zdrojem o knižní překladové tvorbě autorů. Při zpracovávání regionální bibliografie se bibliograf musí vyrovnat s řadou otázek, jako je regionální příslušnost informačních pramenů, vymezení regionu nebo regionální osobnosti apod. Obdobně oborová bibliografie nabízí soupis informačních dokumentů k tématu, které se v určité době stalo aktuálním. Je zřejmé, že nejpočetnější skupinou zůstávají personální bibliografie. Zatímco doba jubilejních výběrových soupisů vydávaných k připomenutí různých výročí vztahujících se k určité osobě již minula, registrující bibliografie tvorby a její recepce je stále projevem nejen ocenění významné literární nebo vědecké osobnosti, ale současně i základním zdrojem informací o ní. Význam retrospektivní bibliografie spočívá v zachycení současných a dobových informací a dalších materiálů (publikovaných později), které hodnotily sledované události s odstupem času.

Na příkladu personální bibliografie Franze Kafky, našeho nejvíce vydávaného německy píšícího autora, můžeme posoudit změny ve způsobu zpracování retrospektivní bibliografie. Přehled literatury zpracovali rakouští germanisté působící na univerzitě ve Philadelphii, Maria Luise Caputo-Mayr a Julius Michael Herz. Materiál rozdělili na primární a sekundární část. Zatímco první vydání primární bibliografie, vydané v roce 1982 a zachycující Kafkovu tvorbu

v originále i v překladech do roku 1980,²¹ obsahuje 60 stran bibliografických záznamů, nové vydání (doplněné a rozšířené do roku 1997) je rozsahem trojnásobné.²² Autoři se po vydání první verze bibliografie obrátili na některé knihovny i pracoviště univerzit s žádostí o doplnění informací a mohli také již využít elektronické katalogy největších evropských národních knihoven, *Index Translationum* nebo *Worldcat*. Bibliografie je uspořádána podle obsahu na vydání souborných prací, románů a jednotlivých krátkých próz, u každého díla jsou pak připojeny překlady do jednotlivých jazyků, pokud vyšly. Popis má úspornou podobu, opakovaná vydání jsou značena jen uvedením vrocení u prvního vydání. Německo-anglický názvový rejstřík je jediným pomocným aparátem. Odborníci ohodnotili bibliografii slovy „konečně vyšla příručka v labyrintu bádání o Kafkovi“.²³ Elektronizace katalogů a využití internetu značně usnadnily dostupnost informačních zdrojů.

Zpracování retrospektivních bibliografií je prací mnohostranně náročnou: na čas, na znalost literatury a historických souvislostí a na znalost zdrojových dokumentů. Jde o práci, jejímž předpokladem je také dobrá znalost bibliograficko-informační činnosti. Pracné a časově náročné budování lístkových kartoték v současnosti nahradilo počítačové zpracování, které práci urychluje. Bez ohledu na technické zpracování zůstává základem dobré bibliografie trpělivé a dlouhodobé shromažďování bibliografických záznamů, jejich popis a třídění – zkušenosti bibliografa nejsou nahraditelné žádným softwarem, a to i přes nadějný vývoj umělé inteligence. Taktéž ruční zpracování rejstříků se může jevit v dnešní digitalizované a uspěchané době jako anachronismus, ale jen velmi málo knihovnických a bibliografických pracovišť je vybaveno softwarem, který by uměl data vybraná z databáze tematicky, abecedně či chronologicky seřadit, poté je očíslovat a vytvořit k nim rejstříky. Modernizace bibliografického zpracování je ovšem nezbytná. Je však také ověřené, že sestavení rozsahově kratších bibliografických soupisů je tradiční lístkovou metodou rychlejší než jejich zpracování počítačem, pokud je třeba záznamy uspořádat tematicky a strukturu třídění nelze předem odhadnout.

Po stručné charakteristice jednotlivých druhů retrospektivní bibliografie uvádíme výčet nejvýznamnějších vydaných soupisů (kromě všeobecných univerzálních bibliografií se ovšem jedná o jejich výběr). Z regionálních a oborových soupisů jsou zachyceny takové, které nemají krátkodobé chronologické omezení, u personálních bibliografií pak kvůli jejich velkému množství mohlo jít jen o ukázkou zajímavých titulů (zejména z hlediska autorského zpracování).

2.1.1 Všeobecné univerzální soupisy

Od doby národního obrození vznikaly v českých zemích první pokusy o podchycení úplné národní produkce literatury z retrospektivního pohledu. A tak se bibliografie jako činnost zaměřená na získávání, zpracování a zpřístupnění informací mohla začít prosazovat jako samostatná odborná disciplína. Když Josef Jungmann (1773–1847) v první polovině 19. století

---

²¹ CAPUTO-MAYR, Maria Luise a Julius Michael HERZ. *Franz Kafka Werke: eine Bibliographie der Primärliteratur (1908–1980)*. Bern; München: Francke, 1982. 94 s. ISBN 3-7720-1545-X.

²² CAPUTO-MAYR, Maria Luise a Julius Michael HERZ. *Franz Kafka: internationale Bibliographie der Primär- und Sekundärliteratur: Band I. Bibliographie der Primärliteratur 1908–1997 = International bibliography of primary and secondary Literature. Volume I. Bibliography of primary literature. 2., erw. und überarb. Aufl.* München: K. G. Saur, 2000. XLIX, 213 s. ISBN 3-907820-64-9.

²³ Tamtéž, s. XIV.

připravoval materiál o literárních dějinách v českém jazyku, rozhodl se nejprve zpracovat soupis dosavadních rukopisů a tisků. Podnětem mu byla práce Poláka Samuela B. Lindeho (1771–1847), který Jungmanna vyzval ke spolupráci na díle o slovanských literaturách, sám Linde sestavil přehled literatury slovanských národů (*Rys historyczny literatury narodów slowiańskich*, 1823). Tento přehled byl pro Jungmanna impulsem, aby své poznámky sestavil do rozsáhlé knihy, kterou nazval *Historie literatury české aneb saustawny přehled spisů českých* (Praha 1825; 2. vydání doplněné o novou literaturu editoval Václav Vladivoj Tomek a vyšlo 1849). Práci rozvrhнул v chronologické řadě do šesti věcně uspořádaných oddělení, přičemž každému předcházela obsírnější nárys společenského vývoje. Velmi praktická a podle historických etap přehledně uspořádaná příručka, doplněná jmennými a názvovými rejstříky, je na svou dobu obdivuhodným dílem, uvážíme-li, že jde o autorství jednoho literárního vědce, který kvůli tomuto „soustavnému přehledu spisů českých“ procházel katalogy pražských knihoven a většinu děl popsal de visu. První vydání uvedlo zprávy o 5 099 titulech, druhé vydání je o polovinu rozsáhlejší, zachytilo 7 466 rukopisů a tištěných knih. Dodnes se naše knihověda bez Jungmannova soupisu neobejde.

Spolupracovníkem *Časopisu Musea království českého* byl kněz František Doucha (1810–1884), od poloviny 19. století vedl v tomto časopise rubriku o nových knihách. Záznamy této soustavné práce se pro něj staly podkladem pro zpracování dodatku Jungmannova soupisu, který F. Doucha nazval *Knihopisný slovník česko-slovenský* a který vyšel v roce 1865. Obsahuje přes 10 000 položek včetně zahraničních bohemik. Douchův rukopis soupisu připravil k tisku František A. Urbánek (1842–1919), který jej nově uspořádal a snažil se jej také svými znalostmi doplňovat, jak o tom svědčí také Douchovo poděkování v úvodu knihy za jeho zvláště vytrvalou činnost.²⁴ Douchův *Knihopisný slovník česko-slovenský* je na rozdíl od Jungmannových tematicky uspořádaných záznamů řazen abecedně. Chronologicky se prolíná s Jungmannovou *Historií literatury české*, kdy Jungmann ve svém druhém vydání soupisu vymezil nejnovější šesté oddělení od počátku obrození léty 1774 až 1846. Doucha datoval slovník rovněž spisy vydanými od roku 1774. Přestože Douchův slovník představuje moderní bibliografické dílo, jehož cílem bylo Jungmannův soupis doplnit nebo opravit a zejména podchytit novější produkci, úroveň zpracování Jungmannovy *Historie literatury české* nedosahuje.

Sestavení národní retrospektivní bibliografie 19. století bylo úkolem Národní knihovny, která v pracovních kartotékách shromáždila na 80 000 záznamů, jež v roce 1989 započala redakčně zpracovávat a připravovat k vydání. Když se mnohaleté snahy Národní knihovny v Praze o zpracování přehledu knih a sborníků 19. století z českých zemí nesetkaly s očekávanými výsledky završenými tiskovým výstupem, byly práce na tomto projektu koncem 20. století ukončeny.²⁵ Co se ovšem na tomto úseku podařilo, byl rozsáhlý přehled *Moravika 19. století ve fondech SVK Olomouc a SVK Brno*, kdy tyto knihovny retrospektivní katalog v šesti svazcích jmenného soupisu a dvou svazcích systematického rejstříku v letech

---

²⁴ Práce na tomto soupisu přivedla F. A. Urbánka (1842–1919) k sestavení bibliografických ročenek české a slovenské literární produkce za roky 1867 až 1869 a k vydávání *Věstníku bibliografického* (1867–1883). Byl také prvním, kdo termín bibliografie v poslední třetině 19. století zavedl do české odborné literatury. Srov. KUBÍČEK, Jaromír. František Augustin Urbánek – bibliograf a nakladatel české a slovenské literatury. In: *XXII. kolokvium českých, moravských a slovenských bibliografů*. Hradec Králové: Studijní a vědecká knihovna, 2020, s. 48–57. ISBN 978-80-7052-153-3 [e-kniha].

²⁵ Kartotéku záznamů knižní produkce 19. století Národní knihovna ČR zpřístupnila elektronicky na adrese: <http://katif.nkp.cz/Katalogy.aspx?katkey=050BIBL19>.

1982–1986 vydaly. Nešlo jen o rekatologizaci záznamů, neboť jeho autoři, Marie a Miroslav Nádvorníkoví, pracovali metodou de visu v souladu s novými pravidly. Olomoucká knihovna byla v té době jedinou knihovnou u nás s právem povinného výtisku na Moravě vydávaných knih. Spoluprací obou největších moravských knihoven se podařilo docílit relativní úplnosti v podchycení monografií, sborníků a edic moravské provenience bez jazykového omezení.

Celoživotním dílem neúnavného bibliografa Karla Nosovského (1881–1935) je *Soupis československé literatury za léta 1901–1925*, pro který Vilém Pražák (1889–1976) zpracoval literaturu slovenské provenience. Svým rozsahem (75 000 titulů knižních děl a přehledů edic) se jedná o vyčerpávající soupis, omezený však jen na jazykově českou a slovenskou produkci, který u nás patří k největším retrospektivním bibliografiím. Soupis je rozdělen na abecední a systematickou část s tříděním podle MDT.

Od roku 1959 pracovalo oddělení retrospektivní bibliografie Národní knihovny v Praze na *Bibliografii české knižní tvorby 1945–1960*. Zatímco v současné národní bibliografii vydávané Národní knihovnou se podchycovaly pouze tituly, které na základě povinného výtisku tato knihovna dostávala, zpracovatelé retrospektivní bibliografie tohoto období usilovali o doplnění záznamů Národní knihovny také podle sbírek dalších vědeckých knihoven a oborových bibliografií. První dva svazky jmenného seznamu vyšly v roce 1973, avšak Národní knihovna vydání dokončila až v nových politických poměrech. Bibliografie zachytila na 80 000 titulů a patří k dobře zpracovaným příručkám.

O retrospektivní přehled periodik se snažil Novinářský studijní ústav v Praze, který s pomocí externistů shromáždil opisy záznamů z katalogů velkých knihoven a úřední evidence. Zpracovat retrospektivní bibliografie periodik českých zemí se rozhodla sekce bibliografie Sdružení knihoven ČR, která tyto podklady dostala k dispozici a doplnila je dalším výzkumem v regionech. V edici *Česká retrospektivní bibliografie* vyšlo celkem 11 svazků, které podchytily noviny (4 svazky) a časopisy (7 svazků), na vydání edice se podílela Moravská zemská knihovna. Každá skupina periodik eviduje jejich vydávání od počátku do roku 1918 a jejich druhá část období let 1919–1945. V každé řadě jsou uvedeny názvy periodik v abecedním uspořádání a v samostatném svazku je vždy připojen historický přehled a rejstříky (jmenný, místní s uvedením vydavatelů a věcný s chronologickým ukazatelem). Zpracování periodik v období po roce 1945 se vedle Národní knihovny ujaly jednotlivé krajské vědecké knihovny a vycházely soupisy periodik po dvaceti letech (1945–1965, 1966–1985), uvádíme je v oddíle regionální bibliografie.

Nad zpracováním retrospektivní článkové bibliografie 19. století jako úkolu Národní knihovny se zamýšleli před padesáti roky Otto Šimáček a Jiří Špět, kvůli značné rozsáhlosti však k němu nikdy nebylo přistoupeno.²⁶ Bibliografii článků ze 70 titulů novin a časopisů organizoval v době politického uvolňování ve druhé polovině šedesátých let Ústav marxismu-leninismu ÚV KSČ a podílely se na ní také Univerzitní knihovna v Brně a Ústřední ekonomická knihovna v Praze. Vydání bibliografie se díky péči Matice slovenské podařilo stihnout ještě před dobou normalizace a pokračovalo i v dalších letech, kdy vyšly tři rozsáhlé díly *Bibliografie článků z komunistického a pokrokového tisku v Československu 1924–1938*, v nichž jsou dokumenty v každé části rozděleny podle území na České země a Slovensko. Jde

---

²⁶ ŠIMÁČEK, Otto. Projekt článkové retrospektivy (oblast politiky). In: *Česká bibliografie*. Sv. 12. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1976, s. 139–141; ŠPĚT, Jiří. Projekt článkové retrospektivy (oblast historických věd). Tamtéž, s. 142–144.

o rozsáhlý zdroj k politickému a hospodářskému vývoji země, je zpracovaný bibliografy dobového historického pracoviště. Převážně anotované záznamy jsou uspořádány věcně, soupis doplňuje autorský, osobní a místní rejstřík.

O tom, že dobrá bibliografie je základem dalšího vědeckého výzkumu, svědčí i analytická bibliografie o českých zemích z periodik a almanachů z doby národního probuzení, jež vycházely v tehdejší hlavním městě státu. Rozsáhlý přehled ukázek z 50 titulů vydávaných ve Vídni v předbřeznové době do roku 1848 zpracovala Gertraud Marinelli-König a publikovala ho Rakouská akademie věd. Gertraud Marinelli-König nashromážděné anotované záznamy věcně roztřídila a doplnila rejstříky osob, míst a nakladatelů.

Od poloviny 20. století se považovalo za jeden z hlavních úkolů sestavení soupisu bohemik vydávaných v cizině – již z toho důvodu, že politika našeho národa byla mnohdy ovlivňována ze zahraničí (avšak prameny o tom zůstávaly nedostupné a byly často nepřehledné). Za komunistického režimu, a zvláště pak v době normalizace, však nebylo možné publikovat soupisy, jež by obsahovaly jména zakázaných autorů, na které se vztahoval neoficiální index. Protože byly do listopadu 1989 tyto dokumenty mimo evidenci našich knihoven,²⁷ vycházely takové soupisy v zahraničí. Nejobsáhlejší práci sepsala Ludmila Šeflová,²⁸ která pro časopis *Svědectví*, redigovaný Pavlem Tigridem a vydávaným v Paříži, vedla bibliografickou rubriku o bohemikální produkci, jež byla vydávána v zahraničí. Na bibliografické práci se také podílely výzkumné ústavy v zahraničí, zejména Collegium Carolinum v Mnichově, jež se zabývalo zpracováním dějin českých zemí.²⁹

Bibliografické úsilí ve vztahu k českým zemím charakterizuje více než celková retrospektiva příprava dílčích soupisů – omezených hledisky regionálními, oborovými nebo personálními. K tomu nutí zřejmě nejen značný rozsah látky a s tím spojená nedohledná realizace předsevzatých úkolů na celonárodní retrospektivní bibliografii, ale také větší badatelská specializace českých bibliografických pracovišť.

Přehled všeobecných retrospektivních bibliografií (knihy a periodika)

BRODSKÁ, Jaroslava, Viktor PALIVEC a Jaroslava POKORNÁ. *Bibliografie české knižní tvorby 1945–1960*. Díl 1–4 . Abecední jmenná část. Díl 5. Rejstřík překladů. Praha: Státní pedagogické nakladatelství; od 1994: Praha: Sova, 1973–1996. 5 sv. (3545, 217 s.) ISBN 80-7050-156-1 (díl 3.), ISBN 80-7050-183-9 (díl 4.), ISBN 80-7050-210-X (díl 5.).

DOUCHA, František [s přispěním J. A. DUNDRA a F. A. URBÁNKA]. *Knihopisný slovník česko-slovenský, aneb seznam kněh, drobných spisův, map a hudebních věcí, vyšlých v jazyku národa česko-slovenského od roku 1774 až do nejnovější doby*. Praha: I. L. Kober, 1865. VIII, 320 s.

---

²⁷ V tomto smyslu byl neslavně proslulý poštovní úřad č. 120 v Praze, v němž cenzura kontrolovala zásilky knih a časopisů ze zahraničí a ideologicky nežádoucí tiskoviny zabavovala.

²⁸ ŠEFLOVÁ, Ludmila. *Bibliografie literatury vydané českými a slovenskými autory v zahraničí 1948–1972 (s dodatkem do srpna 1978)*. Köln: Index, 1978. XXII, 370 s.

²⁹ Soupis periodik a bibliografií, jehož zdrojem byla knihovna Collegium Carolinum v Mnichově viz KUBÍČEK, Jaromír a Miloš PAPÍRNÍK. *Osudy Němců vysídlených z České republiky po roce 1945: bibliografie periodik a bibliografií*. Brno: Moravská zemská knihovna, 2002. 82 s. ISBN 80-7051-140-0.

DUBEN, Vojtěch N. *Český a slovenský tisk v zahraničí 1945–1975*. Washington: V. N. Duben, 1976. 141 s.

FORMANOVÁ, Lucie, Jiří GRUNTORÁD a Michal PŘIBÁŇ. *Exilová periodika: katalog periodik českého a slovenského exilu a krajaňských tisků vydávaných po roce 1945*. Praha: Ježek, 1999. 502 s. ISBN 80-85996-24-3.

JAKLOVÁ, Alena. *Čeckoamerická periodika 19. a 20. století*. Praha: Academia, 2010. 637 s. ISBN 978-80-200-1810-6.

JUNGSMANN, Josef. *Historie literatury české. Aneb: saustawný přehled spisů českých s krátkou historií národu, oswícení a jazyka*. 2. vyd. Praha: F. Řiwnáč, 1849. VI, 771 s.

KUBÍČEK, Jaromír et al. *Časopisy České republiky 1919–1945*. Brno: Sdružení knihoven ČR; Moravská zemská knihovna, 2006. 4 sv. (Česká retrospektivní bibliografie. Řada 1. Časopisy) ISBN 80-86249-35-2. (Část 1. Bibliografie. 525, 544, 446 s. Část 2. Přehledy, rejstříky. 686 s.)

KUBÍČEK, Jaromír et al. *Časopisy České republiky od počátku do roku 1918*. Brno: Sdružení knihoven ČR; Moravská zemská knihovna, 2006. 3 sv. (Česká retrospektivní bibliografie. Řada 1. Časopisy) ISBN 80-86249-35-2. (Část 1. Bibliografie. 422, 397 s. Část 2. Přehledy, rejstříky. 466 s.)

KUBÍČEK, Jaromír et al. *Noviny České republiky 1919–1945*. Brno: Sdružení knihoven ČR, 2004. 2 sv. (Česká retrospektivní bibliografie. Řada 1. Noviny) ISBN 80-86249-27-1. (Část 1. Bibliografie. 446 s. Část 2. Přehledy, rejstříky. 276 s.)

KUBÍČEK, Jaromír et al. *Noviny České republiky od počátku do roku 1918*. Brno: Sdružení knihoven ČR, 2008. 2 sv. (Česká retrospektivní bibliografie. Řada 1. Noviny) ISBN 80-86249-27-1. (Část 1. Bibliografie. 415 s. Část 2. Přehledy, rejstříky. 249 s.)

MICHL, Josef Václav Justin. *Auplný literaturnej létopis, čili, Obraz slowesnosti Slowanůw nářečj českého w Čechách, na Morawě, w Uhřích ..., od léta 1825 až do léta 1837*. Praha: B. Haase synové, 1839. VI, 353 s.

NOSOVSÝ, Karel a Vilém PRAŽÁK. *Soupis československé literatury za léta 1901–1925*. Praha: Svaz knihkupců a nakladatelů ČSR, 1931–1938. 3 sv. (Díl 1. Abecední seznam. 570, 710 s. Díl 2. Systematický seznam. XVI, 877 s.)

PASÁK, Tomáš. *Soupis legálních novin, časopisů a úředních věstníků v českých zemích z let 1939–1945*. Praha: Univerzita Karlova, 1980. 441 s.

ŠTĚDRONŠKÝ, František. *Zahraniční krajaňské noviny, časopisy a kalendáře do roku 1938*. Praha: Národní knihovna, 1958. 166 s.

Přehled všeobecných retrospektivních bibliografií (analytika článků)

JEŽEK, Alexandr. *Bibliografie článků z komunistického a pokrokového tisku v Československu 1933–1938: česká část*. Martin: Matica slovenská, 1971. 2 sv. (1378 s.)

KŮSTKA, Josef a Irena STRNADOVÁ. *Bibliografie článků z komunistického a pokrokového tisku v Československu 1924–1928: česká část*. Martin: Matica slovenská, 1984–1987. 2 sv. (661, 923 s.)

KŮSTKA, Josef a Irena STRNADOVÁ. *Bibliografie článků z komunistického a pokrokového tisku v Československu 1929–1932: česká část*. Martin: Matica slovenská, 1978. 2 sv. (962, 1075 s.)

MARINELLI-KÖNIG, Gertraud. *Die böhmischen Länder in den Wiener Zeitschriften und Almanachen des Vormärz (1805–1848)*. Wien: Österreichische Akademie der Wissenschaften, 2011–2018. 5 sv. ISBN 978-3-7001-6551-4.

2.1.2 Bibliografie literatury v překladech

Když v první etapě národního obrození přišel Josef Jungmann s překlady Chateaubriandovy *Ataly* (1805) a Miltonova *Ztraceného ráje* (1811), šlo o nejrozsáhlejší a nejpracnější ukázky francouzského a anglického literárního díla svého druhu. Jejich prostřednictvím byla poprvé prokázána schopnost českého jazyka dosáhnout stylistické dokonalosti srovnatelné s jinými evropskými jazyky. Jungmannovy překlady se staly vzorem pro české spisovatele, kteří pochopili potřeby české literatury.³⁰ Překladová literatura se stala součástí každé národní kultury, a to nejen proto, že může být měřítkem vyspělosti domácího jazyka. Současná teorie překladů ukazuje na možnosti zkoumání překladu jako samostatné složky národní kultury, nikoli jen jako složky její literatury.³¹

Aby se dílo stalo součástí zahraniční literatury, obecně platí, že musí splňovat několik podmínek. Tou základní je překladatel, který je schopný ujmout se práce, v rámci překladů z češtiny do cizího jazyka jím je nejčastěji bohemista působící na zahraniční vysoké škole. Protože se vydaná kniha stává zbožím, hraje hlavní roli nakladatel, který je ochotný dílo vydat. Ten je ovšem z ekonomického hlediska motivován ziskem. Ekonomický zřetel je příčinou, proč k překladům nejsou vybírána díla podle jejich literární hodnoty, ale často z jiných důvodů, např. když se autor dostane na seznam bestsellerů světových literatur. Bohemista Mojmír Grygar uvádí, že introdukování kterékoli literatury do cizího prostředí je podrobena paradoxní zákonitosti – na jedné straně je její přijetí usnadňováno podobnostmi s domácím vývojem (čtenář se snáze seznamuje s tím, co mu již připadá povědomé), na druhé straně se tu však uplatňuje princip ozvláštnění: poznání něčeho nového, dosud neznámého a nečekaného je jedním z hlavních zdrojů nejen intelektuálního, ale i estetického prožitku.³²

---

³⁰ Takto to hodnotí Václav Vladivoj Tomek, editor druhého vydání Jungmannova díla. Viz JUNGSMANN, Josef. *Historie literatury české*. Praha: České museum, 1849, s. III.

³¹ HRALA, Milan, ed. *Kapitoly z dějin českého překladu*. Praha: Karolinum, 2002, s. 8. ISBN 80-246-0386-1.

³² Takové poznámky zpracoval Mojmír Grygar, který byl po studiu literární vědy asistentem na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy a v letech 1969–1993 působil na Slovanském ústavu univerzity v Amsterdamu, srov. GRYGAR, Mojmír. O recepci české literatury v zahraničí. In: ROTREKL, Zdeněk a Karel MÁCHA, eds.

Zásadní prací o vývoji českého překladatelství je monografie Jiřího Levého *České teorie překladu*.³³ Jde o historický přehled postihující české myšlení o překladu a charakterizující překladatelskou praxi od středověku až do druhé světové války, doplňuje ho výběr nejdůležitějších textů o překladatelské činnosti. Nově se podobným tématem zabýval kolektiv autorů pod vedením Milana Hraly v souboru studií *Kapitoly z dějin českého překladu*,³⁴ který se soustředil na překlady do češtiny z pěti světových jazyků – angličtiny, francouzštiny, němčiny, ruštiny a španělštiny –, jež vystihl vždy v pěti historických etapách od národního obrození až do konce druhé světové války.

Otázka recepce cizojazyčné literatury v domácím prostředí je častým tématem vysokoškolských prací a stává se i předmětem vědeckého výzkumu na filozofických fakultách českých univerzit. Svědčí o tom poměrně bohatá odborná literatura. Výjimečně se setkáváme v literatuře s opačným přístupem, tedy s pronikáním české literatury do literatur cizojazyčných a s hodnocením vývoje překladové tvorby české literatury v zahraničním prostředí. Důvodem může být složitější přístup k bibliografickým zdrojům, neboť národní bibliografie velkých států jsou značně výběrové a neúplné. Takové práce vznikají ponejvíce na slavistických pracovištích zahraničních univerzit.

Mezinárodní bibliografie překladů knih ze všech jazyků členských států UNESCO pod názvem *Index translationum* vycházela formou ročenky v letech 1932–1940 a byla obnovena v roce 1949. Údaje poskytují národní knihovny tak, aby splňovaly následující požadavky: jméno autora, název přeloženého díla, jméno překladatele, místo vydání, název vydavatele, rok vydání, pořadí vydání (jen druhé a další), počet stran, zkratka jazyka originálu, název díla v originálu. Dnes jde o stejnojmennou volně dostupnou databázi (unesco.org/xtrans/), která dovoluje vyhledávat záznamy podle autora a slov názvu, přičemž je lze dále specifikovat podle jazyka (originálu a překladu), země, místa vydání, vydavatele, překladatele, editora, věcného hesla a roku vydání. Databáze rovněž nabízí statistiky podle nejpřekládanějších autorů nebo zemí. Ze záznamů lze vyvodit, která díla se nejčastěji překládají a překlady z jakých disciplín mají největší ohlas v zahraničí, a to jak v umělecké literatuře, tak ze všech oblastí vědy.

Česká národní bibliografie, inspirována německou národní bibliografií,³⁵ začala od roku 1956 zachycovat díla československých autorů přeložená do cizích jazyků a díla zahraničních autorů s československou tematikou v ročních přehledech nazvaných *Zahraniční bohemika*. Šlo ovšem jen o podchycení publikací, které se dostaly do fondu Národní knihovny, která je získávala převážně dary a mezinárodní výměnou, neboť kvůli nedostatečným kontaktům s cizojazyčným knihkupeckým trhem a kvůli nedostačujícím prostředkům na nákup zahraniční

Slovo v úzkosti a naději. Brno: Masarykova univerzita; Moravská zemská knihovna, 1994, s. 99–111. ISBN 80-7051-079-X.

³³ LEVÝ, Jiří. *České teorie překladu*. Praha: Státní nakladatelství krásné literatury, hudby a umění, 1957. 946 s. Nové vydání vyšlo v roce 1996.

³⁴ HRALA, Milan, ed. *Kapitoly z dějin českého překladu*. Praha: Karolinum, 2002. 271 s. ISBN 80-246-0386-1.

³⁵ Tradičním bibliografickým centrem Německa bylo Lipsko, kde od roku 1918 vycházela v sešitech s týdenní periodicitou *Deutsche Nationalbibliographie und Bibliographie des im Ausland erschienen deutschsprachigen Schrifttums*, kterou ještě doplňoval roční přehled *Deutsches Bücherverzeichnis*. Po rozdělení Německa byly souběžně publikovány dvě německé bibliografie, ve Frankfurtu nad Mohanem vydával Svaz knihkupců od roku 1945 *Deutsche Bibliographie*, v níž byly evidovány knihy z Německa, Rakouska a Švýcarska (včetně v němčině vydaných knih z dalších států). Obě národní bibliografie usilovaly o zachycení celé jazykově německé knižní vydavatelské produkce. O evidenci překladové literatury z německy psaných knih pak se snažila zvláštní řada *Bibliographie der Übersetzungen deutschsprachiger Werke*, která byla vydávaná v Lipsku od roku 1954.

literatury šlo o značnou výběrovost. Soupis vycházel v ročních přehledech za léta 1956–1996.³⁶ Komparací zachycené anglicky nebo francouzsky psané beletrie v těchto přehledech zahraničních bohemik však můžeme jen usoudit, že do sbírek Národní knihovny se v té době dostalo ročně jen 8–15 % z celkového množství vydaných publikací.

Podobně jako v jiných státech vznikl v roce 1998 dotační program na podporu překladové tvorby českých autorů na Ministerstvu kultury ČR. Komise složená z literárních odborníků každoročně vyhodnocuje žádosti nakladatelů z mnoha zemí, s finanční podporou vycházejí v zahraničí překlady klasické i současné české literatury. Bibliografický přehled dotovaných titulů je k dispozici na webu ministerstva kultury, vyšel také knižně.³⁷

Ojedinelým bibliografickým projektem Slovanského ústavu, který vznikl v Praze z podnětu T. G. Masaryka a po roce 1945 se výrazně konstitoval, bylo zpracování přehledu veškeré knižní a časopisecké produkce týkající se Slovanstva vydané na území dnešní České republiky včetně překladů literární tvorby ze všech slovanských jazyků. Výsledky rozsáhlé excerpcce bibliografií, časopisů, almanachů a kalendářů dosud vyšly ve třech dílech podle období: do roku 1860, 1861–1890 a 1891–1918.³⁸ Soupis je uspořádán podle národních literatur, po rozpisu antologií následuje přehled tvorby jednotlivých autorů uspořádaný podle názvů díla a připojen je vždy pomocný aparát, který tvoří jmenné rejstříky autorů a překladatelů a seznam excerpovaných periodik.

Přehledy překladové literatury jsou také často součástí personálních bibliografií. Jsou tvůrčí postavy v naší literatuře, které si zpracování a vydání samostatné personální bibliografie nesporně zaslouží. Děje se tak v těch případech, kdy přehled autorova díla neslouží jen k poznání jeho tvorby a vývoje zájmů, ale pro svou aktuálnost literárního odkazu je stále předmětem studia editorů, literárních historiků i knihovníků. Z četných personálních bibliografií, v nichž se rovněž sledují překlady autorova díla do cizích jazyků, uvádíme následující dva soupisy (kvůli jejich výjimečnosti i rozsáhlosti).

V meziválečném období byl nejvíce překládaným autorem spisovatel a novinář Karel Čapek (1890–1938). Ke 100. výročí jeho narození byla zpracována a vydána *Bibliografie Karla Čapka*.³⁹ Nejobsáhlejší je oddíl jeho prací v časopisech a sbornících publikovaných za jeho života, který zachycuje 3 149 položek v chronologickém uspořádání. Druhý oddíl eviduje samostatně vydané knižní práce autora od prvního separátu studie zveřejněného v roce 1913 až po plánovanou knihu k vydání v roce 1988 a registruje 639 publikací publikovaných v češtině. Samostatný oddíl knih Karla Čapka vydaných v jiných jazycích zpracovaly Věra Buriánková,

---

³⁶ *Zahranční bohemika v roce 1956*, k rozšíření došlo i změnou názvu *Zahranční bohemika a slovenika v roce 1962* (resp. ...*slovacika v roce 1965*), od roku 1989 je název ročenky *Zahranční bohemika*. Ročenka vycházela v ediční řadě *Bibliografický katalog ČSSR. České knihy, zvláštní sešit*. Poslední svazek vyšel za rok 1996.

³⁷ KOPÁČ, Radim, ed. *Česká literatura v překladu (1998–2016)*. 2. vyd. Praha: Ministerstvo kultury ČR, 2016. 142 s. ISBN 978-80-87546-23-9.

³⁸ BEČKA, Josef, ed. *Slavica v české řeči I: české překlady ze slovanských jazyků do roku 1860*. 2., přeprac. a dopl. vyd. Praha: Slovanský ústav AV ČR; Euroslavica, 2002. 166 s. ISBN 80-86420-07-8; BEČKA, Jiří et al. *Slavica v české řeči II: české překlady ze slovanských jazyků 1861–1890*. Praha: Slovanský ústav; Euroslavica, 2002. 629 s. ISBN 80-86420-08-6; BEČKA, Jiří, Siegfried ULBRECHT et al. *Slavica v české řeči III/1: překlady ze západno- a jihoslovanských jazyků v letech 1891–1918*. Praha: Slovanský ústav; Euroslavica, 2008. 533 s. ISBN 978-80-86420-28-8; BEČKA, Jiří, Siegfried ULBRECHT et al. *Slavica v české řeči III/2: překlady z východoslovanských jazyků v letech 1891–1918*. Praha: Slovanský ústav, 2012. 651 s. ISBN 978-80-86420-45-5.

³⁹ MĚDÍLEK, Boris et al. *Bibliografie Karla Čapka: soupis jeho díla*. Praha: Academia 1990. 658 s. ISBN 80-200-0050-X.

Kateřina Dostálová a Vlasta Volfová. Přehled uvádí 915 knih v 50 jazycích publikovaných v letech 1918–1988. Oddíl překladů je sestavený podle jazyka vydání, v každém jazyce je dílo uspořááno abecedně podle českých názvů, záznam uvádí tento název v originále překladu, dále jméno překladatele a nakladatelské údaje. Připojený přehled tuto část doplňuje tak, že u jednotlivých českých Čapkových děl je uveden výčet jazyků, do kterých byla práce přeložena s odkazem na příslušný záznam. Z přehledu se tak dozvíme, že např. *Válka s mloky* vyšla v 28 jazycích, *Devatero pohádek* bylo přeloženo do 27 jazyků apod. Tři rozsáhlé části doplňuje soubor rejstříků, a to názvový a předmětový (k první a druhé části), jmenný pak ke všem záznamům. Výsledkem je rozsáhlé, přehledně uspořáané a graficky vzorně upravené bibliografické dílo, které se stalo dominantním ze všech prací publikovaných u příležitosti 100. výročí narození Karla Čapka.

Nejpřekládanějším českým autorem je Milan Kundera. Tuto skutečnost potvrdila Moravská zemská knihovna výzkumem, jehož výsledek *Dílo Milana Kundery v překladech* byl knižně publikován u příležitosti 90. narozenin spisovatele.⁴⁰ Autor se stal proslulým ve světě ne snad proto, že je příslušníkem národa, o který byl náhle ve světě zájem, ale proto, že se mu podařilo svou českou životní zkušenost tlumočit lidem jiných národností a kultur jako něco, co se dotýká jich samých.⁴¹ Výzkum se zaměřil na vystopování překladů 16 Kunderových děl, které byly zařazeny do exkluzivní edice *La Bibliothèque de la Pléiade* francouzského prestižního nakladatelství Gallimard. Podle autorových děl byl zpracován přehled jejich překladů v jednotlivých jazycích, a tak je zdokumentováno excerpčí souborných katalogů a sbírek národních knihoven, že např. nejpřekládanější Kunderův román *Nesnesitelná lehkost bytí* vyšel ve 44 jazycích a celkem ve 426 různých vydáních. Záznam obsahuje název díla v jazyku překladu, jméno překladatele a příp. autora předmluvy či doslovu, nakladatelské údaje a sigly národních knihoven či souborných katalogů; jejich sigly připojené ke každému bibliografickému záznamu doplňují věrohodnost soupisu. Zdrojem výzkumu bylo více než 50 světových a národních katalogů. Celkově se podařilo podchytit 2 739 různých vydání děl tohoto autora. Jde o ojedinělý ediční čin, jehož cílem nebyla personální bibliografie autora jako celku, ale jen její část, tedy překladatelská tvorba.

Anglo-americká literatura

Když český spisovatel a historik Jiří Kovtun (1927–2014) odešel v roce 1973 z Německa do USA, vystudoval knihovnictví a jako pracovník Kongresové knihovny sestavil bibliografii *Czech and Slovak literature in English*.⁴² Jeho soupis třídí záznamy na antologie, literárněkritické publikace a na literární díla vztahující se k jednotlivým autorům, přičemž v antologiích je vždy uveden rozpis autorů, u jména autorů jsou vedle samostatně vydaných knižních děl také odkazy na jeho zastoupení v antologiích. Názvy básní v antologiích již soupis nesleduje. Bibliografii doplňují rejstříky autorů, editorů antologií a překladatelů. Soupis je obohacen o signatury knihoven, zejména Kongresové knihovny ve Washingtonu a Britské knihovny v Londýně.

---

⁴⁰ KUBÍČEK, Tomáš et al. *Dílo Milana Kundery v překladech = Œuvre de Milan Kundera et sa traduction*. Brno: Moravská zemská knihovna, 2019. 319 s. ISBN 978-80-7051-275-3.

⁴¹ Takto jej z pohledu zahraničního bohemisty hodnotí Mojmir Grygar. Srov. ROTREKL, Zdeněk a Karel MÁCHA, eds. *Slovo v úzkosti a naději*. Brno: Masarykova univerzita; Moravská zemská knihovna, 1994, s. 110.

⁴² První vydání vyšlo v roce 1984, druhé rozšířené vydání pak v roce 1988; popis viz Personální bibliografie.

Velmi obsáhlá je *Bibliografie americké literatury v českých překladech*.⁴³ Ta obsahuje prózu a poezii a některá díla historická, filozofická, politologická a teologická, která vyšla knižně, v antologiích nebo v literárních časopisech. Soupis je uspořádaný abecedně podle autorů a dále podle názvu díla v originále. Doprovodný aparát tvoří soupis antologií, anonymních prací, nakladatelů a seznam excerpovaných časopisů.

Francouzská literatura

Přehlednou historickou studii o překladatelské činnosti seřazenou podle historických etap od doby národního obrození až do počátku 21. století zpracovala Zuzana Raková.⁴⁴ Charakterizuje jednotlivá vývojová období a v nich podíl francouzské překladové literatury na celkové české vydavatelské produkci. Bibliograficky je cenný přehled editorů a překladatelů s uvedením jejich biografických údajů, u každého z nich je doplněný seznamem vydaných či přeložených děl francouzských autorů do češtiny.

Se zaměřením na určitý časový úsek 20. století vyšla celá řada studií. Na překladatelskou tvorbu a proměny československo-francouzských vztahů v letech 1945–1953 se zaměřil Pavel Čech.⁴⁵ Bibliografické rozbory tvoří téměř polovinu této rozsáhlé publikace. Jeho tabulkové přehledy sledují nejen vydanou překladovou literaturu, ale také čtené tituly, které byly po politickém převratu v únoru 1948 připraveny k vydání, ale nevyšly. Práce zahrnuje všechny druhy literatury, beletrie z nich tvoří okolo jedné třetiny.

Šedesátá léta 20. století představovala v české kultuře fenomén, v nakladatelské činnosti se hovořilo o renesanci.⁴⁶ Nakladatelé se snažili nabídnout čtenářům kvalitní výběr publikací ze světové produkce. Tyto tendence se projeví i na vydávání překladů francouzské literatury. Tyto skutečnosti zachytila Kateřina Drsková žánrovým tematickým rozbohem českých překladů z francouzštiny (se zaměřením na beletrii) z období let 1960–1969.⁴⁷ Studii doplňuje bibliografický přehled 615 položek prózy, poezie a dramatu, který je sestavený podle autorů.

Bibliografické záznamy se staly podkladem pro Jovanku Šotolovou k přehledu českých překladů francouzských literárních děl od roku 1989.⁴⁸ Na základě množství publikovaných titulů překladů Julesa Verna charakterizovala francouzské autory vydávané u nás od 19. století. Její přehledy jsou uspořádané podle autorů a sledují překladatele, vydavatele a vrocení. Autorka tak z bibliografické analytiky zachytila trendy v rámci překladů francouzské beletrie do češtiny.

---

⁴³ ARBEIT, Marcel a Eva VACCA. *Bibliografie americké literatury v českých překladech = Bibliography of American literature in Czech translation*. Olomouc: Votobia, 1900–2000. 3 sv. ISBN 80-7198-019-6.

⁴⁴ RAKOVÁ, Zuzana. *La traduction tchèque du français*. Brno: Masarykova univerzita, 2014. 139 s. ISBN 978-80-210-6775-2.

⁴⁵ ČECH, Pavel. *Francouzsko-české vztahy v oblasti překladu (1945–1953)*. Brno: Masarykova univerzita, 2011. 386 s. ISBN 978-80-210-5466-0.

⁴⁶ Mnohostranný literární pohled přinesla konference pořádaná Ústavem pro českou literaturu AV ČR v červnu 1999, celkový pohled na podíl překladové literatury najdeme v příspěvku MĚŠŤAN, Antonín. *Z cizích luhů: překlady do češtiny v šedesátých letech*. In: DENEMARKOVÁ, Radka, ed. *Zlatá šedesátá: česká literatura a společnost v letech tání, kolotání a ...zklamání*. Praha: Ústav pro českou literaturu AV ČR, 2000, s. 67–71. ISBN 80-85778-27-0.

⁴⁷ DRSKOVÁ, Kateřina. *České překlady francouzské literatury (1960–1969)*. České Budějovice: Editio Universitatis Bohemiae Meridionalis, 2010. 210 s. ISBN 978-80-7394-236-6.

⁴⁸ ŠOTOLOVÁ, Jovanka. *Francouzská literatura v českých překladech po roce 1989: 25 let bez cenzury*. Praha: Karolinum, 2018. 240 s. ISBN 978-80-246-3868-3.

Reprezentační a bohatě ilustrovanou publikací je výstavní katalog Památníku národního písemnictví *Naše Francie*,⁴⁹ který obsahuje studie českých i francouzských bohemistů o překladech francouzských básníků do češtiny a o českých ilustrátorech knih francouzských básníků. Téměř vyčerpávající je připojená bibliografie knižně vydaných překladů francouzské poezie do češtiny (765 titulů) a seznam českých ilustrátorů francouzské poezie vydané ve Francii (57 titulů), které doplňují biografické medailonky překladatelů i ilustrátorů.

Italská literatura

Celoživotním dílem profesorky slovanské filologie Jitky Křesálkové, která od roku 1966 působila na italských univerzitách, je bibliografie italských literárních děl přeložených do češtiny a slovenštiny. Ačkoli prvotním podnětem autorky k sestavení bibliografie bylo její zjištění, jak málo se toho ví v Itálii o Slovanech a o jejich vztazích k Západu (v tomto případě k Itálii), její bibliografický výzkum sledoval opačné literární vztahy: tedy překlady literárních děl italských autorů do češtiny. Práce je výborně a přehledně zpracovaná, obsahuje 9 371 záznamů překladů vydaných v českých zemích od doby vynálezu knihtisku až do roku 2015, jež jsou uspořádány podle autorů, a je doplněná rejstříkem překladatelů a dalších jmen.⁵⁰

Vedle Milana Kundery se stal v zahraničí nejznámějším a nejčtenějším českým spisovatelem Bohumil Hrabal. Na recepci Hrabalova díla v Itálii se zaměřila Táňa Alešová, jež zpracovala nejen přehled jeho děl v italském překladu, ale také kritické ohlasy z italského tisku.⁵¹ Hrabalova díla jsou v soupisu uspořádána chronologicky podle prvního italského vydání, jak vycházela v letech 1966–2010, a každé dílo doplňují kritické recenze. V bibliografii ještě nalezneme přehled italských divadelních inscenací a hrabalovskou literaturu v italštině.

Německá literatura

Recepci německé literatury se dlouhodobě zabývá Peter Drews, který pro období do konce 19. století zpracoval bibliografii českých překladů německé beletristiky 1771–1900.⁵² Je sestavena podle německých autorů s uvedením knižních i článkových děl, pomocný aparát tvoří rejstřík českých názvů a rejstřík jmenný. Následující období do roku 1945 pak Peter Drews zpracoval do komentovaného přehledu v historických etapách a žánrech.⁵³

Českou poezii v německých překladech zpracoval podle 20 nejprekládanějších českých autorů Ladislav Nezdařil, který k hodnocení připojil také bibliografii antologií a knižních děl vydaných do roku 1939.⁵⁴ Z důvodu koncentrace německých překladatelů kolem časopisu

---

⁴⁹ MARÈS, Antoine a Tereza RIEDLBAUCHOVÁ, eds. *Naše Francie: francouzská poezie v českých překladech a ilustracích 20. století*. Praha: Památník národního písemnictví, 2018. 431 s. ISBN 978-80-87376-44-7.

⁵⁰ KŘESÁLKOVÁ, Jitka. *Italská literatura v Čechách a na Slovensku: bibliografie italských literárních děl přeložených do češtiny a slovenštiny, vydaných od počátku knihtisku do současnosti, a přeložených tištěných divadelních her a operních libret inscenovaných od 18. století*. Praha: Univerzita Karlova. Filozofická fakulta, 2017. 644 s. ISBN 978-80-7308-720-3.

⁵¹ ALEŠOVÁ, Táňa. *Recepce díla Bohumila Hrabala v Itálii*. Opava: Slezská univerzita, 2015. 151 s. ISBN 978-80-7510-174-7.

⁵² DREWS, Peter. *Tschechische Übersetzungen deutscher Belletristik 1771–1900*. Dresden: Thelem, 2007. 404 s. ISBN 978-3-937672-28-1.

⁵³ DREWS, Peter. *Die tschechische Rezeption deutscher Belletristik 1900–1945*. München: Otto Sagner, 2011. 249 s. ISBN 978-3-86688-125-9.

⁵⁴ NEZDAŘIL, Ladislav. *Česká poezie v německých překladech*. Praha: Academia, 1985. 385 s. (Bibliografická část s. 331–361.)

Prager Presse zachycuje bibliografie také 845 ukázek poezie od 108 českých básníků, které tento list v období 1921–1928 publikoval.

Přehled české literatury v německých překladech podal Jiří Holý.⁵⁵ Příručka uvádí medailonky autorů doplněné o překlady jejich děl v němčině a základní literaturu o nich, v materiálové části pak přehled antologií, bibliografií a odborné literatury k tématu práce.

Ve spolupráci univerzit v Bamberku a Olomouci vznikla anotovaná bibliografie učebnic německého jazyka, vydaných pro české země od počátku knihtisku do roku 1918.⁵⁶ Zachytila 499 záznamů slovníků, jazykových učebnic nebo čítanek určených pro školy i běžnou potřebu. Popis je podrobný včetně výskytu publikace v knihovnách, u prvního vydání jsou uvedena případná další vydání. Soupis doplňuje jmenný, místní a věcný rejstřík.

Výborně zpracovaná je také bibliografie, která zachytila literaturu o vztazích mezi češtinou a němčinou od dvacátých let minulého století – zpracovala ji Alena Šimečková s kolektivem.⁵⁷ Tato bibliografie o studiu germanistiky na českých školách a jazykových problémech překladatelů německých textů do češtiny utřídila ve vlastním podrobném věcném uspořádání 753 záznamů studií a článků. Práce je ovšem zaměřena na lingvistické problémy, literární překlady nesleduje.

Slovanské jazyky

Zevrubnou bibliografií poezie a prózy v českých překladech od národního obrození systematicky zpracovává Slovanský ústav AV ČR. Vyšly již tři díly pod názvem *Slavica v české řeči* – prozatím poslední vydaný díl (2012) představil přehled literárních překladů z východoslovanských jazyků a zachytil 9 960 záznamů monografií i příspěvků v novinách, časopisech, sbornících a kalendářích z období let 1891–1918. Soupisy třídí obsah na antologie, díla jednotlivých autorů a na anonymní práce, připojeny jsou rejstříky podle autorů, překladatelů a editorů.

Moravská zemská knihovna vydala knihu *Česká literatura v polských překladech (1989–2020)* jako první svazek edice *Česká literatura v překladech*.⁵⁸ Po úvodu a odborné studii následuje bibliografický soupis 939 překladů uspořádaný chronologicky a doplňuje jej přehled přeložených děl podle autorů, přehled antologií a jmenný rejstřík.

V katalozích knihoven bychom našli již okolo desítky bibliografických soupisů o překladech prací Jaroslava Haška do ruštiny. Poslední je z roku 1999 a vydala jej Všeruská státní knihovna zahraniční literatury v Moskvě.

Reprezentační výběr s dobře zpracovanou bibliografií představuje katalog Dušana Karpatského o česko-chorvatských vztazích, který podchytil chorvatskou literaturu v českých

---

⁵⁵ HOLÝ, Jiří. *Tschechische Literatur 1945–2000: Tendenzen, Autoren, Materialien*. Wiesbaden: Harrassowitz, 2011. 237 s. ISBN 978-3-447-06575-7.

⁵⁶ GLÜCK, Helmut, Holger KLATTE, Vladimír SPÁČIL a Libuše SPÁČILOVÁ. *Deutsche Sprachbücher in Böhmen und Mähren vom 15. Jahrhunderts bis 1918*. Berlin; New York: Walter de Gruyter, 2002. XXXII, 290 s. ISBN 3-11-017504-5.

⁵⁷ ŠIMEČKOVÁ, Alena et al. *(Neue) Bibliographie zum deutsch-tschechischen Sprachvergleich*. Prag: Karolinum, 2017. 96 s. ISBN 978-80-246-3560-6.

⁵⁸ GOSZCZYŃSKA, Joanna, Jaromír KUBÍČEK a Tomáš KUBÍČEK. *Česká literatura v polských překladech (1989–2020) = Literatura czeska w tłumaczeniach polskich (1989–2020)*. Brno: Moravská zemská knihovna, 2020. 231 s. ISBN 978-80-7051-291-3.

překladech v letech 1560–2002 podle autorů, antologií a rovněž knižně vydaných chorvatských překladů české literatury.⁵⁹

Výběrová bibliografie překladů z češtiny do cizích jazyků

BERGSTRAND, Märta a Mats LARSSON. *Från Königinhofer-Handskriften till Novemberorkanen: en bibliografi över tjeckisk och slovakisk skönlitteratur i svensk översättning 1862–1991*. Stockholm: Stockholms universitet. Institutionen för slaviska och baltiska språk, 1992. 183 s. (Atockholm Slavic Papers, 5) ISBN 91-87290-02-2.

BERKOPEC, Oton. *Česká a slovenská literatúra, divadlo, jazykozpyt a národopis v Jugoslávii: bibliografie od r. 1800 do 1935: knihy a časopisy*. Praha: Slovanský ústav, 1940. IX, 417 s. (Prameny k dějinám vzájemných styků slovanským, 6)

BESLON, Patrick, Xavier GALMICHE a Benoît MEUNIER. *Bibliographie des œuvres littéraires tchèques traduites en français*. Paris: Association Bohemica, 2002. 110 s.

GLAZKOVA, Natalija L'vovna. *Jaroslav Gašek: ukazatel' russkich perevodov i kritičeskoj literatury na ruskom jazyke 1918–1997*. Moskva: Vserossijskaja gosudarstvennaja biblioteka inostranoj literatury imeni M. I. Rudomino, 1999. 191 s. ISBN 5-7380-0088-0.

GOSZCZYŃSKA, Joanna, Jaromír KUBÍČEK a Tomáš KUBÍČEK. *Česká literatura v polských překladech (1989–2020) = Literatura czeska w tłumaczeniach polskich (1989–2020)*. Brno: Moravská zemská knihovna, 2020. 231 s. ISBN 978-80-7051-291-3.

KOPÁČ, Radim, ed. *Česká literatura v překladech 1998–2016*. 2. vyd. Praha: Ministerstvo kultury České republiky, 2016. 142 s. ISBN 978-80-87546-23-9.

KOVTUN, Jiří. *Czech and Slovak literature in English: a bibliography*. 2nd ed. Washington: Library of Congress, 1988. VIII, 152 s. ISBN 0-8444-0578-7.

KUBÍČEK, Tomáš et al. *Dílo Milana Kundery v překladech = Œuvre de Milan Kundera et sa traduction*. Brno: Moravská zemská knihovna, 2019. 319 s. ISBN 978-80-7051-275-3.

WILDOVÁ TOSI, Alena. *Bibliografia degli studi italiani sulla Cecoslovacchia (1918–1978) = Bibliografie italských prací o Československu (1918–1978) = A Bibliography of Italian studies on Czechoslovakia (1918–1978)*. Roma: Bulzoni, 1980. 318 s. (Il Bibliotecario, 4)

WILDOVÁ TOSI, Alena. *Bibliografia delle traduzioni e studi italiani sulla Cecoslovacchia e la Repubblica Ceca, 1978–2003 = Bibliography of Italian translations and studies on Czechoslovakia and the Czech Republic, 1978–2003 = Bibliografie italských překladů a studií*

---

⁵⁹ KARPATSKÝ, Dušan. *Půl tisíciletí česko-chorvatských literárních vztahů ve vzájemných překladech*. Praha: Národní knihovna ČR – Slovanská knihovna, 2002. 60 s. ISBN 80-7050-405-6. Předcházelo: SÝKOROVÁ, Stanislava a Dušan KARPATSKÝ. *Pet stolječa knjige u Češkoj*. Zagreb: Nacionalna i sveučilišna knjižnica, 2000. 158 s. ISBN 963-6000-87-3.

o Československu a České republice, 1978–2003. Roma: Bulzoni, 2006. 261 s. ISBN 88-7870-076-2.

Výběrová bibliografie překladů z cizích jazyků do češtiny

ARBEIT, Marcel a Eva VACCA. *Bibliografie americké literatury v českých překladech: knihy, neperiodické publikace, periodika s nejvýše dvanácti čísly ročně, samizdatové a exilové časopisy a fanziny do roku 1997 = Bibliography of American literature in Czech translation: books, non-periodical publications, periodicals with up to twelve issues a year, samizdat and exile periodicals and fanzines to 1997*. Olomouc: Votobia, 2000. 3 sv. ISBN 80-7198-019-6.

BROUKALOVÁ, Zdenka a Saša MOUCHOVÁ. *La littérature française en Tchécoslovaquie de 1945 à Janvier 1964*. Prague: P.E.N. club Tchécoslovaquie, 1964. 107 s.

ČECH, Pavel. *Francouzsko-české vztahy v oblasti překladu (1945–1963)*. Brno: Masarykova univerzita, 2011. 386 s. ISBN 978-80-210-5466-0. (Bibliografie, s. 227–372.)

DREWS, Peter. *Tschechische Übersetzungen deutscher Belletristik 1771–1900*. Dresden: Thelem, 2007. 404 s. ISBN 978-3-937672-28-1.

DRSKOVÁ, Kateřina. *České překlady francouzské literatury (1960–1969)*. České Budějovice: Editio Universitatis Bohemiae Meridionalis, 2010. 210 s. ISBN 978-80-7394-236-6. (Soupis českých beletristických překladů z francouzštiny vydaných v českých nakladatelstvích v letech 1960–1969, s. 111–210.)

KADEČKOVÁ, Helena a Jarka VRBOVÁ. *Bibliografi over norsk litteratur oversatt til tsjekkisk = Bibliografie překladů norské literatury do češtiny (1874–1992)*. Jinočany: H & H, 1993. 71 s. ISBN 80-85467-50-X.

KOVÁŘ, Michal. *Estonská literatura v Čechách*. Brno: Masarykova univerzita. Filozofická fakulta, 2017. 88 s. ISBN 978-80-210-8655-5. (Bibliografie, s. 57–86.)

KRIJTOVÁ, Olga, Ruben PELLAR a Petra SCHÜROVÁ. *Bibliografie překladů z nizozemštiny do češtiny a slovenštiny od roku 1890 do roku 1993 = Bibliografie van vertalingen uit het nederlands in het tsjechisch en slowaaks vanaf 1890 tot 1993*. Praha: Jednota tlumočnicků a překladatelů, 1994. 66 s. ISBN 80-901698-4-8.

KŘESÁLKOVÁ, Jitka. *Italská literatura v Čechách a na Slovensku: bibliografie italských literárních děl přeložených do češtiny a slovenštiny, vydaných od počátku knihtisku do současnosti, a přeložených netištěných divadelních her a operních libret inscenovaných od 18. století*. Praha: Univerzita Karlova. Filozofická fakulta, 2017. 644 s. ISBN 978-80-7308-720-3.

KŘESÁLKOVÁ, Jitka. *La letteratura italiana in Cecoslovacchia: bibliografia delle opere di autori italiani tradotte in ceco e in slovacco dalla nascita della stampa sino ad oggi. Tomo I. Opere pubblicate in volumi autonomi*. Milano: Guerini Studio, 1991. XII, 284 s. (Collana blu, 14) ISBN 88-7802-277-2.

Maďarská literatura v českých překladech 1945–1972: bibliografický soupis krásné literatury a literatury pro děti a mládež. Praha: Ministerstvo kultury ČSR, 1974. 40 s.

MAINUŠ, Petr. *Bibliografie knižních překladů slovinské literatury do češtiny = Bibliografija knjižnih prevodov slovenske literature v češčino.* Lublaň: Centrum pro slovinskou literaturu, 2005. 39 s. ISBN 961-6036-60-2.

MARÈS, Antine a Tereza RIEDLBAUCHOVÁ, eds. *Naše Francie. Francouzská poezie v českých překladech a ilustracích 20. století.* Praha: Památník národního písemnictví, 2018. 431 s. ISBN 978-80-87376-44-7. (RIEDLBAUCHOVÁ, Tereza. Bibliografie knižní produkce: české překlady francouzské poezie 20. století, s. 318–370.)

Německá literatura v českých překladech 1945–1972: bibliografický soupis krásné literatury a literatury pro děti a mládež. Praha: Ministerstvo kultury ČSR, 1974. 118 s.

Polská literatura v českých překladech 1945–1972: bibliografický soupis krásné literatury a literatury pro děti a mládež. Praha: Ministerstvo kultury ČSR, 1974. 66 s.

Rumunská literatura v českých překladech 1945–1972: bibliografický soupis krásné literatury a literatury pro děti a mládež. Praha: Ministerstvo kultury ČSR, 1974. 23 s.

Ruská a sovětská literatura v českých překladech 1945–1972: bibliografický soupis krásné literatury a literatury pro děti a mládež. Praha: Ministerstvo kultury ČSR, 1974. 104 s.

SLADOVNÍK, Zdeněk. *Bibliografie překladů švédské krásné literatury do češtiny 1946–1988.* Ostrava: Státní vědecká knihovna, 1989. 37 s.

Slavica v české řeči. – BEČKA, Josef, ed. *Slavica v české řeči I: české překlady ze slovanských jazyků do roku 1860.* 2., přeprac. a dopl. vyd. Praha: Slovanský ústav AV ČR; Euroslavica, 2002. 166 s. ISBN 80-86420-07-8; BEČKA, Jiří et al., eds. *Slavica v české řeči II: české překlady ze slovanských jazyků 1861–1890.* Praha: Slovanský ústav; Euroslavica, 2002. 629 s. ISBN 80-86420-08-6; BEČKA, Jiří, Siegfried ULBRECHT et al. *Slavica v české řeči III/1: překlady ze západo- a jihoslovanských jazyků v letech 1891–1918.* Praha: Slovanský ústav; Euroslavica, 2008. 533 s. ISBN 978-80-86420-28-8; BEČKA, Jiří, Siegfried ULBRECHT et al. *Slavica v české řeči III/2: překlady z východoslovanských jazyků v letech 1891–1918.* Praha: Slovanský ústav, 2012. 651 s. ISBN 978-80-86420-45-5.

SMOLKA FRUHWIRTOVÁ, Lucie. *Recepce nizozemské literatury v českém literárním kontextu let 1945–2010.* Olomouc: Univerzita Palackého, Filozofická fakulta, 2011. 149 s. ISBN 978-80-244-3049-2. (Výběrová bibliografie překladů nizozemské beletrie a poezie v letech 1945–2011, s. 101–139.)

SÝKOROVÁ, Stanislava. *Krásná literatura národů (bývalé) Jugoslávie v českých překladech 1560–1989 s dodatkem za léta 1990–1995.* Praha: Národní knihovna České republiky, 1997. 354 s. (Bibliografie Slovanské knihovny)

ŠTUKAVEC, Libor. Bibliografie českých překladů ze švédské literatury. In: GUSTAVSON, Arik. *Dějiny švédské literatury*. Brno: Masarykova univerzita, 1998, s. 441–470. ISBN 80 210-1767-8.

ULIČNÝ, Miloslav. *Historia de las traducciones checas de literaturas de Espana e Hispanoamérica*. Praha: Karolinum, 2005. 322 s. ISBN 80-246-0888-X.

VACEK, Jiří. *Ruská literatura v českých překladech (1990–2001)*. Praha: Národní knihovna České republiky. Slovanská knihovna, 2002. 45 s. ISBN 80-7050-392-0.

VACHOUŠKOVÁ, Alena, Helena SOFROVÁ a Dana HRONKOVÁ. *Bulharská krásná literatura v českých překladech 1825–1980: bibliografie knižní produkce s úvodní studií*. Praha: Státní knihovna ČSR. Slovanská knihovna, 1983. 232 s.

ZILYNSKIJ, Bohdan. *Ukrajinská literatura v českém kontextu v letech 1965–1994: materiály k bibliografickému soupisu se souborem dodatků pro období 1814–1964*. Praha: Národní knihovna ČR. Slovanská knihovna, 2000. 305 s. ISBN 80-7050-298-3.

– o –

HALÍK, Miroslav. *Ruské a sovětské hry: bibliografický soupis dramatické tvorby národů SSSR přeložené do češtiny a vydané nebo rozmnožené v letech 1867–1972*. Praha: Divadelní ústav, 1973. 341 s. (Bibliografické soupisy Knihovny DÚ, 1)

HALÍK, Miroslav a František KNOPP. *Maďarské hry: bibliografický soupis her maďarských autorů přeložených do češtiny*. Praha: Divadelní ústav, 1975. 99 s. (Bibliografické soupisy Knihovny DÚ, 3)

HALÍK, Miroslav a František KNOPP. *Rumunské hry: bibliografický soupis her rumunských autorů přeložených do češtiny*. Praha: Divadelní ústav, 1976. 27 s. (Bibliografické soupisy Knihovny DÚ, 4)

HALÍK, Miroslav, František KNOPP a Aleš ZACH. *Bulharské hry: bibliografický soupis 1883–1973*. Praha: Divadelní ústav, 1974. 47 s. (Bibliografické soupisy Knihovny DÚ, 2)

KNOPP, František [z podkladů Miroslava HALÍKA]. *Antické hry: bibliografický soupis děl antických dramatiků přeložených do češtiny*. Praha: Divadelní ústav, 1977. 67 s. (Bibliografické soupisy Knihovny DÚ, 8)

KNOPP, František [z podkladů Miroslava HALÍKA]. *Jugoslávské hry: bibliografický soupis her jugoslávských autorů přeložených do češtiny*. Praha: Divadelní ústav, 1977. 77 s. (Bibliografické soupisy Knihovny DÚ, 7)

KNOPP, František [z podkladů Miroslava HALÍKA]. *Severské hry a nizozemské hry: bibliografický soupis děl dánských, finských, islandských, nizozemských, norských, švédských a vlámských dramatiků přeložených do češtiny*. Praha: Divadelní ústav, 1978. 101 s. (Bibliografické soupisy Knihovny DÚ, 9/10)

KNOPP, František. *Polské hry: bibliografický soupis her polských autorů přeložených do češtiny*. Praha: Divadelní ústav, 1976. 134 s. (Bibliografické soupisy Knihovny DÚ, 5)

2.1.3 Regionální bibliografie

Jde o speciální typ bibliografie, jehož obsahem je zjišťování, zpracování a zpřístupňování bibliografických informací o tiskové a jiné publikační činnosti vydané v určitém regionu, vztahující se k němu nebo vytvořené regionálními autory. Zpravidla se jedná o takové soupisy, které registrují informace týkající se svým obsahem daného regionu bez časového omezení. Regionální bibliografie umožňuje představit dějiny kraje i jednotlivých míst a jeho osobností, mapuje tak vývoj odborného poznání. Představuje zdroj poznatků využitelný pro řadu vědních oborů. Zprostředkovává přístup k zásobě vědomostí a informací, které představují kontinuitu ve vývoji daného místa nebo regionu. Rozvoj regionálního výzkumu je zřejmý nejen ze vzrůstající publikační činnosti regionálních periodik a vlastivědně zaměřených monografií, ale zejména z tvůrčí činnosti paměťových institucí, jak je v regionech představují zejména archivy a muzea.

Metodickým centrem regionálního výzkumu se stala od šedesátých let 20. století Katedra historie Filozofické fakulty Palackého univerzity v Olomouci. Od prvního impulsu, daného na mezinárodní konferenci o regionálních dějinách v roce 1963,⁶⁰ publikoval její pedagog Josef Bartoš řadu studií o vymezení a úkolech regionu. Josef Bartoš společně s Jindřichem Schulzem a Milošem Traplem založili v Olomouci Kabinet regionálních dějin a sestavili šestnáctisvazkový *Historický místopis Moravy a Slezska 1848–1960*, který je zpracovaný pro jednotlivé obce, obsahuje historický a místopisný výklad, který je doplněn o bibliografii Moravy jako celku i jednotlivých obcí. Kolektivní monografie *Regionální dějiny* se stala souhrnem jejich soustředěného a cílevědomého snažení.⁶¹ Josef Bartoš v uvedené práci vymezuje region následovně: 1. jako souhrn reálně existujících vztahů jak v současnosti, tak i v minulosti, které se váží k určitému ohraničenému území, které je současně odlišují od jevů a vztahů v jiné územní oblasti; 2. na menší celky, jak vyplývá z činnosti evidenční, správní, ekonomické, kulturní apod., resp. tato správní či jiná situace podmiňuje regionální výzkum a často se tyto celky nekryjí s historickými regiony; 3. podle subjektivního vztahu jedince či skupiny k určité územní oblasti, resp. podle pocitu přináležitosti k určité regionálně vymezené lidské pospolitosti, přičemž se tato sounáležitost může projevovat v různých aktivitách. Z těchto vztahů vyplývá i vztah člověka k regionu, jeho účast na formování jeho vývoje. To vše se promítá v pramenech a literatuře o regionu.

Nakolik jsou regionální literatura a bibliografie obrazem života regionu, natolik patří také lidé, kteří v regionu žijí a podílí se na jeho rozvoji, do regionálního výzkumu. Při studiu regionální literatury se setkáváme s jejich autory. Odbornost autora, jeho vztah k regionu a zvládnutí regionální problematiky jsou kritériem pro hodnocení informací a jejich případnou selekci. Autorství se takto stává důležitým prvkem evaluace díla, současně je také autor

⁶⁰ POSPÍCHAL, Miloslav et al., ed. *Konference o regionálních dějinách: Olomouc 13.–15. listopad 1963*. Ostrava: Severomoravský krajský výbor KSČ, 1965. 115 s.

⁶¹ BARTOŠ, Josef, Jindřich SCHULZ a Miloš TRAPL. *Regionální dějiny: pojetí, poslání, metodika*. Olomouc: Filozofická fakulta Univerzity Palackého, 2004. 119 s. ISBN 80-244-0865-1.

objektem zkoumání regionální literatury a bibliografie. Regionální výzkum může přinášet nové poznatky, retrospektivní bibliografie uvádí informace nejen o známých osobnostech, ale může obohatit regionální znalosti o osobnosti, které již upadly v zapomnění. Zatímco pro regionální historiografii se vztah autorů či osobností k regionu nejeví nijak složitě, pro literární historii a autory beletrie spíše problémem je. Nejnověji shrnul problematiku regionální literatury Libor Martinek, jenž rozlišuje její chápání dvojnásobem: 1. jako vliv daného prostoru na specifickou literaturu, která v něm vzniká; 2. jako vliv prostoru na typ literární komunikace, jež je vůči specifické literatury (a její sémantice a hodnotě) lhostejná.⁶² Pro oblast beletrie zůstává pojetí regionální literatury spíše nejasné vzhledem k různé velikosti regionálního vymezení – o regionální literatuře se uvažuje v souvislosti s jednou obcí či krajem se specifickou historií, ale také v souvislosti s celou zemí, a tak se národní literatury v Evropě považují za regionální literatury, které tvoří jednotlivé „hlasy“ evropské literatury.

Základním pojmem je vymezení určitého regionu. Všeobecně platí, že regionální dějiny tvoří vymezenou část dějin národních či státních. Z toho vyplývá, že má-li být region nezbytnou stavební jednotkou dějin celku, může být nejvhodněji vymezen nižší správní jednotkou státního celku (kraj, okres). Nejstabilnější jsou ovšem regiony sídelní (obec, město), kterým bývá ve skladbě vydávaných publikací věnována největší pozornost. V publikacích o dějinách obce často nalezneme místopisnou retrospektivní bibliografii jako její součást. Značný nárůst publikační činnosti se projevuje také v regionální literatuře (příspěvky ve vlastivědných periodikách, samostatné publikace). Zájem o regionální dějiny byl také podnětem především pro knihovníky paměťových institucí, aby se ujali zpracování retrospektivních regionálních bibliografií. Záměr sestavení retrospektivních regionálních bibliografií podle stávajících okresů se podařilo téměř v úplnosti realizovat pro moravské kraje v edici *Bibliografie a prameny k vývoji Moravy*, kterou vydávala Muzejní a vlastivědná společnost v Brně ve spolupráci s knihovnami regionu v letech 1974–2013 podle jednotné metodiky s příklady popisu jednotlivých typů dokumentů, vlastním tříděním regionální literatury a seznamem časopisů určených k přímé excerpci; v českých krajích byla taková práce spíše ojedinělá.

Dlouholetou tradici má od poloviny 20. století v českých zemích souběžná regionální bibliografie, která se začala prosazovat v činnosti bibliografických pracovišť krajských knihoven. V rámci těchto pracovišť se projevovaly snahy o koordinaci pojetí obsahu a rozsahu regionální bibliografie, kdy se hledaly shody pro kritéria výběru dokumentů a jejich uspořádání. Tato problematika se dostala také do závěrů *I. československé bibliografické konference*, která byla pořádána v Olomouci v roce 1966. Dala impuls k organizování pravidelných porad zpracovatelů souběžné regionální bibliografie, které koordinovala Univerzitní knihovna v Brně a od roku 1975 Státní knihovna ČSR.⁶³ Postupně vznikl ve zpracování a vydávání krajských ročenek, sestavovaných podle jednotné metodiky a vztahujících se obsahem k příslušnému správnímu kraji, ucelený bibliografický systém.⁶⁴ Metodika souběžné regionální bibliografie zajišťovala návaznost na bibliografii národní při respektování specifík informačních potřeb

---

⁶² MARTINEK, Libor. Regionalismus a regionální literatura z hlediska literárně-komunikačního aspektu. *Vlastivědný věstník moravský*. 2013, roč. 65, supplementum 1, s. 7–14. ISSN 0323-2581.

⁶³ KUBÍČEK, Jaromír. K funkčním vztahům národní a regionální bibliografie ČSR. In: *Česká bibliografie: sborník statí a materiálů*. Sv. 14. Praha: Státní knihovna ČSR, 1977, s. 88–96.

⁶⁴ RICHTEROVÁ, Eugenie, ed. *Regionální bibliografie: metodická příručka pro zpracování ročenek regionální bibliografie*. Praha: Státní knihovna ČSR, 1982. 130 s.

regionu. Pro uživatele knihoven se díky zavedení počítačové techniky a dostupnosti internetu změnilo mnoho. Místo tištěných bibliografických soupisů se vytvářejí databáze dostupné on-line. Ukázkou mnohostranného přístupu a využití regionální dokumentace může být práce Středočeské vědecké knihovny v Kladně, již se daří skloubit tradiční činnost knihoven (spočívající ve zpracování a zpřístupňování knihovního fondu) s novým pojetím, kam patří nejen kulturní a komunitní aktivity, ale také digitalizace a elektronizace služeb – bibliografie jako zdroj regionálních informací přitom může být východiskem pro tyto role knihovny.⁶⁵ O vývoji regionální a historicko-vlastivědné bibliografie na příkladu středních Čech zpracovala přehlednou studii Jiřina Kádnerová.⁶⁶ Krajské knihovny excerpují nadále z regionálních periodik záznamy článků, které jsou dostupné jak v databázi ANL (spravovanou Národní knihovnou ČR), tak v katalogích či databázích příslušné regionální knihovny. Jak dřívější ročenky, tak nynější databáze jsou základním zdrojem informací pro sestavování regionálních personálních nebo oborových retrospektivních bibliografií.

Při zpracovávání retrospektivní regionální bibliografie je třeba vzít v úvahu hledisko uživatelské, které se vždy neprolíná s hlediskem zpracovatelským. Z hlediska uživatelů je optimální kvalifikovaně zpracovaná bibliografie univerzální a registrující. Ze zpracovatelského hlediska se však snaha o dosažení úplnosti nemusí vždy jevit ideálně, neboť musí jít také o kritický výběr a hodnocení zpracovávaných informačních pramenů. V zásadě by ovšem měla univerzální regionální bibliografie obsáhnout záznamy v takové komplexnosti, aby uspokojila informační potřeby každého badatele. Přitom je ovšem třeba se vyvarovat podchyzení materiálů, které jen opakují známé informace bez přidané hodnoty. Retrospektivní regionální bibliografii je proto třeba koncipovat výběrově, stanovení kritérií výběru je ovšem velmi odpovědná činnost, při vlastní excerpce velmi záleží na odborných schopnostech zpracovatele.

Součástí regionálních bibliografií je také literatura o osobnostech žijících nebo působících v regionu. Pro kritéria výběru regionálních osobností v zásadě platí, že jsou podchycovány záznamy jen o těch osobnostech, které svým dílem mají k danému regionu vztah. Je tedy vyloučeno jen formální hledisko (místo narození nebo úmrtí) a pomíjejí se záznamy o literatuře, v nichž vztah osobnosti k regionu není uveden. Stanovení kritérií pro zařazení osobnosti do regionální bibliografie je náročné také tím, že ze strohých bibliografických citací často nevyčteme potřebné vazby k regionu. Celkem bez problémů lze zařadit do regionální bibliografie zprávy o místních historických a vlastivědných pracovnících. U osobností celostátního dosahu s působností i v regionu jsou uváděny záznamy jen výběrově, z nichž by byl dokumentován vztah osobnosti k rodnému kraji či působišti. Pomůcka nabývá na hodnotě, když jsou jména doplněna biografickými daty: narození a úmrtí s uvedením místa ve vztahu k regionu.

Zvláštní skupinu tvoří regionální soupisy periodik, jež z chronologického vymezení patří do retrospektivy. Obsahují zpravidla nejen základní bibliografická data – cenný je rozpis dochovaných ročníků v paměťových institucích, soupisy uvádějí i periodika bez zjištění jejich uložení. Regionální soupisy jsou přirozenou základnou pro knihovnickou vyhledávací praxi a vítaným zdrojem informací, zejména pro historicko-vlastivědné bádání. Pro dosažení úplnosti

---

⁶⁵ MIKA, Jiří. Bibliografie s přesahem. In: KUBÍČEK, Tomáš a Eva SVOBODOVÁ, eds. *Mezínky bibliografie*. Brno: Moravská zemská knihovna, 2017, s. 33–48. ISBN 978-80-7051-228-9.

⁶⁶ KÁDNEROVÁ, Jiřina. Regionální a historicko-vlastivědná bibliografie (nejen) ve Středočeském kraji. *Středočeský sborník historický*. Sv. 44. Praha: Státní oblastní archiv, 2018, s. 13–69. ISBN 978-80-88148-33-3.

v přehledech periodického tisku má značný význam studium archivního materiálu, neboť jejich vydávání podléhalo úřední evidenci.

Třídění záznamů v regionální bibliografii by mělo být primárně zeměpisné. Tedy v abecedním uspořádání obcí v daném regionu v rozsahu správního okresu se záznamy prací o regionu třídí následovně: okres – okresní město – obce. Ve větších souborech záznamů je třeba k jednotlivým lokalitám uplatnit věcné třídění (MDT nebo speciální, které vychází z třídění *Bibliografie dějin Českých zemí*), přičemž podrobnost věcného třídění se přizpůsobuje množství záznamů v jednotlivých oddílech. Zpracovatel by měl třídit záznamy z hlediska potřeb uživatele: když je např. základem třídění obec, každý záznam by měl být zařazen v oddíle konkrétní obce podle současné správní struktury, dokumenty přesahující katastr obce pak v oddíle celkových prací. Využití regionálních bibliografií napomáhá vhodně zvolený pomocný aparát, tedy systém jmenných a věcných rejstříků.

Retrospektivní regionální soupisy literatury svým rozsahem, přístupem k excerpci a vlastním zpracováním ve výběru a utřídění záznamů představují příručky, které jsou východiskem každé regionální práce příslušného kraje, okresu nebo obce. Vzhledem k pracovní a odborné náročnosti a k celkovému rozsahu práce je retrospektivní regionální bibliografie především záležitostí každého jednotlivce, který si takový úkol předsevzal. Je významné, aby zpracovatel regionální bibliografie měl upřímný vztah k heuristické práci a také ambice napomáhat vlastivědným pracovníkům. Zpracování retrospektivní regionální bibliografie také zůstává v pracovní náplni těch paměťových institucí, které si jsou vědomy významu informací obsažených v literatuře a soustavně se této činnosti věnují.

Významné české regionální retrospektivní bibliografie (soupisy monografií, celkové práce)

DOHNALOVÁ, Emilie a Eva MUSILOVÁ. *Bibliografie okresu Jeseník*. Brno: Muzejní a vlastivědná společnost v Brně; Vědecká knihovna v Olomouci, 2002. 282 s. ISBN 978-80-7275-027-5.

DOHNALOVÁ, Emilie a Eva MUSILOVÁ. *Bibliografie okresu Olomouc*. Brno: Státní vědecká knihovna v Olomouci; Moravská zemská knihovna; Muzejní a vlastivědná společnost v Brně, 1996. 2 sv. (442, 431 s.) ISBN 80-7053-157-6.

DOHNALOVÁ, Emilie a Eva MUSILOVÁ. *Bibliografie okresu Šumperk*. Brno: Muzejní a vlastivědná společnost v Brně; Vědecká knihovna v Olomouci, 2002. 439 s. ISBN 978-80-7275-040-2.

DOHNALOVÁ, Emilie a Eva NICOLAUSOVÁ. *Bibliografie okresu Vsetín*. Brno: Státní vědecká knihovna Olomouc, Okresní knihovna Vsetín; Muzejní a vlastivědná společnost v Brně, 1991. 267 s. ISBN 80-85048-35-3.

FIALOVÁ, Anežka. *Bibliografie okresu Kroměříž*. Brno: Muzeum Kroměřížska; Okresní knihovna v Kroměříži; Muzejní a vlastivědná společnost v Brně, 1984. 370 s.

FIALOVÁ, Anežka. *Bibliografie okresu Kroměříž: literatura z let 1981–2005*. Brno: Krajská knihovna Františka Bartoše ve Zlíně; Moravská zemská knihovna; Muzejní a vlastivědná společnost v Brně, 2006. 309 s. ISBN 978-80-7275-068-2.

HEMMERLE, Rudolf. *Heimat im Buch: Sudetendeutsche Heimatbücher, Ortsmonographien, Karten, Heimatblätter, Heimatzeitschriften, Jahrbücher und Kalender nach 1945: eine Bibliographie*. 2. Aufl. München: Sudetendeutsches Archiv, 1996. 334 s. ISBN 3-930626-07-1.

INDROVÁ, Jana a Jiří KOPLÍK. *Bibliografie okresu Opava*. Brno: Státní vědecká knihovna v Olomouci; Muzejní a vlastivědná společnost v Brně; Zemský archiv v Opavě, 1999. 484 s. ISBN 80-7053-198-3.

JORDÁN, František. *Bibliografie okresu Vyškov*. Brno: Muzeum Vyškovska; Státní vědecká knihovna v Brně; Muzejní a vlastivědná společnost v Brně, 1980. 256 s.

KOUDELKOVÁ, Lia a František VÍCH. *Bibliografie města a okresu Hradec Králové*. Hradec Králové: Kruh, 1970. 2 sv. (596 s.)

KUBEČKOVÁ, Michaela, Marta OHNOUTKOVÁ a Monika ORAVOVÁ. *Bibliografie okresu Karviná*. Brno: Moravskoslezská vědecká knihovna v Ostravě; Muzejní a vlastivědná společnost v Brně, 2003. 381 s. ISBN 978-80-7275-048-8.

KUBÍČEK, Jaromír. *Bibliografie Dačicka a Slavonicka*. Brno: Moravská zemská knihovna; Městská knihovna v Dačicích, 2013. 241 s. ISBN 978-80-7051-197-8.

KUBÍČEK, Jaromír. *Bibliografie okresu Svitavy*. Brno: Krajská knihovna v Pardubicích; Městská knihovna ve Svitavách; Studijní a vědecká knihovna v Hradci Králové, 2011. 239 s. ISBN 978-80-7275-087-0.

KUBÍČEK, Jaromír a Ivan ŠTARHA. *Bibliografie okresu Žďár nad Sázavou*. Brno: Muzejní a vlastivědná společnost; Státní vědecká knihovna v Brně, 1993. 362 s. ISBN 80-85048-43-4.

KUBÍČEK, Jaromír a Marie NÁDVORNÍKOVÁ. *Bibliografie k vývoji Moravy a Slezska: literatura z let 1801–1993*. Brno: Muzejní a vlastivědná společnost; Moravská zemská knihovna; Státní vědecká knihovna v Olomouci, 1994. 402 s. ISBN 80-85048-56-6.

KUBÍČEK, Jaromír et al. *Bibliografie okresu Blansko*. Brno: Muzejní a vlastivědná společnost v Brně; Okresní knihovna v Blansku, Státní vědecká knihovna v Brně, 1987. 349 s.

KUBÍČEK, Jaromír et al. *Bibliografie okresu Ostrava město*. Ostrava: Moravskoslezská vědecká knihovna, 2011. 2 sv. (804 s.) ISBN 978-80-7054-128-9.

KUBÍČEK, Jaromír et al. *Bibliografie okresu Třebíč*. Brno: Západosmoravské muzeum v Třebíči; Muzejní a vlastivědná společnost v Brně, 1986. 333 s.

KUBÍČEK, Jaromír et al. *Literatura o Brně z let 1801–1979*. Brno: Státní vědecká knihovna; Archiv města Brna; Muzejní a vlastivědná společnost, 1980. 500 s.

MACÁK, Antonín. *Bibliografie historickovlastivědné literatury Plzeňska z let 1901–1960*. Plzeň: Státní oblastní archiv, 1971. XIV, 363 s.

MACHOVÁ, Jitka. *Bibliografie okresu Brno-venkov*. Brno: Moravská zemská knihovna; Muzejní a vlastivědná společnost v Brně, 2002. 306 s. ISBN 978-80-7275-039-9.

MAREK, Pavel. *Bibliografie okresu Prostějov*. Brno: Muzeum Prostějovska; Okresní knihovna v Prostějově; Muzejní a vlastivědná společnost v Brně, 1990. 357 s.

MUK, Jan. *Historická bibliografie politického okresu jindřichohradeckého*. Jindřichův Hradec: Městské muzeum, 1931. 42 s.

NÁDVORNÍKOVÁ, Marie, Miroslav NÁDVORNÍK et al. *Moravika 19. století ve fondech SVK Olomouc a SVK Brno*. Olomouc; Brno: Státní vědecká knihovna v Olomouci; Státní vědecká knihovna v Brně, 1982–1986. 8 sv. (Jmenný seznam. 6 sv.; Systematický rejstřík. 2 sv.)

NAVRÁTIL, František. *Soupis vlastivědné literatury okresu Český Krumlov*. České Budějovice: Státní vědecká knihovna v Českých Budějovicích, 1970. [430] s.

PALIVEC, Viktor. *Berounsko: bibliografie historicko-vlastivědných prací*. Praha: Krajský dům osvěty, 1960. 88 s.

PÁNKOVÁ, Ludmila a Jaroslav PÁNEK. *Historicko-vlastivědná bibliografie okresu Benešov*. Benešov: Odbor kultury Okresního národního výboru v Benešově; Okresní archiv v Benešově, 1980. 4 sv. (1184 s.)

PAPÍRNÍK, Miloš. *Bibliografie okresu Znojmo*. Brno: Muzejní a vlastivědná společnost v Brně; Okresní knihovna ve Znojmě; Státní vědecká knihovna v Brně, 1992. 392 s. ISBN 80-85048-36-1.

PAPÍRNÍK, Miloš a Ludislava ŠULÁKOVÁ. *Bibliografie okresu Břeclav*. Brno: Moravská zemská knihovna; Muzejní a vlastivědná společnost v Brně; Státní okresní archiv Břeclav, 2002. 483 s. ISBN 80-7275-028-3.

PUMPRLA, Václav. *Bibliografie okresu Přerov*. Brno: Muzejní a vlastivědná společnost v Brně; Státní vědecká knihovna v Olomouci; Okresní knihovna v Přerově, 1993. 487 s. ISBN 80-85048-49-3.

STRAKOVÁ, Libuše. *Monografie jihočeských měst a obcí 1995–2010*. České Budějovice: Jihočeská vědecká knihovna, 2010. 113 s.

VELINSKÁ, Eva, Mirko VELINSKÝ a František FORST. *Bibliografie historicko-vlastivědné literatury okresu Nymburk*. Praha: Krajský národní výbor Středočeského kraje, 1961. 239 s.

VESELSKÁ, Jiřina. *Bibliografie historicko-vlastivědné literatury okresu Frýdek-Místek do roku 1945*. Frýdek-Místek: Okresní vlastivědné muzeum 1990. 196 s.

VLACH, Jaroslav. *Bibliografie okresu Gottwaldov*. Brno: Muzejní a vlastivědná společnost v Brně; Oblastní muzeum jihovýchodní Moravy; Okresní knihovna v Gottwaldově, 1982. 362 s.

VLACH, Jaroslav. *Bibliografie okresu Hodonín*. Brno: Okresní knihovna v Hodoníně; Ústav lidového umění ve Strážnici; Státní vědecká knihovna v Brně, 1985. 357 s.

VLACH, Jaroslav. *Bibliografie okresu Uherské Hradiště*. Brno: Okresní knihovna v Uherském Hradišti; Státní vědecká knihovna v Brně; Muzejní a vlastivědná společnost v Brně, 1982. 309 s.

VOBR, Jaroslav. *Bibliografie okresu Jihlava*. Brno: Muzejní a vlastivědná společnost v Brně; Státní vědecká knihovna v Brně, 1988. 342 s.

Významné české regionální retrospektivní bibliografie (soupisy periodik, celkové práce)

DOHNALOVÁ, Emilie a Eva NICOLAUSOVÁ. *Soupis periodik Sm. kraje 1945–1965*. Olomouc: Státní vědecká knihovna, 1988. 417 s.

DOHNALOVÁ, Emilie a Eva NICOLAUSOVÁ. *Soupis periodik Sm. kraje 1966–1985*. Olomouc: Státní vědecká knihovna, 1988. 389 s.

FABIAN, František. *Bibliografie časopisů Západočeského kraje*. Plzeň: Krajské nakladatelství, 1961. 186 s.

HOSTIČKOVÁ, Jiřina a Jarmila VACHTOVÁ. *Soupis časopisů Západočeského kraje 1945–1965*. Praha: Státní knihovna ČR-Národní knihovna, 1972. 191 s.

KUBÍČEK, Jaromír. *Bibliografie novin a časopisů na Moravě a ve Slezsku v letech 1918–1945*. Brno: Státní vědecká knihovna, 1989. 444 s. ISBN 80-7051-000-5.

KUBÍČEK, Jaromír. *Bibliografie periodik Jihomoravského kraje 1945–1965*. Brno: Universitní knihovna; Musejní spolek, 1975. 398 s.

KUBÍČEK, Jaromír, ed. *Bibliografie periodik vydávaných na Moravě 1986–1995*. Brno: Moravská zemská knihovna; Olomouc: Státní vědecká knihovna, 2000. 350 s. ISBN 80-7051-121-4.

KUBÍČEK, Jaromír. *Noviny a časopisy na Moravě a ve Slezsku do roku 1918: literatura a prameny, sbírky, bibliografie*. Brno: Moravská zemská knihovna, 2001. 475 s. ISBN 80-7051-133-8.

KUBÍČEK, Jaromír a Mirko RIEDL. *Bibliografie periodik Jihomoravského kraje 1966–1985*. Brno: Universitní knihovna; Muzejní a vlastivědná společnost; Státní vědecká knihovna, 1990. 430 s. ISBN 80-85049-08-6.

KUBÍČEK, Jaromír a Zdeněk ŠIMEČEK. *Brněnské noviny a časopisy od doby nejstarší až do konce roku 1975*. Brno: Universitní knihovna; Archiv města Brna; Musejní spolek, 1976. 594 s.

KUČEROVÁ, Vlasta a Ludmila DVOŘÁKOVÁ. *Soupis periodik vydávaných ve středních Čechách (kromě Prahy) v letech 1850–1945*. Kladno: Státní vědecká knihovna v Kladně, 1994. 264 s. ISBN 80-85191-14-8.

LAISKE, Miroslav. *Časopisectví v Čechách 1650–1847*. Praha: Státní knihovna ČSR, 1960. 179 s.

MALINA, Jiří a Vladimír LESÁK. *Bibliografie novin a časopisů východních Čech v letech 1650–1945*. Hradec Králové: Ústav historických věd Pedagogické fakulty Vysoké školy pedagogické v Hradci Králové, 1998. 80 s. ISBN 80-238-4343-5.

NYKODÝMOVÁ, Irena a Eva KOŠŤÁLOVÁ. *Bibliografie periodik vydávaných na území Prahy v letech 1986–1990*. Praha: Národní knihovna, 1992. 2 sv. 512 s. ISBN 80-7050-134-0.

PILCH, Andrzej. *Czasopiśmiennictwo na Śląsku Cieszyńskim w latach 1848–1920: materiály do bibliografií*. In: *Studia i materiály do dziejów Śląska, tom 3*. Opole: Instytut Śląski, 1960, s. 451–492.

ROUBÍK, František. *Bibliografie časopisectva v Čechách z let 1863–1895*. Praha: Česká akademie věd a umění, 1936. 319 s.

ROUBÍK, František. *Časopisectvo v Čechách v letech 1848–1862*. Praha: Duch novin, 1930. 207 s.

VACHTOVÁ, Jarmila. *Soupis časopisů Jihočeského kraje 1945–1965*. Praha: Státní knihovna ČSR. Národní knihovna, 1970. 197 s.

VOKOLEK, Vlastimil. *Soupis zaniklých časopisů v Pardubickém kraji*. In: *Bibliografie kraje Pardubického*. Pardubice: Krajský dům osvěty, 1960, s. 87–106.

VYSOKÁ, Ludmila. *Soupis periodik vydávaných v Plzni 1835–1974*. Plzeň: Státní vědecká knihovna, 1983. 92 s.

WURMOVÁ, Milada. *Soupis moravských novin a časopisů z let 1848–1918*. Brno: Krajské nakladatelství, 1955. 94 s.

2.1.4 Oborová bibliografie

Obsahem oborové bibliografie je zjišťování, zpracování a zpřístupňování bibliografických informací o tiskové a jiné literární produkci vztahující se k určitému tématu. Je to bibliografie vymezené tematiky nebo určitého vědního oboru, v angloamerické oblasti se používá termínu předmětová bibliografie („subject bibliography“).

Oborové bibliografie však nemají sloužit jen jako pracovní pomůcka, i když je to jejich primární úlohou. Jsou zachycením určitého časového úseku ve vývoji oboru, a tak napomáhají uchování kontinuity vědeckého výzkumu a předávání výsledků bádání z generace na

generaci. Nezanedbatelná je i potřeba prezentovat výsledky oboru před zahraničním publikem nebo je přiblížit širší laické veřejnosti. Retrospektivní oborové bibliografie se realizují zejména v humanitních a společenskovědních specifikách. Je obvyklé, že si humanitní vědec buduje vlastní pracovní kartotéku záznamů ke své tematice, která se často mění do podoby skryté bibliografie, jež tvoří součást jím publikované studie. Význam oborové bibliografie spočívá nejen v tom, že znalost dosavadních publikovaných informací je předpokladem práce každého badatele, na které ve svém výzkumu navazuje, ale také v tom, že vydaný soupis se stává zrcadlem dosavadního poznání ve sledované tematice. Nejrozsáhlejší retrospektivní bibliografie byly zpracovány pro obor historie, etnologie a literatury.

Autorem monumentální *Bibliografie české historie* byl Čeněk Zíbrt (1864–1932), který se rozhodl z funkce ředitele Knihovny Národního muzea vytvořit všestrannou pomůcku o tom „co a kde všude bylo již pojednáno o kterém zjevu české historie v literatuře české i v literaturách cizích“,⁶⁷ jak napsal v úvodu prvního dílu, ve kterém také představil jeho celkovou koncepci. S porozuměním Historického klubu po několikaleté heuristice a s pomocí několika desítek externistů začala tato práce vycházet od roku 1900 tiskem. Jedná se o naše největší bibliografické oborové dílo, které zasahuje do všech humanitních disciplín.⁶⁸ Komplexnost tematických oddílů v prvním dílu (knihověda, pomocné vědy historické) a zpracování záznamů v chronologické řadě od doby nejstarší až do 17. století v dalších čtyřech dílech o rozsahu více než 4 400 stran jen potvrzuje, že lze pouze litovat, že se celou koncepcí tohoto díla nepodařilo dokončit – pátým svazkem vydaným v roce 1912 byla edice přerušena.

Také současný Historický ústav AV ČR má tradiční vědecké oddělení historické bibliografie, které zpracovává bibliografii dějin českých zemí.⁶⁹ První svazek ediční řady ročenek *Bibliografie české historie* sestavil Josef Pekař (1870–1937) a podchytil v něm produkci knih a článků publikovaných v roce 1904. Ročenky vycházely díky péči Historického klubu v Praze, který v roce 1951 završil své úsilí o kontinuální řadu vydáním přehledu literatury za léta 1937–1941. K obnovení vydávání ročenek došlo až zpracováním produkce za rok 1955 již z území celého Československa. Tyto ročenky vycházely až do rozdělení státu (rozmezí let 1966–1970 zůstalo v kartotékách a nevyšlo); posledním svazkem byla *Bibliografie dějin Českých zemí 2001*. V současné době je nejvíce využívána databáze (dostupná z webové adresy: <http://biblio.hiu.cas.cz/>), která zpřístupňuje excerpta od roku 1990 a zachycuje více než 430 000 záznamů o knihách, článcích, seriálech, recenzích a zprávách o literatuře vydaných k českým dějinám doma i v zahraničí a do které ročně přibývá okolo 15 000 záznamů. Souběžná bibliografie v podobě databáze představuje pro retrospektivní bibliografie humanitních věd bohatý zdroj informací. Vedle této základní současné historické bibliografie byly na tomto pracovišti sestavované také retrospektivní přehledy, které byly vydávány u příležitosti konání mezinárodních historických kongresů.⁷⁰ Prvním svazkem byla publikace

---

⁶⁷ ZÍBRT, Čeněk. *Bibliografie české historie*. Praha: Česká akademie císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění, 1900. Díl 1, s. III.

⁶⁸ ZÍBRT, Čeněk. *Bibliografie české historie*. Praha: Česká akademie císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění, 1900–1912. 5 sv.

⁶⁹ HORČÁKOVÁ, Václava. Bibliografie dějin Českých zemí. In: KUBÍČEK, Tomáš a Eva SVOBODOVÁ, eds. *Mezníky bibliografie*. Brno: Moravská zemská knihovna, 2017, s. 69–80. ISBN 978-80-7051-228-9.

⁷⁰ MYŠKA, Milan. Retrospektivní bibliografie a informační systém. In: *Česká bibliografie*. Sv. 19. Praha: Státní knihovna ČSR, 1983, s. 33–54.

Historiografie v Československu 1970–1980,⁷¹ která podchytila 6 307 záznamů v hodnoticím výběru z monografií, sborníků, edicí dokumentů a článků z časopisů českých a slovenských autorů. Jestliže se roční produkce tvorby českých a slovenských historiků (včetně archeologie) pohybovala okolo 6 000 prací v té době (bez zpráv a referátů o literatuře), šlo o přísný výběr původních a vědecky nejpodstatnějších prací, určený spíše pro zahraniční badatele. K následujícím historickým kongresům vyšly ještě obdobné výběrové retrospektivní soupisy za období 1981–1985 a 1985–1989.

V české retrospektivní bibliografii je velice využívána ta, která podchytila obor české literatury.⁷² Kartotéka *Retrospektivní bibliografie české literatury* byla koncipovaná jako analytická, vznikala od poloviny padesátých let 20. století rozpisem článků z českých i cizojazyčných časopisů a novin, které byly vydávány od počátku národního obrození až po rok 1945. Jejím cílem bylo podchytit veškeré texty českých spisovatelů a literárních publicistů, a to i v případech, kdy se věnovaly neliterárním tématům. Oborový záběr této bibliografie tak významně přesahuje široce vymezenou oblast literatury a kultury směrem k dalším humanitním vědám. Tento projekt se velice dobře rozběhl díky velkému počtu externích spolupracovníků. Ročně bylo vyexcerpováno až 100 000 záznamů. Práci koordinoval Ústav pro českou literaturu AV ČR, pro který bylo vytváření retrospektivní kartotéky prioritou. Ze záznamů vznikala kartotéka ve dvou řadách: jednak autorská (podle autorů daného textu), jednak předmětová (podle osob, o nichž se v textu pojednávalo, resp. podle věcných témat). Pomocnou kartotékou byla evidence šifer, jejichž výskyt v literárním světě byl velmi rozšířený a takové záznamy bylo třeba identifikovat. Práce na kartotéce stagnovaly v období normalizace a opět se rozběhly od devadesátých let. V roce 2010 byla excerpce pro kartotéku uzavřena, jelikož došlo k jejímu naskenování v rozsahu 1 599 807 lístků, což představuje asi jeden milion článků, které jsou takto zpřístupněné v systému nazvaném RETROBI.⁷³

Od roku 2012 provedl Ústav pro českou literaturu AV ČR retrokonverzi článkové bibliografie české literatury vydané po roce 1945 do systému ALEPH, a tak je v tomto systému dostupných dalších více než půl milionu záznamů, které se dále doplňují z nově vydávaných zdrojů a jsou na internetu volně dostupné.⁷⁴

Významné české oborové retrospektivní bibliografie (soupisy monografií, celkové práce)

ALTMAN, Karel. *Podíl národopisu na rozvoji české národní společnosti na Moravě do roku 1918: výběrová bibliografie*. Praha: Etnologický ústav AV ČR, 2005. 157 s. ISBN 80-85010-79-8.

BALÁŠOVÁ, Olga et al. *Bibliografie české literární vědy 1945–1955*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1964. 692 s.

---

⁷¹ HOUBOVÁ, Bohumila et al., ed. *Historiografie v Československu 1970–1980: výběrová bibliografie*. Praha: Ústav československých a světových dějin ČSAV, 1980. XXVII, 387 s.

⁷² MALÍNEK, Vojtěch. Česká literární bibliografie. In: KUBÍČEK, Tomáš a Eva SVOBODOVÁ, eds. *Mezníky bibliografie*. Brno: Moravská zemská knihovna, 2017, s. 81–94. ISBN 978-80-7051-228-9.

⁷³ Kartotéka *Retrospektivní bibliografie české literatury 1770–1945* prošla digitalizací a výsledek je dostupný na <http://retrobi.ucl.cas.cz/>.

⁷⁴ MALÍNEK, Vojtěch. Česká literární bibliografie. In: HOLANOVÁ, Markéta Ř., ed. *České oborové bibliografie*. Praha: Ústav pro českou literaturu AV ČR, 2017, s. 9–21. ISBN 978-80-88069-46-1.

BAUER, Otakar, Ludmila MRÁZKOVÁ a Rostislav NOVÝ. *Soupis archivní literatury v českých zemích 1895–1956*. Praha: Archivní správa MV ČSR, 1959. 226 s.

BLEHA, Josef. *Bibliografie české výtvarně umělecké literatury 1918–1958*. Praha: Státní knihovna ČSSR. Národní knihovna, 1960. 315 s.

DEYL, Zdeněk. *Soupis literatury k sociálním dějinám ČSR 1918–1938*. Praha: Ústav československých a světových dějin ČSAV, 1973–1979. 3 sv. (Díl 1. Sociální politika. 1973. 243 s.; Díl 2. Sociální poměry. 1975. 410 s.; Díl 3. Sociální hnutí. 1979. 421 s.)

GLÜCK, Helmut et al. *Deutsche Sprachbücher in Böhmen und Mähren vom 15. Jahrhunderts bis 1918: eine teilkommentierte Bibliographie*. Berlin; New York: De Gruyter, 2002. XXII, 290 s. ISBN 3-11-017504-5.

HESOVÁ, Nela et al. *Bibliografie české knižní sociologické literatury (do roku 2009)*. Praha: Scriptorium, 2010. 232 s. ISBN 978-80-87271-27-8.

HOUŽVIČKA, Přemysl. *Od Kolára k Faucharovi: bibliografie české science fiction a fantaskní literatury z let 1853–1949*. Praha: P. Houžvička, 2006. 82 s.

JEŽEK, Přemysl. *Česká knižní tělovýchovná literatura od první poloviny 19. století až do roku 1918*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1968. 265 s.

JEŽEK, Přemysl. *Česká tělovýchovná a sportovní literatura 1919–1945*. Praha: Fakulta tělesné výchovy a sportu UK, 2002. 3 sv. (1460 s.) ISBN 80-86317-26-9.

JEŽEK, Přemysl a Jitka SCHŮTOVÁ. *Česká tělovýchovná a sportovní literatura 1946–1953*. Praha: Národní muzeum, 2007. 399 s. ISBN 978-80-7036-224-2.

JÍLEK, František a Jaroslava JÍLKOVÁ. *Dějiny výrobních sil v české historické práci: soupis prací*. Praha: Národní technické muzeum, 1974–1979. 3 sv. (431, 429, 385 s.)

JILEK, Heinrich. *Bibliographie zur Geschichte und Landeskunde der böhmischen Länder von den Anfängen bis 1948: Publikationen der Jahre 1850 bis 1975*. Köln; Wien: Böhlau Verlag, 1986–1990. 3 sv. (598, 956, 313 s.)

JORDÁNKOVÁ, Hana a Ludmila SULITKOVÁ. *Bibliografie k moravským královským městům ve středověku a raném novověku (1990–2010)*. Praha: Scriptorium, 2010. 232 s. ISBN 978-80-87271-27-8.

KNOPP, František. *Česká literatura v exilu 1948–1989: bibliografie*. Praha: Makropulos, 1996. 631 s. ISBN 80-86003-00-0.

KRAVÁČEK, František, Jaromír KUBÍČEK a Bohumil VAŇÁK. *Bibliografie k dějinám průmyslových závodů v Severomoravském kraji*. Olomouc: Pedagogická fakulta Univerzity Palackého, 1970. 275 s.

KRUMPOLC, Eduard. *Po stopách české fundamentální teologie v období 1800–2010: komentovaná bibliografie*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2011. 322 s. ISBN 978-80-244-2940-3.

KUBÍČEK, Jaromír. *Bibliografie k dějinám průmyslových závodů v Jihomoravském kraji*. Brno: Blok, 1966. 208 s.

KUBÍČEK, Jaromír et al. *Bibliografie československého archivnictví 1957–1966*. Praha: Archivní správa Ministerstva vnitra ČSR, 1970. 279 s.

KUBÍČEK, Jaromír et al. *Bibliografie k dějinám měst České republiky*. Brno: Sdružení knihoven ČR, 1997. 275 s. ISBN 80-238-1526-4.

KUBÍČEK, Jaromír a Miloš PAPIRNÍK. *Osudy Němců vysídlených z České republiky po roce 1945: bibliografie periodik a bibliografií*. Brno: Moravská zemská knihovna; Muzejní a vlastivědná společnost, 2002. 82 s. ISBN 80-7051-140-0.

KUBÍČEK, Jaromír a Tomáš KUBÍČEK. *Národopis na Moravě a ve Slezsku: výběrová bibliografie*. Strážnice: Ústav lidového umění ve Strážnici; Muzejní a vlastivědná společnost v Brně, 1996. 411 s. ISBN 80-85048-64-7.

KUNC, Jaroslav. *Česká literární bibliografie 1945–1963*. Díl 1–3. Praha: Státní knihovna ČSR. Národní knihovna, 1963–1968. 5 sv. (884, 838, 761 s., rejstříky 482 s.)

KUNZ, Ludvík. *Česká ethnografie a folkloristika v letech 1945–1952*. Praha: Československá akademie věd, 1954. 381 s.

MALACKA, Emil. *Národopisné materiály v českých kulturně-historických časopisech 2. poloviny 19. století: anotovaná bibliografie*. Brno: Masarykova univerzita, 2009. 223 s. ISBN 978-80-210-5079-2.

MOLDANOVÁ, Dobrava. *Soupis novinek české beletrie 1959–1969*. Praha: Ústav pro českou a světovou literaturu ČSAV, 1971. 237 s.

PETRŮ, Eduard et al. *Literatura o divadle a divadelní hry: soupis knižních publikací vydaných v letech 1945–1955*. Olomouc: Universitní knihovna, 1957. 253 s.

POSPÍŠIL, Ctirad Václav. *Různé podoby české trinitární teologie a pneumatologie 1800–2010: tvářnosti české katolické trojiční teologie a pneumatologie 1800–1989: komentovaná bibliografie 1800–2010*. Brno: L. Marek, 2011. 544 s. ISBN 978-80-87127-37-7.

PŘIKRYLOVÁ, Miroslava. *Literatura o divadle a divadelní hry: soupis knižních publikací vydaných v Československu v letech 1966–1970*. Praha: Divadelní ústav, 1990. 488 s. ISBN 80-7008-016-7.

SÁŇKA, Arno. *České bibliofilské tisky*. Brno: St. Kočí, 1923–1967. 4 sv.

SVOBODA, Karel. *Bibliografie českých a slovenských prací o antice za léta 1901–1950*. Praha: Národní knihovna ČR, 1961. 139 s.

ŠEFLOVÁ, Ludmila. *České a slovenské knihy v exilu: bibliografie 1948–1989 = Czech and Slovak books published in exile: a bibliography, 1948–1989*. 2., opr. vyd. Praha: Československé dokumentační středisko, 2008. 544 s. ISBN 978-80-904228-1-0.

ŠOLCOVÁ, Marta a Lucy TOPOLESKÁ. *Literatura o divadle a divadelní hry: soupis knižních publikací vydaných v letech 1961–1965*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1967. 402 s.

ŠPECINGROVÁ, Klára. *Seznam článků z Vlastivědy Čech, Moravy a Slezska, obsažených v časopisech českých od r. 1801–1885*. Praha: J. Otto, 1891. 105 s.

TARCALOVÁ, Ludmila. *Bibliografie lidových obyčejů*. Uherské Hradiště: Slováké muzeum, 1989–1995. 2 sv. (176, 169 s.) ISBN 80-901913-2-0.

TOPOLESKÁ, Lucy, Miroslav NÁDVORNÍK a Eduard PETRŮ. *Literatura o divadle a divadelní hry: soupis knižních publikací vydaných v letech 1956–1960*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1963. 335 s.

TRKOVSKÁ, Věra. *Retrospektivní národopisná bibliografie: články v časopisech vycházejících na území Středočeského kraje v letech 1900–1945*. Praha: Ústav pro etnografii a folkloristiku ČSAV, 1987. 298 s.

TUMPACH, Josef a Antonín PODLAHA. *Bibliografie české katolické literatury náboženské od roku 1828 až do konce roku 1913*. Praha: Cyrillo-Methodějská knihtiskárna V. Kotrby, 1912–1923. 5 sv. (2319 s.)

URBANOVÁ, Svatava, Šárka HOLAŇOVÁ a Denisa TKAČÍKOVÁ. *Bibliografie literatury pro děti a mládež českého Slezska a severovýchodní Moravy*. Ostrava: Centrum regionálních studií FF Ostravské univerzity, 2015. 311 s. ISBN 978-80-7464-742-0.

VALENTA, Jiří et al. *Bibliografie českého amatérského divadla*. Praha: Informační a poradenské středisko pro místní kulturu, 1999. 214 s. ISBN 80-7068-142-X.

VLK, Jan, Vendula VAŇKOVÁ a Jiří NOVOTNÝ. *Minulost a dějiny v českém a slovenském samizdatu 1970–1989: bibliografie = The past and history in Czech and Slovak samizdat: bibliography*. Brno: Doplněk, 1993. 227 s. ISBN 80-85765-24-1.

ZÍBRT, Čeněk. *Bibliografický přehled českých národních písní: seznam studií, starších sbírek rukopisných, sbírek tištěných, překladů s vybranými ukázkami a podrobný abecední ukazatel písní, v knize uvedených i vůbec písní tiskem uveřejněných*. Praha: Česká akademie císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění, 1895. 326 s.

ZÍBRT, Čeněk. *Bibliografie české historie*. Praha: Česká akademie císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění, 1900–1912. 5 sv. (673, 1216, 737, 960 s.)

Významné české oborové retrospektivní bibliografie (soupisy periodik, celkové práce)

HENEK, Tomáš. *Soupis českých a slovenských pedagogických časopisů do roku 1965*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1967. 177 s.

JÍLKOVÁ, Jaroslava. *Historický soupis časopisů z oboru dopravy v Českých zemích*. Praha: Národní technické muzeum, 1972. 307 s.

JÍLKOVÁ, Jaroslava. *Soupis textilních časopisů a ročenek v českých zemích v letech 1787–1982*. In: *Z dějin textilu*. Sv. 4. Ústí nad Orlicí: Výzkumný ústav bavlnářský, 1983, s. 9–275.

KUBÍČEK, Jaromír. *Český politický tisk na Moravě a ve Slezsku v letech 1918–1938*. Brno: Blok, 1982. 315 s.

KUSÁKOVÁ, Lenka. *Literární kultura a českojazyčný periodický tisk (1830–1850)*. Praha: Academia, 2012. 567 s. ISBN 978-80-200-2034-5.

LAISKE, Miroslav. *Divadelní periodika v Čechách a na Moravě 1772–1963. 1. Divadelní časopisy a programy*. Praha: Divadelní ústav, 1967. 290 s.

NEŠPOR, Zdeněk R. *Století evangelických časopisů, 1849–1948: časopisy v dějinách „lidových“ protestantských církví v Čechách a na Moravě*. Praha: Kalich, 2010. 175 s. ISBN 978-80-7017-141-7.

REHÁKOVÁ, Margita. *Soupis komunistického a dělnického tisku 1870–1938*. Praha: Ústav marxismu-leninismu ÚV KSČ, 1974. 240 s.

SVOBODOVÁ, Marie. *Hudební periodika v českých zemích 1796–1970 a na Slovensku 1871–1970*. Praha: Státní knihovna ČSR, 1979. 185 s.

ŠTRAUS, Jiří. *Bibliografie českých a slovenských pedagogických časopisů do roku 1950*. Praha: Ústřední sekce pro zpracování dějin českého a slovenského učitelstva při Odborovém svazu pracovníků školství a vědy, 1968. 548 s.

ŠVEC, Štefan. *Česky psané časopisy pro děti (1850–1989)*. Praha: Univerzita Karlova; Národní muzeum, 2014. 707 s. ISBN 978-80-246-2478-5.

2.1.5 Personální bibliografie

Jde o typ speciální bibliografie, jehož předmětem je heuristický výzkum a zpracování informací o literární tvorbě autora z uměleckého nebo vědeckého světa či pojednání o určité osobnosti. Personální bibliografie by měla obsahovat i složku hodnotící, přibližující význam osobnosti a jejího díla. Uplatní se také odborná studie, která může být napsána jiným autorem, než je

zpracovatel bibliografického soupisu. Součástí personální bibliografie bývá vedle soupisu tvorby zvoleného spisovatele, vědce, umělce nebo jiné tvůrčí osobnosti zpravidla také soupis literatury o této osobnosti. Personální bibliografie patří k nejčastějším bibliografickým výstupům, ať již v monografické podobě, nebo jako forma skryté bibliografie. Bývá součástí celkové publikace o osobnosti a podle funkce je můžeme rozlišovat následovně:⁷⁵

- *Dokumentační*, její význam spočívá v úplné dokumentaci tvorby autora a jejího společenského ohlasu, v hierarchickém výzkumu nejen vydaných dokumentů, ale také ve zjištění dat vztahujících se k životu osobnosti tvůrce. Realizace takového bibliografického soupisu předpokládá nejen znalost zkoumané osoby, ale také doby a oboru, ve kterém zkoumaná osobnost působila.
- *Ilustrační*, při které není cílem úplná dokumentace, ale výběrový soupis, (připojený zpravidla k životopisu nebo k monografické studii). Jde o formu, která je v praxi často rozšířená. Používá se např. v jubilejních personálních publikacích, v katalogích výstav nebo v takových dílech, v nichž soupis doplňuje výbor prací, antologii apod. Výhodou těchto bibliografií připojených k jubilejním publikacím je jejich větší rozšíření a dostupnost širší čtenářské obci.

Podle rozboru struktury bibliografické produkce rozlišujeme typologicky tři druhy personálních bibliografií:

- *Bibliografie děl jednoho autora* jako nejčastější výstup (např. *Bibliografie díla F. X. Šaldy; Bibliografie Karla Čapka; Bibliografie vědeckých prací Jaroslava Pánka*). Patří sem také tzv. autobibliografie, kdy tvůrce bibliografického soupisu je shodný s předmětem zpracování (např. *Ivan Dorovský – bibliografie*). Existují ovšem práce, které podávají přehled jen knižní tvorby autora (např. *Knižní dílo Otokara Březiny*) nebo jen ohlasu jeho díla (např. *Literatura o Janu Nerudovi; Otokar Březina, soupis literatury o jeho životě a díle*).
- *Bibliografie literatury o osobnosti* jako tvůrce, kdy reflexe díla ilustruje jeho dobový i vývojový význam pro obor (např. *Ferdinand Břetislav Mikovec – Pražská Thálie kolem 1850; František Dvořák a kniha*).
- *Soupis literatury o více členech* vybrané tematiky, kdy předmětem personální bibliografie je skupina oborově příbuzných osob, vědeckých pracovníků, členů literárního směru apod. (např. *Od Kolára k Faucharovi*).

V zásadě platí, že při zpracovávání biografie osobnosti je podstatný výzkum vztahu mezi jeho dílem a životem – personální bibliografie má pak k tomuto vztahu připravit podklady. V praxi to znamená zjistit první a další vydání literární práce nebo studie (a to v domácí i zahraniční tiskové produkci), reakci kritiků v recenzních rubrikách médií a zachytit jubilejní vzpomínky, rozhovory, publikovanou korespondenci nebo fotodokumentaci.

Novou součástí personálních bibliografií se v posledních letech stává i soupis nejvýznamnějších veřejných vystoupení v médiích (obvykle dostupných online) a soupis publicistiky, který však bývá u odborných bibliografií často omezen na výběr nejvýznamnějších prací. Obecně platí, že úplnost personálních bibliografií bývá spíše relativní

---

⁷⁵ LIBA, Peter. Personálne bibliografie a biografický výskum. In: *Biografické štúdie*. Martin: Matica slovenská, 1972, s. 31.

a odvíjí se od míry pečlivosti práce bibliografa a také od dostupnosti pramenů. Zvládnout publikační činnost autora, pokud vznikla v uplynulých 20 letech, je také čím dál tím obtížnější vzhledem k zániku tištěných zdrojů (Česká národní bibliografie) a postupnému, ne zcela navazujícímu vývoji zdrojů elektronických. Ve výhodě jsou samozřejmě bibliografové, kteří se evidenci děl sledované osobnosti věnují průběžně, případně ti, kterým tento autor poskytne vlastní evidenci svých prací.

Součástí personální bibliografie by měl vždy být pomocný aparát. Jedná se především o jmenný rejstřík autorů, překladatelů či ilustrátorů, rejstřík názvů, přehled pseudonymů a šifer, seznam periodik s příspěvky autora, případně o seznam zkratk. Pokud z názvů dostatečně nevyplývá obsah příspěvku, doplňuje se záznam závorkovým výkladem nebo anotací. Důležité jsou také metodický úvod nebo ediční poznámka, které představí čtenáři způsob, jakým bibliograf přistoupil ke zpracování soupisu.

Uspořádání záznamů v bibliografii odráží schopnosti jejího zpracovatele, po práci heuristické a popisné je ukázkou pochopení obsahu díla autora. Je nevhodné mít předem danou šablonu, neboť tvůrčí činnost každé osobnosti včetně jejího ohlasu se zpravidla liší tematikou i množstvím publikační činnosti. Volba nejsnazšího abecedního nebo chronologického seřazení záznamů pak vždy nutí uživatele, aby se celou bibliografií pročetl. Na několika vzorových příkladech si můžeme přiblížit rozdílnost v uspořádání záznamů v bibliografii, jak vyplývala zejména z rozmanitosti žánrů a forem publikační činnosti literární osobnosti.

Vhodným příkladem bibliografie děl jednoho autora literární osobnosti může být *Bibliografie Jana Čepa*.⁷⁶ Její princip spočívá v tematickém uspořádání, kdy Čepovo dílo třídí podle formy publikování (knižní dílo, práce v časopisech, korespondence, překladatelské práce, ediční činnost, ostatní) a práce o něm podle povahy práce (studie, vzpomínky a rozhovory, jubilejní medailonky, rozhlasové pořady, konference a výstavy, bibliografie, encyklopedická hesla). Každý oddíl je uspořádán chronologicky. U knih jsou informace o dalším vydání včetně recenzí vždy soustředěny u prvního vydání knihy, u článků je připojena vysvětlující poznámka o žánru nebo vztahu k jiné práci.

Podrobnější členění záznamů najdeme v bibliografii Františka Hrubína, která vyšla v roce 2009.⁷⁷ Jeho původní práce jsou utříděny podle žánrů a forem, následují oddíly jeho překladatelské činnosti, spolupráce s filmem, bibliofilská vydání, oddíl předmluv či doslovů, úvodní slova k výstavám, redakční činnost, překlady do cizích jazyků, zhudebněné verše, vystoupení v televizi a rozhlase. Literaturu o něm uspořádali autoři bibliografie do skupin monografií, bibliografií, korespondence, studií, nekrologů a jubilejních příspěvků.

Názorným příkladem personální bibliografie děl vědecké osobnosti může být *Bibliografie vědeckých prací Jaroslava Pánka*,⁷⁸ jež vyšla k sedmdesátým narozeninám tohoto historika i bibliografa. Třídí 2 237 záznamů podle formy na samostatné publikace, účast v kolektivních dílech, editorskou činnost, studie a články (ty jsou seřazeny ještě tematicky), zprávy z vědeckého života a recenze. Tyto oddíly jsou registrující, zatímco dodatky (v oddílech

---

⁷⁶ KUBÍČEK, Tomáš. *Dvoji domov Jana Čepa*. Brno: Host, 2014. 281 s. ISBN 978-80-7491-261-0. (Bibliografie s. 179–281.)

⁷⁷ MÁLKOVÁ, Iva a Daniel ŘEHÁK. *Tvůrčí osobnost Františka Hrubína: bibliografie*. Brno: Host, 2009. 333 s. ISBN 978-80-7294-372-2.

⁷⁸ HORČÁKOVÁ, Václava. *Bibliografie vědeckých prací Jaroslava Pánka*. Praha: Historický ústav, 2016. 246 s. ISBN 978-80-7286-298-6.

rozhovory, popularizace v médiích, beletristické překlady, práce o něm) jsou označeny za výběrové bibliografie. Záznamy v oddílech jsou uspořádány chronologicky. Recenze Pánkových prací jsou připojeny k recenzovaným dílům. Popis je úsporný (zkratky některých periodik, u recenzí zkracování křestních jmen na iniciálu) a dostatečně přesný. Rejstřík jmen vychází z národních autorit včetně biografických údajů. Bibliografie umožňuje vytvořit si přehled o podílu osobnosti na vědecké činnosti, uživatel se v ní snadno orientuje.

V české personální bibliografii však stále máme bílá místa, zejména k osobnostem veřejného života. Tak o T. G. Masarykovi vyšly jen soupisy jeho bohemikálních samostatně vydaných publikací a knižní literatury o něm. O Alexandru Dubčekovi výzkum statí z českého tisku zpracovala a vydala Státní vědecká knihovna v Banské Bystrici.

Tvorba personálních bibliografií neztratila oblibu ani v době nových médií. Je však skutečností, že zájem uživatelů o tento typ bibliografií není tak velký, aby personální bibliografie mohly běžně vycházet jako samostatné publikace. Nejčastěji jsou proto uveřejňovány ve sbornících věnovaných výročí jubilanta. V bibliografické praxi jsou dotazy na personálie časté, zvláště pak na regionální osobnosti. V současnosti vychází celá řada všeobecných a také oborových biografických slovníků, které jsou primárním zdrojem informací o osobnostech. Personální bibliografie vznikají zpravidla u příležitosti výročí osobností vědeckého, kulturního nebo politického života a přinášejí tak obraz o jejich činnosti, významu i dobovém ohlasu.

Výběr českých personálních bibliografií

AMBROS, Pavel. *Kardinál Tomáš Špidlík SJ – starec a teolog nerozdělené církve: kompletní bibliografie 1938–2011*. Olomouc: Refugium Velehrad-Roma, 2012. 757 s. ISBN 978-80-7412-125-8.

BÍLEK, Petr A., Xavier GALMICHE a Tomáš KUBÍČEK. *Xavier Galmiche: Premia Bohemica*. Brno: Moravská zemská knihovna, 2020. 121 s. ISBN 978-80-7051-292-0.

BRŮHA, Jan et al. *T. G. Masaryk: bibliografie k životu a dílu. Díl 1. Knižní a jiné samostatně publikované práce TGM (1876 – 1991)*. Praha: Filozofický ústav ČSAV; Národní knihovna ČR, 1992. 112 s. ISBN 80-7007-029-3.

COSENTINO, Annalisa, Tomáš KUBÍČEK a Jan WIENDL. *Annalisa Cosentino: Premia Bohemica*. Brno: Moravská zemská knihovna, 2020. 93 s. ISBN 978-80-7051-290-6.

DOLEŽALOVÁ, Pavlína. *Profesor MUDr. Josef Švejcar, DrSc.: výběrová personální bibliografie*. Textovou část napsaly Andrea Mařáková, Alena Štědrá a Vladimíra Bezpalcová. Plzeň: Studijní a vědecká knihovna Plzeňského kraje, 2017. 70 s. ISBN 978-80-96944-63-0.

DOROVSKÝ, Ivan. *Ivan Dorovský – bibliografie*. Brno: Moravská zemská knihovna; Společnost přátel jižních Slovanů v ČR, 2000. 121 s. ISBN 80-7051-122-2.

DYRYNK, Martin et al. *František Dvořák a kniha*. Praha: Pražská scéna, 2015. 127 s. ISBN 978-80-86102-93-1.

HORČÁKOVÁ, Václava. *Bibliografie vědeckých prací Jaroslava Pánka*. Praha: Historický ústav, 2016. 246 s. ISBN 978-80-7286-298-6.

HOUŽVIČKA, Přemysl. *Od Kolára k Faucharovi: bibliografie české science fiction a fantaskní literatury z let 1853–1949*. Praha: P. Houžvička, 2006. 82 s.

JÜRGENSOVÁ, Zuzana. Bibliografie Bedřicha Fučíka. In: FUČÍK, Bedřich. *Paralipomena*. Praha: Triáda, 2006, s. 369–490. ISBN 80-86138-85-2.

KOVAČKA, Miloš et al. *Personálna bibliografia Pavla Jozefa Šafárika*. Martin: Slovenská národná knižnica, 2004. 2 sv. 1359 s. ISBN 80-89023-35-5.

KUBÍČEK, Jaromír. Bibliografie Františka Halase. In: KUNDERA, Ludvík. *František Halas, o životě a díle / 1947–1999*. Brno: Atlantis, 1999, s. 349–454. ISBN 80-7108-191-4.

KUBÍČEK, Jaromír. *Otokar Březina, soupis literatury o jeho životě a díle*. Brno: Univerzitní knihovna, 1971. 109 s.

KUBÍČEK, Tomáš. Bibliografie Jana Čepa. In: KUBÍČEK, Tomáš. *Dvoji domov Jana Čepa*. Brno: Host, 2014, s. 179–281. ISBN 978-80-7491-261-0.

LUDVOVÁ, Jitka a Helena PINKEROVÁ. *Ferdinand Břetislav Mikovec – Pražská Thálie kolem 1850*. Praha: Institut umění – Divadelní ústav, 2010. 587 s. ISBN 978-80-7008-247-8.

MÁLKOVÁ, Iva a Daniel ŘEHÁK. *Osobnost a dílo Viléma Závady v bibliografických datech*. Olomouc: Votobia; Ostrava: Ostravská univerzita, 2006. 197 s. ISBN 80-7368-097-1.

MÁLKOVÁ, Iva a Daniel ŘEHÁK. *Tvůrčí osobnost Františka Hrubína: bibliografie*. Brno: Host; Ostrava: Filozofická fakulta Ostravské univerzity, 2009. 333 s. ISBN 978-80-7294-372-2.

MĚDÍLEK, Boris. *Bibliografie Jaroslava Haška: soupis jeho díla a literatury o něm*. Praha: Panorama, 1983. 338 s.

MĚDÍLEK, Boris et al. *Bibliografie Karla Čapka*. Praha: Academia, 1990. 658 s. ISBN 80-200-0050-X.

MĚDÍLEK, Boris. *Bibliografie Karla Poláčka: soupis jeho díla a literatury o něm*. Praha: Nakladatelství Franze Kafky, 1997. 743 s. ISBN 80-85844-20-6.

NĚMEC, Jiří a David SOUČEK. *Jan Patočka: bibliografie 1928–1996*. Praha: Oikoymenh, 1997. 303 s. ISBN 80-86005-34-8.

PAPCUNOVÁ, Jana. *Bibliografie prací Josefa Filipce za léta 1948–2003*. Medailon napsala Zuzana Děngeová. Praha: Ústav pro jazyk český AV ČR, 2015. 24 s. ISBN 978-80-86496-85-6.

PAPÍRNÍK, Miloš. *Knižní dílo Otokara Březiny: soupis*. Brno: Universitní knihovna, 1969. 44 s.

PECHALOVÁ, Zdeňka et al. *T. G. Masaryk: bibliografie k životu a dílu. Díl 2. Knižní a jiné samostatně publikované práce o životě a díle TGM*. Praha: Filozofický ústav ČSAV, Národní knihovna ČR, 1994. 255 s.

PISTORIUS, Jiří a Emanuel MACEK. *Bibliografie díla F. X. Šaldy*. K vyd. připravil Michael Špirit, Luboš Merhaut, Jan Wiendl. Praha: Institut pro studium literatury, 2017. 688 s. ISBN 978-80-87899-49-6.

PŘIBÁŇ, Michal, ed. *Bibliografie Josefa Škvoreckého. Sv. 1 česky publikované dílo. Sv. 2 česky publikované ohlasy divadlo, film, televize, rozhlas*. Praha: Literární akademie, 2004–2005. 2 sv. (343, 365 s.) ISBN 80-86877-00-0; 86-86877-14-0.

SÝKOROVÁ, Stanislava. *Bibliograf František Knopp*. Úvodní medailon napsal Vladimír Just. Praha: Ústav pro českou literaturu AV ČR, 2016. 210 s. (Edice Bibliographica, sv. 1) ISBN 978-80-88069-22-5.

ŠIK, Hynek a Miroslav LAISKE. *Literatura o Janu Nerudovi*. Praha: Odeon, 1976. 230 s.

ŠPIRIT, Michael, Urs HEFTRICH a Tomáš KUBÍČEK. *Urs Heftrich: Premia Bohemica*. Brno: Moravská zemská knihovna, 2018. 66 s. ISBN 978-80-7051-244-9.

ŠVÁČOVÁ, Soňa et al. *Alexander Dubček v slovenskej a českej tlači*. Banská Bystrica: Štátna vedecká knižnica, 2007. 350 s. 978-80-85169-94-2.

UHDEOVÁ, Jitka, ed. *Jaroslav Durych: život, ohlasy, soupis díla a literatury o něm*. Brno: Atlantis, 2000. 784 s. ISBN 80-7108-162-0.

2.2 Bibliografický záznam

Základní stavební jednotkou každého bibliografického soupisu je bibliografický záznam. Jde o metodicky jednotně pořízený popis dokumentu, funkčně určený pro bibliografické systémy, soupisy a kartotéky, knihovní katalogy, rešerše a další sekundární dokumenty. Jeho podoba se řídí pravidly jmenného popisu. V české terminologické knihovnické databázi najdeme takto vystižený účel:

„Ověřený a standardizovaný soubor údajů o bibliografickém zdroji. Skládá se z bibliografického popisu, selekčních údajů, obsahové charakteristiky, lokačních,

exemplářových a kódovaných údajů. Slouží k identifikaci a zajištění přístupu dokumentu.⁷⁹

Tradiční bibliografie se opírala o zásadu metody de visu (s knihou v ruce), se zpětnou vazbou v podobě kontroly. Vše, co bylo pro bibliografii zpracováno, muselo projít rukama bibliografa, muselo být zkontrolováno a popsáno. Jen takovým způsobem bylo možné ručit za kvalitu bibliografických záznamů. Do značné míry to platí dodnes u bibliografie článků, méně už u zpracování knih. S nárůstem knižní produkce dochází k přebírání záznamů z jiných katalogů a databází. Je však potřeba pečlivě volit zdroje informací a ověřovat je z několika pramenů, abychom měli jistotu, že takové záznamy jsou kvalitní, vytvořené jednotně podle knihovnických norem, bez chyb a překlepů.

Již před půl stoletím prosadila IFLA mezinárodní pravidla ISBD. Mezinárodní standardy pro bibliografický popis stanovují pravidla popisu a identifikace dokumentů všeobecně – ISBD(G); pro monografie – ISBD(M); seriálové publikace – ISBD(S); hudebniny – ISBD(PM); kartografické dokumenty – ISBD(CM); články – ISBD(CP); elektronické zdroje – ISBD(ER); pro staré tisky a prvotisky – ISBD(A). Každá z těchto norem ISBD stanovuje pravidla popisu pro určitý druh dokumentu, pořadí bibliografických údajů v popisu a zavádí systém interpunkce. Cílem zavádění ISBD bylo usnadnit mezinárodní výměnu bibliografických informací a zejména umožnit konverzi bibliografických záznamů do strojem čitelné podoby.

Od 1. května 2015 většina českých knihoven přešla na nová pravidla RDA (Resource Description and Access). Tomuto termínu předcházelo období přípravy, ve kterém Pracovní skupina pro implementaci RDA v ČR při Národní knihovně proškolila katalogizátory v regionech a přesvědčila je, aby ze své paměti vytěsnila pravidla AACR2 a nahradila je novými.⁸⁰ To se s úspěchem podařilo velmi brzy a je obdivuhodné sledovat katalogizátory, jak si bleskově poradí při zpracování nových dokumentů se zařazováním jednotlivých selekčních údajů do příslušných polí automatizovaného systému. Toho všeho jsou ovšem zpracovatelé retrospektivních bibliografií zpravidla ušetřeni. Pracují se záznamy, které vznikly v průběhu doby podle různých pravidel, ty jsou mnohdy konvertovány z lístkových katalogů do elektronických. Avšak s konverzí respektující pravidla RDA se nepočítá ani v zahraničních knihovnách a v zásadě se dřívější záznamy neupravují. Základním rozdílem u nových pravidel RDA je uvádění všech autorů v autorských údajích a nepoužívání zkratk. Jde ovšem o změny, které jsou při zpracování soupisů určených k tištěným výstupům přinejmenším sporadické nebo spíše neakceptovatelné. Záznam musí být natolik úplný, aby byl přesný, a dokument dostatečně vypovídající a vyhledatelný. Vedle toho je třeba mít na zřeteli úspornost textu určeného k tiskovému výstupu.

Stejně jako při zpracování databází je bibliografický popis vytvářen v automatizovaném systému ve formátu MARC21, podle pravidel AACR2 nebo RDA. Řada údajů se zapisuje ve standardizované podobě výběrem z kódovníků MARC21 nebo souboru národních

---

⁷⁹ VODIČKOVÁ, Hana a Marcela BUŘILOVÁ. Bibliografický záznam. In: *KTD: Česká terminologická databáze knihovnictví a informační vědy*[online]. Praha: Národní knihovna ČR, 2003. [cit. 2021-03-14]. Dostupné z: https://aleph.nkp.cz/F/?func=direct&doc_number=000001238&local_base=KTD.

⁸⁰ PŘIBYLOVÁ, Jarmila a Jaroslava SVOBODOVÁ. Jak na to: Rok s pravidly RDA. *Čtenář*, 2017, roč. 69, č. 1, s. 20–22. ISSN 0011-2321.

autorit. Při vytváření jmenných záznamů je snahou tvůrců databází využívat v maximální možné míře stahování již hotových metadat z jiných katalogizačních pracovišť nebo nakladatelů. Tyto technologie umožňují co nejvíce omezit vytváření vlastních písarských chyb v záznamech, snížit časovou náročnost při jejich zpracování, a tak zefektivnit tvorbu databáze jak v rychlosti, tak rozsahu.

Katalogizační pravidla AACR2 nebo RDA se týkají vstupního zpracování dokumentů, zatímco výstupní formát databází se přidržuje pravidel ISBD, která jsou především určena pro vytváření podoby tištěných katalogů a pro zpracování bibliografických příruček. Pravidla ISBD však přišla právě v systému interpunkce s něčím, co je nejen v rozporu se zásadami AACR2 (zdrojem popisu budiž titulní list, tam interpunkci a podle ní provedené změny nenalezneme), ale i na úkor srozumitelnosti vůči čtenáři. Interpunkce umožňuje totiž odlišit např. paralelní název od vlastního názvu dokumentu rovnítkem a podnázev dvojtečkou, což je pro čtenáře málo srozumitelné. Pro bibliografie je nepřijatelné oddělování prvního autora uvedeného na počátku záznamu od dalších, uvedených až za názvovými údaji. Pravidla ISBD třídí údaje popisu do sedmi bloků, kdy první je název a autor. Přitom u bibliografických soupisů by se měl za první údaj záznamu považovat vždy autor, resp. u sborníků jejich editor.

Má-li ovšem retrospektivní bibliografie splňovat podmínku standardizovaného souboru bibliografických záznamů, musí mít záznamy v publikovaném soupisu jednotnou podobu. Východiskem může být norma *ČSN ISO 690. Informace a dokumentace – Pravidla pro bibliografické odkazy a citace informačních zdrojů*, která nabyla platnosti od 1. dubna 2011. Při popisu dokumentů jsou touto normou respektována základní pravidla, z nichž také retrospektivní bibliografie vychází:

- Bibliografický záznam by měl jednoznačně identifikovat popisovaný dokument.
- Údaje pro bibliografický popis se přejímají především z titulního listu.
- Pořadí údajů je přesně stanoveno.
- Údaje se zapisují v jazyce dokumentu v latinském písmu.
- Bibliografické záznamy musí mít jednotnou podobu.

Již v roce 2011 vypracovali knihovníci ve spolupráci s portálem <http://www.citace.com/> metodiku, která srozumitelným způsobem podala pravidla tvorby záznamů podle aktualizované normy.⁸¹ Norma je ovšem sestavena tak, aby jednoznačně stanovila, jak na dokument dostatečným způsobem odkázat, ne jak jej v potřebné úplnosti popsat. Speciální bibliografie, mezi které retrospektiva patří, mohou mít v některých aspektech rozdílný přístup, na který se pokusíme upozornit, východiskem našich doporučení přitom zůstává citační norma *ISO 690*.

---

⁸¹ BIERNÁTOVÁ, Olga a Jan SKŮPA. *Bibliografické odkazy a citace dokumentů dle ČSN ISO 690 (01 0197) platné od 1. dubna 2011*. Brno: Vysoké učení technické, 2011. 27 s.

2.2.1 Typy dokumentů

2.2.1.1 Knihy

Podle ISBD(M) jsou bibliografické údaje uspořádány do sedmi bloků nebo oblastí („area“), kterými jsou:

- 1 – Název a autor (vlastní název, souběžný název, další názvy, autor).
- 2 – Vydání (pořadí a druh vydání; v bibliografii se neuvádí 1. vydání).
- 3 – Impresum (místo, nakladatelství, datum; nepovinnými údaji jsou místo tisku a tiskař).
- 4 – Kolace (stránky/svazky, ilustrace, formát, doplňky; uvádějí se v mateřském jazyce).
- 5 – Série (název, část série, číslování v edici).
- 6 – Poznámky (uvádějí se v mateřském jazyce).
- 7 – ISBN, vazba, cena (vazba a cena jsou nepovinné údaje).

Ve srovnání s dosavadní praxí knihoven a bibliografických pracovišť měl do té doby platný bibliografický popis tři oblasti (autorské a názvové údaje – ediční údaje – knihopisná poznámka), v nichž se neuváděl z 1. bloku souběžný název, z 2. bloku editor daného vydání, ze 4. bloku ilustrace, z 5. bloku část série a ISSN. Nová pravidla ISBD představovala jen drobná upřesnění a ve srovnání s ČSN 01 0195 byla snadno akceptovatelná.

S přihlédnutím k normě ISO 690, která údaje ve struktuře bibliografického záznamu uvádí in continuo, může být v bibliografickém soupisu následující podoba:

Autor (autoři, editor). *Název: podnázev*. Další tvůrce. Vydání (neuvádí se 1. vydání).
Místo vydání: nakladatel, datum publikování. Kolace (stránky/svazky). Název edice a její číslování. ISBN.

Příklady:

FIŠER, Zdeněk, ed. *Dambořice – zpět ke kořenům: publikace vychází při příležitosti 480 let od povýšení Dambořic na městečko (1534)*. Brno: Muzejní a vlastivědná společnost, 2014. 303 s., 24 s. obr. příl. (Vlastivědná knihovna moravská, sv. 98) ISBN 978-80-7275-097-9.

Pozn.: V kolektivních dílech bývá často uváděn v autorských údajích první z vyjmenovaných autorů, norma však dává přednost editorovi.

NOVÁK, Arne. *Cizinci – či krajané?: reflexe německojazyčných partií Čech a Moravy v textech Arneho Nováka*. Ed. Michal Topor. Brno: Moravská zemská knihovna, 2017. 535 s. ISBN 978-80-7051-234-0.

Pozn.: Ve výboru děl je jméno autora uváděno v záhlaví, editor souboru prací je uváděn až za názvem v údajích o dalších tvůrcích.

ŠEBEK, Jaroslav, Blanka JEDLIČKOVÁ et al. *Karel IV. stále živý: odkaz státníka v historiografii a historické paměti*. Praha: Historický ústav, 2017. 266 s. (Práce Historického ústavu AV ČR, řada A, sv. 81) ISBN 978-80-7286-295-5.

Pozn.: U více než tří tvůrců se uvádí první s poznámkou „et al.“ nebo „a kol.“, na titulním listu této knihy jsou uvedeni dva autoři v tomto pořadí a kol., což při popisu respektujeme.

WÖGERBAUER, Michael et al. *V obecném zájmu: cenzura a sociální regulace literatury v moderní české kultuře*. Sv. 1. 1749–1938. Sv. 2. 1938–2014. Praha: Academia; Ústav pro českou literaturu AV ČR, 2015. 2 sv. (1661 s.) ISBN 978-80-200-2491-6; 978-80-88069-11-9.

Pozn.: Kniha uvádí dva vydavatele, v bibliografii bývá obvyklé uvést jen prvního s jeho ISBN, stránkování je v knize průběžné.

Bibliografický záznam začíná uvedením autorských údajů, přičemž se uvádějí nejvýše tři autoři nebo editoři (pokud jich je více, uvádí se pouze první s poznámkou „a kol.“ nebo „et al.“). Pro názvové údaje je vhodné použít jiný typ písma (kurzívu), ovšem tak, aby nedošlo k případným změnám autorem uvedené podoby na titulním listu. Všechny údaje lze získat z databází a vyžadují jen minimální úpravu. Po stažení nabízené citace z katalogizačního záznamu knihovny je ovšem potřeba záznam upravit a doplnit.

Pro autory je citlivá oblast názvů. Podle nových pravidel se několik názvů rozděluje dvojtečkou s následujícím malým písmenem dalšího názvu. To ovšem může vznést do zápisu nepřesnosti, a proto je třeba zajistit, aby změnami interpunkce nedošlo ke změnám názvových údajů.

Často je třeba za názvové údaje vložit do hranatých závorek vysvětlující doplněk. Pokud se cizojazyčný název doplňuje překladem názvu, což je běžné zejména u bibliografie překladové literatury, pak je vhodné vysvětlující poznámku uvádět již bez závorek, a to až na konci záznamu. Přehlednějším je způsob uvádění doplňující poznámky až na další řádek za bibliografický záznam a menším typem písma (viz např. personální *Bibliografie Karla Čapka*).

2.2.1.2 Články z časopisu

Analytický popis článků se dlouho řídil pravidly formulovanými Hanou Vodičkovou, vyučující katalogizace na Katedře knihovnictví FF UK.⁸² Obecně platné schéma jmenného záznamu článku mělo následující podobu:

ZÁHLAVÍ

Název článku. Podnázev. [Závorkový doplněk, event. překlad cizojazyčného názvu a podnázevu.] Údaje o původcích.

Název časopisu, označení a název řady, ročník, rok vydání, měsíc, číslo, rozsah stránek.

Po zavedení mezinárodního standardního bibliografického popisu Národní knihovna ČR připravila a vydala překlad pro popis částí dokumentu podle ISBD.⁸³ V zájmu mezinárodní výměny záznamů a strojového zpracování je v popisu části dokumentu pořadí autorských a názvových údajů shodné jako při popisu knih. Podle *ČSN ISO 690* pak má článek v periodiku následující strukturu:

Jméno tvůrce příspěvku. Název příspěvku. *Název periodika*. Datum publikování, číslo, rozsah stránek příspěvku. ISSN.

⁸² VODIČKOVÁ, Hana. Oddíl 12. Články, stati (analytický popis). In: VODIČKOVÁ, Hana et al. *Pravidla jmenného záznamu speciálních dokumentů a analytického popisu*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1972, s. 157–188.

⁸³ STOKLASOVÁ, Bohdana, ed. *Doporučení pro popis částí dokumentu na základě mezinárodního standardního bibliografického popisu (ISBD)*. Praha: Národní knihovna ČR, 1997. 31 s. ISBN 80-7050-269-X.

Norma uvádí za názvem periodika jako povinné nakladatelské údaje, pro identifikaci periodického dokumentu však nejsou významné a lze je vynechat. Současné bibliografické normy doporučují použít kurzívu pro název zdrojového seriálu. Pro retrospektivní soupisy je optimální následující podoba záznamů:

Jméno tvůrce příspěvku. Název příspěvku: podnázev. [Překlad cizojazyčného názvu / Doplnující poznámka.] *Název periodika*. Datum publikování, ročník, číslo, rozsah stránek příspěvku. ISSN.

Příklady:

CÍSAŘ, Jaroslav. Bilance vydávání knih v ČR v roce 2016. *Čtenář*. 2017, roč. 69, č. 6, s. 203–206; č. 7/8, s. 256–258; č. 9, s. 331–333; č. 10, s. 349–351. ISSN 0011-2321.

Pozn.: V databázích každá část článku tvoří samostatný záznam, v bibliografických soupisech je třeba z pokračovacího díla utvořit souhrnný záznam.

JANOŠKOVÁ, Kateřina. Komunitní knihovny z nadhledu. *Duha*. 2019, roč. 33, č. 3, s. 2–3. ISSN 0862-1985.

LORENZ, Michal a Eva VÍCHOVÁ. K pojmu komunitní knihovna: hledání smyslu a uplatnění. *Knihovna*. 2018, roč. 29, č. 1, s. 27–53. ISSN 1801-3252.

MIKULE, František. Mlýn v Černé rokli [Lomnice nad Popelkou, vodní mlýn]. *Od Ještěda k Troskám*. 2016, roč. 23 (39), č. 1, s. 12–14. ISSN 1214-1798.

HRDINOVÁ, Radmila. Vadí mi sprostota a ztráta velkorysosti: s Jiřím Suchým o stavu společnosti a kultury. *Právo*. 16. 11. 2019, roč. 29, č. 266, s. 10. ISSN 1211-2119.

Pozn.: U deníku je třeba uvést datum vydání. Podle citační normy může být datum zobrazeno v pořadí rok, měsíc, den (příklad 1984-02-10), což neodpovídá domácí tradici.

V retrospektivních soupisech jsou časopisecké studie a články nejčastěji citovanými dokumenty. V zájmu úspornosti textu jsme v retrospektivních tištěných bibliografiích, s přihlédnutím k citaci ve společenskovedních periodikách a ke srozumitelnosti bibliografického soupisu ve prospěch čtenáře, dospěli k podobě záznamu, která z těchto kritérií vychází.

Rovněž uvádění standardního identifikátoru periodika u každého záznamu v případě, že se citace takového zdroje v soupisu často opakují, je třeba vyřešit jinak (např. jeho uvedením jen v seznamu excerpovaných periodik).

2.2.1.3 Studie ze sborníku

Při analytickém popisu se struktura popisu studie ze sborníku/kolektivní monografie do značné míry shoduje s popisem článku z časopisu. Za názvem zdrojového dokumentu se ovšem uvádějí nakladatelské údaje sborníku, který pod společným názvem přináší soubor samostatných textů.

Příklady:

FREIWILLIG, Petr. Silniční mosty u Spálova jako ukázka meziválečného mostního stavitelství. In: *Na kolech do světa: po silnicích nejen Českého ráje a Pojizeří: referáty z vědecké konference konané ve dnech 17.–18. dubna 2015 v Mladé Boleslavi*. Semily: Státní okresní archiv; Turnov: Pekařova společnost Českého ráje, 2016, s. 162–169. ISBN 978-80-86254-33-3.

Pozn.: V případě více vydavatelů stačí uvést v bibliografických soupisech prvního a jemu příslušné ISBN.

ŠTOVÍČKOVÁ, Petra. Soudobé umělecké řemeslo v podání profesionálů i milovníků umění. In: HABÁNOVÁ, Anna, ed. *1906 německočeská výstava Liberec*. Liberec: Oblastní galerie, 2016, s. 240–247. ISBN 978-80-87707-18-0.

Pozn.: Názevové údaje zdrojového dokumentu jsou uváděny kurzívou. V databázích se vydavatel v nakladatelských údajích doplňuje místem vydání [Liberec: Oblastní galerie v Liberci], což v bibliografických soupisech není nutné.

2.2.1.4 Popis seriálu

Za seriál považujeme publikace vycházející se záměrem trvalého pokračování, které jsou spojené názvem, průběžným označením, jednotnou úpravou a obsahovým zaměřením. Po zavedení mezinárodního standardního bibliografického popisu připravila a vydala Národní knihovna ČR překlad pro popis seriálových dokumentů podle ISBD.⁸⁴ V zájmu mezinárodní výměny záznamů a strojového zpracování jsou bibliografické údaje uspořádané do osmi bloků nebo oblastí („area“), kterými jsou:

- 1 – Oblast údajů o názvu a odpovědnosti.
- 2 – Oblast údajů o vydání (pro periodika je nevyužívána).
- 3 – Oblast údajů o číslování.
- 4 – Oblast nakladatelských údajů.
- 5 – Oblast údajů fyzického popisu (rozměr).
- 6 – Oblast údajů o edici (pro periodika a ročenky nevyužívána).
- 7 – Oblast údajů poznámky.
- 8 – Oblast údajů o standardním čísle a dostupnosti.

Ze souboru českých příkladů v této příručce je z dříve vycházejících periodik uveden jako příklad následující titul:

Elektrotechnický obzor / Ministerstvo strojírenství a elektrotechniky České republiky, Ministerstvo hutnictva, strojárstva a elektrotechniky Slovenskej republiky. – Sv. 1, č. 1 (1912) – sv. 80, č. 6 (1991). – Praha : Stát. nakl. techn. lit., 1912-1991. – 80 roč. ; 31 cm. Měsíčník. – Sloučením s: Elektrotechnik, ISSN 0322-9025; vzniklo: Elektro, ISSN 0322-9025. ISSN 0013-5798 : Kč 11,00

V České retrospektivní bibliografii, v oddíle časopisů, je ovšem popis tohoto titulu zpracovaný do roku 1945 v potřebné úplnosti následující:

Elektrotechnický obzor

---

⁸⁴ STOKLASOVÁ, Bohdana, ed. *ISBD(S) Mezinárodního standardní bibliografický popis pro seriálové dokumenty*. Praha: Národní knihovna ČR, 1994. 81 s. ISBN 80-7050-178-2.

Týdenník elektrotechnického průmyslu s příl. elektrotechniky; od 7. 1. 1911, č. 1: Týdenník elektrotechnického a strojního průmyslu s příl. elektrotechniky; od 6. 1. 1912, č. 1: Týdenník elektrotechnického průmyslu se strojní přílohou; od 4. 1. 1913, č. 1: Týdenník elektrotechnického a strojního průmyslu; od 10. 5. 1913, č. 19 též: Orgán Spolku českých elektrotechniků; od 12. 10. 1918, č. 1: Orgán Elektrotechnického svazu Československého; od 7. 1. 1927, č. 1: Týdeník Elektrotechnického svazu československého; od 14. 4. 1939, č. 15: Týdeník Elektrotechnického svazu českomoravského; od května 1945, č. 5/6: Orgán Elektrotechnického svazu československého.

Vyd. J. Horký a V. Macháček; od 12. 10. 1918, č. 1: Elektrotechnický svaz československý; od 14. 4. 1939, č. 15: Elektrotechnický svaz českomoravský; od května 1945, č. 5/6: Elektrotechnický svaz československý, Praha.

Roč. 1 (29. leden 1910, č. 1) – 6 (26. červen 1915, do č. 26), 7 (12. říjen 1918, č. 1) – 34 (prosinec 1945, do č. 17/18) [35 (1946) – dále vych.]

Týdeník; od června 1941, č. 20: měsíčník.

Příl.: Elektris, 1928–1936; Elektrotechnická hlídka, 1939; Hlídka, 1936–1939; Praxe, 1936–1939; Zprávy ČSN, 1935–1936.

Údaje o dostupnosti (sigly, signatury a ročníky NKP, MZK, KNM, JVK)

S přihlédnutím k mezinárodnímu standardu ISBD(S) a k povaze jednotlivých typů seriálových dokumentů se pro bibliografický soupis jeví jako vhodná následující podoba záznamu:

Hlavní název

Další názvové informace (podnázev). Údaj o odpovědnosti. Impresum (místo vydání: nakladatel, datum vydání). Rozpis ročníků. Periodicita. Údaje o dostupnosti. [Případné změny se uvádějí s časovým údajem in continuo v každé oblasti údajů. Zásadou je kumulace po změně názvu pod společným záznamem.]

Zdrojem popisu je titulní list (u novin hlavička na 1. straně listu). V retrospektivních soupisech se dodržuje psaní podle dobového pravopisu a psaní velkých a malých písmen v názvu podle originálu. Došlo-li ke změně názvu, ukončí se popis ve všech oblastech údajů a pod změněným názvem se opět uvádějí všechny oblasti údajů tak, aby došlo k úplnému záznamu pod změněným názvem. V případě více podnázevů je každý samostatnou větou bez užívání diakritických znamének (dvojtečky). V nakladatelských údajích se místo vydání uvádí vždy v plném znění, a to v dobové verzi i jazyce (u méně známých míst v ČR lze uvést za cizojazyčným názvem místa v hranaté závorce jeho českou verzi). V oblasti údajů fyzického popisu se seriál uvede od prvního zjištěného ročníku (po návěstí Roč., Sv., Jg. apod.) do posledního zjištěného ročníku, s uváděním dat prvního a posledního čísla. V poznámce se napíší údaje o návaznosti na jiné seriály. V údajích o dostupnosti následuje po uvedení sigly signatura a v kulatých závorkách dochované ročníky.

Pro zpracování retrospektivní bibliografie seriálů nezbývá nic jiného než jednotlivé řady novin a časopisů zpracovat metodou de visu a pro stanovenou skladbu popisu sledovat možné změny v každé oblasti. To proto, že dřívější katalogizační pravidla některé potřebné údaje nepožadovala a praxe knihoven spočívala v tom, že po zpracování katalogizačního záznamu pro periodikum nebo seriál se připisovaly jen další ročníky bez zaznamenání změn v údajích o odpovědnosti nebo periodicity. Také knihovny s právem povinného výtisku uváděly v rubrice vydavatele spíše tiskáře, který měl dříve závazek odvádět povinný výtisk dokumentů, což není

pro bibliografický záznam akceptovatelné. Snazší je již retrospektivní zpracování ročenek nebo periodicky vydávaných almanachů a kalendářů, i když i v těchto případech se v knihovnách často jen připoisovaly k prvnímu záznamu další svazky či ročníky, aniž se sledovaly změny odpovědnosti nebo nakladatelských údajů. Podchycení údajů o dostupnosti až na jednotlivé ročníky je u retrospektivních soupisů periodik žádoucí vzhledem k jejich sporadickému výskytu v knihovnách.

Příklady (noviny, časopisy, kalendáře):

Moravská svoboda

Události denního života, otázky hospodářské, obchodní a průmyslové.

Brno: Eduard Kočvara.

Vych. od 21. listopadu 1930, č. 1 – květen 1931, do č. 22.

Čtrnáctideník.

Od 1931, č. 23 vycházel pod názvem:

Naše svoboda

Realitní bursa. Přehled obchodních, průmyslových, hospodářských a politických událostí týdne; od 1932, č. 1: Realitní zpravodaj. Přehled obchodních, průmyslových, hospodářských a politických událostí.

Brno: Stanislav Jandík; od 11. 8. 1931, č. 26: Lev Kreutz; od 1. 1. 1932, č. 1: Eduard Kočvara.

Roč. 6 (1. červen 1931, č. 23) – 7 (leden 1932, do č. 2).

Týdeník.

VKOL III 88 609 (1930–1932)

Pozn.: V případě změny názvů u novin a časopisů nedochází v knihovnách k porušení kontinuity, taková periodika najdeme na stejné signatuře.

Česká revue

Měsíčník věnovaný veřejným otázkám, od září 1922, č. 1: bez podn.

Vyd. Kamil Krofta, od září 1920, č. 1 Jan Thon, od září 1921, č. 1 Družstvo Česká revue, Praha.

Roč. 1 (říjen 1907, č. 1) – 22 (1929/30, do č. 4). Měsíčník, od 1924, č. 1: 6x ročně.

JVK ČS 441 (1907–1930)

KNM Z 4 H 7 (1907–1930)

MZK 89-40 239 (1907–1930)

NKP 54 F 3051 (1907–1930)

SVKHK 5913 (1907–1930)

Pozn.: Příklad popisu časopisu, kterého najdeme v mnoha knihovnách v úplnosti.

Politický kalendář občanský a adresář zemí koruny české

Praha: F. B. Batovec, 1892–1893.

Roč. 1. 1893 – 2. 1894.

Od 1895 vycházel pod názvem:

Batovcův politický kalendář a adresář, schematismus a statistika zemí koruny české

Praha: F. B. Batovec, 1894–1899. Po 420 s.

Roč. 3. 1895 – 8. 1900.

Od 1901 vycházel pod názvem:

Batovcův almanach

Politický kalendář a adresář, schematismus a statistika zemí koruny české, od 1919 Politický kalendář Republiky československé.

Red. H. Lindner, od 1927 František Hess, od 1939 Otto Ondráček.

Praha: F. B. Batovec, 1900–1938. Po 292–457 s.

Roč. 9. 1901 – 45. 1939.

JVK ČC 217 (1898–1918, 1920–1939)
MZK 146-20 732 (1893–1897, 1899–1939)
NKP 55 B 21 (1893–1895, 1897–1908, 1910–1911, 1914–1918, 1920–1932, 1935, 1938)
ÖNB 390416-B (1893–1904, 1913, 1916–1917, 1936, 1938)
SVKHK 54 724 (1895–1898, 1906–1912, 1914–1939)
SVKPK 3 H 204 (1893–1918, 1920–1932, 1935–1937)
ŠK D 789 (1893–1894, 1896–1917, 1920, 1922–1939)

Pozn.: Příklad popisu kalendáře, který se vyskytuje v mnoha knihovnách, v žádné však v úplnosti.

Nový Pražský Kalendář pro každého

Spolu i kniha pro zábavu a poučení pro duchovní, úředníky, umělce, řemeslníky, hospodáře a obchodníky.

Praha: Synové B. Haase, 1847–1848.

Roč. 1. 1848 – 2. 1849.

Od 1850 vycházel pod názvem:

Konstituční Pražský Kalendář pro město i pro venkov

Praha: Synové B. Haase, 1849–1851.

Roč. 3. 1850 – 5. 1852.

Od 1853 vycházel pod názvem:

Nový Pražský Kalendář pro město i pro venkov

Spolu i kniha zábavná a poučná pro veškeré občany jakéhokoli povolání, totiž pro duchovní, úředníky, umělce, řemeslníky, hospodáře a obchodníky všelikého druhu.

Praha: Synové B. Haase, od 1872 Bohemia, od 1880 A. Haase, 1852–1913.

Roč. 6. 1853 – 66. 1914.

MZK 2-583 543 (1848, 1849, 1854, 1856, 1863, 1866, 1869), 2-96 861 (1850–1851)

NKP 55 B 3 (1852–1888, 1890–1911)

ÖNB 403699-B (1900–1903, 1905–1909)

SVKHK 55 426 (1855, 1862, 1867, 1872–1877)

SVKPK 3 H 200 (1849), 3 H 155 (1865)

Pozn.: Záznam seriálu respektuje dobový pravopis. Ve sbírkách knihoven se často po změně názvu přidělila seriálu nová signatura a v popisu se mnohdy neuváděla vzájemná návaznost; s touto praxí se setkáme i u některých retrospektivních bibliografií (Nosovský).

Pro retrospektivní bibliografické soupisy se v uvedených případech zvolila metoda, aby byl pod prvním názvem zachycen úplný popis periodika včetně případných změn názvu a pod každým změněným názvem je vždy úplný popis seriálu z doby, kdy pod příslušným názvem vycházel. V abecedně řazeném soupisu se změněný název odkazuje na první název.

2.2.2 Řazení záznamů

Bibliograf, který pracuje s dokumenty z dlouhého časového úseku a z různého jazykového prostředí, jistě dospěje k poznatkům, že vyhledávání relevantních záznamů je mnohdy značně náročné. Velké knihovny měly v době budování listkových katalogů pro řazení záznamů správce katalogu a čtenářům při orientaci v katalozích pomáhal pracovník informační služby. Přestože to byli zkušení knihovníci, doporučovali využít všechny možnosti v náročném systému, pokud záznam nebyl na místě, na kterém uživatel předpokládal, že ho najde.

Do roku 1918 byly naše největší knihovny řízeny německou správou a zpracování knih a periodik vycházelo z pruské katalogizační instrukce. Podle ní např. následuje v abecedě po h písmeno j, tedy hlásky ch nebo i netvořily abecedu (kdy ch nebylo samostatnou hláskou a záznamy najdeme pod c, záznamy začínající pod hláskou i se řadily v rámci hlásky j). Písmena s diakritickými znaménky byla seřazena pod příslušnou hláskou bez diakritiky, přehláskované hlásky ä, ö nebo ü se rozepisovaly a řadily jako ae, oe, ue. Pokud záhlaví tvořil název díla, měl invertní podobu, tedy z názvu mělo přednost podstatné jméno v nominativu. Edice se stavěly společně na jednu signaturu. Přestože se knihovny řídily stejnými pravidly, bývala i rozdílná praxe. Např. slovo v názvu Kalendář tvoří v generálním katalogu NK dvě zásuvky a jejich vnitřní třídění je věcné, ve VKOL místní a v MZK důsledně abecední. Při retrokonverzi lístkových katalogů do strojem čitelné podoby se ovšem záznamy pro řazení upravují podle současných katalogizačních pravidel.

• Abecední řazení

Pravidla abecedního řazení uvádí ČSN 97 6030 *Abecední řazení*, která nabyla platnosti v roce 1994, a stanovuje zásady abecedního zpracování ručního i počítačového.⁸⁵ Základní abecední řazení se provádí postupně podle jednotlivých znaků odleva doprava, a to podle standardizované české národní abecedy:

a, b, c, č, d, e, f, g, h, ch, i, j, k, l, m, n, o, p, q, r, ř, s, š, t, u, v, w, x, y, z, ž

Tato písmena mají primární řadící vlastnost. Norma výslovně uvádí, že velká a malá písmena mají stejnou platnost. Samostatnými znaky pro označení hlásek jsou všechna písmena, tedy i písmena s diakritickými znaménky (*á, ě, d', é, ě, í, ň, ó, ř, š, t', ú, ů, ý, ž*), pokud ovšem nejsou součástí standardizované abecedy tak se při řazení k takové diakritice nepřihlíží.

• Výpustky

Při řazení se nepřihlíží k prvnímu slovu názvu, pokud nebylo zvoleno za pořadatele (tj. k mluvnickému členu, k osobním jménům a titulům, k číslovce, označující pořadí sjezdu či konference apod.).

Příklady:

Der Bothe aus Mähren – řadíme *Bothe aus Mähren*

Dr. J. B. Lambla kapesní kalendář – řadíme *Lambla kapesní kalendář*

• Řazení číslovek

Podle dřívějších katalogizačních pravidel se číslovky přepisovaly v záhlaví do abecedy shodně s jazykem dokumentu. Tato praxe by se měla v bibliografických soupisech dodržovat. Jsou-li v názvu díla číslovky, zůstávají ve tvaru číslic, ale řadí se jako slova, a to v jazyce dokumentu podle týchž zásad, podle nichž bychom je uváděli v záhlaví. V počítačových souborech ovšem záznamy názvů začínající číslovkou předcházejí záznamům psaným abecedou.

Příklady:

XX. věk. Politický list prstonárodní... – řadíme v abecedě pod *Dvacátý věk*

---

⁸⁵ Podrobný výklad řazení záznamů pro knihovny ve jmenném katalogu podle záhlaví uvádí příručka NÁDVORNÍK, Miroslav et al. *Pravidla jmenného katalogu*. 2., oprav. a dopl. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1967, s. 197–211.

28. říjen. Týdeník pracujícího lidu – řadíme *Dvacátý osmý říjen*
Rodinný kalendář 20. století – řadíme *Rodinný kalendář dvacátého století*
3 týdny u Topičů – řadíme *Tři týdny u Topičů*
10 Krumlov stories – řadíme *Ten Krumlov stories*

2.2.3 Rejstříky v bibliografii

Při zpracování bibliografie platí zásada jejího doplnění pomocným aparátem, do kterého patří především jednotlivé druhy rejstříků a příslušné přehledy (jako seznam excerpovaných časopisů včetně jejich zkratk a ISSN, seznam zkratk užitých v bibliografii apod). Soubor rejstříků a přehledů má umožnit vyhledat potřebné údaje z jiného pohledu, než nabízí uspořádání záznamů v bibliografii.

Jednotlivé druhy rejstříků a zásady jejich zpracování uvádí mezinárodní norma *ISO 999*, která má status české technické normy.⁸⁶ Podle této normy má funkce rejstříku zajistit, aby termíny v rejstříku odpovídaly potřebám jeho uživatelů, totiž aby uživatelé byli schopni s pomocí rejstříku zjistit, zda se v díle nachází (nebo naopak nenachází) hledaná informace, a aby byli pomocí rejstříku schopni identifikovat příslušné dokumenty v souboru bibliografie. Rejstříky umožňují shromáždit rozptýlené informace o stejném předmětu na jedno místo; k tomu napomáhá také systém vylučovacích odkazů, které nasměrují uživatele na termíny vybrané jako záhlaví hesel v rejstříku. Tvorba rejstříkových hesel se řídí v podstatě zásadami jmenného, eventuálně předmětového zpracování publikací na stanoveném stupni jejich analytického popisu. Je vhodné na začátku rejstříku uvést vysvětlení, nakolik je obsah rejstříku nějakým způsobem specifikován. V bibliografických soupisech bývají zpracovávány tyto typy rejstříků:

Jmenné rejstříky

Jmenné rejstříky tvoří nejčastější typ rejstříků v bibliografii. Zpřístupňují v dokumentech obsažená jména osob, korporací nebo předmětů, které jsou identifikovány jménem. Všechna jména lze kombinovat v jediném rejstříku, což je z hlediska uživatele praktické (v případě, kdy jsou jména autorů, překladatelů, ilustrátorů a dalších tvůrců díla zahrnuta do společného jmenného rejstříku). Pro biografické záznamy o tvůrcích díla bývá sestaven samostatný Předmětový rejstřík osobní, vhodnější je však společný jmenný rejstřík, ve kterém se číselné odkazy na biografická hesla graficky odliší.

Při sestavení jmenného rejstříku je třeba vycházet z báze národních autorit v invertované podobě a je vhodné za jménem uvést v závorce roky narození, resp. úmrtí osoby. Případné jiné podoby jména uvedené v díle je třeba odkázat v rejstříku na autoritativní podobu.

Samostatnou skupinou jsou názvové rejstříky, které v jedné abecední řadě udávají názvy děl knižní i analytické tvorby autorů. Často jsou uváděny v personálních bibliografiích literárních osobností.

---

⁸⁶ ČSN ISO 999 *Informace a dokumentace – Zásady zpracování, uspořádání a grafické úpravy rejstříků*. Praha: Český normalizační institut, 1998. 43 s.

Předmětové rejstříky

Předmětový rejstřík uvádí v abecedním uspořádání věcná hesla vyjadřující širší nebo užší pojmy, o nichž se pojednává v dokumentech zachycených v bibliografii. První prvek – heslo – může být jednočlenný (složený z jednoho prvku), nebo vícečlenný (pokud se skládá z více prvků), následující prvek se nazývá podheslo. Podle svého obsahu se rozlišují hesla a pod-hesla tematická, geografická, historická, chronologická, názvová, personální a formální.⁸⁷

Předmětové třídění společně se systematickým (např. uspořádání rejstříku podle klasifikace MDT – Mezinárodní desetinné třídění) představují při popisu dokumentů skupinu selekčních údajů, které slouží k vyjádření jejich obsahu. Předmětové rejstříky jsou pro uživatele praktičtější svými konkrétními termíny a jejich abecedním uspořádáním. Systematické uspořádání se používá spíše u rozsáhlejších, abecedně seřazených dokumentů v bibliografii, pokud nejsou uspořádány tematicky.

Další pomocné seznamy

Seznam periodik, z nichž se čerpaly materiály pro bibliografii, bývá nazván Seznam excerpovaných periodik; ten by měl být doplněn i roky vydávání časopisu, které pro soupis byly prohlédnuty. U personálních bibliografií se setkáváme se Seznamem citovaných periodik, který uvádí tituly časopisů, v nichž autor uveřejňoval své literární práce. Ke každému titulu je vhodné doplnit jeho identifikační ISSN. Pokud byly v bibliografii uváděny názvy časopisů zkráceně, měl by seznam periodik takové zkratky vysvětlit.

Seznam zkratek je nezbytným samostatným přehledem všech zkratek užitých v bibliografii a pro srozumitelnost textu by měl zahrnout i zkratky pokládané za všeobecně známé.

---

⁸⁷ Z literatury např. DRTINA, Jaroslav. *Předmětový katalog*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1957. 150 s.; PEISERTOVÁ, Hana. *Předmětový selekční jazyk v Národní knihovně ČR a Subject Headings Library of Congress (LCSH)*. Praha: Národní knihovna ČR, 1996. 18 s. (Standardizace, č. 5) ISBN 80-7050-238-X.

2.3 Zdroje otevřených dat

Pohledem do historie zjistíme, že národní bibliografie se začaly vytvářet v souvislosti s rozvojem trhu a průmyslu od 19. století, souběžné národní bibliografie se pak staly základním zdrojem při zpracování retrospektivní bibliografie. Nesporný význam národních bibliografií spočívá v územním hledisku, kdy registrují vše, co vyšlo na národním (státním) území. Sporadické bývá hledisko autorské (autor patří do národní bibliografie bez ohledu na to, kde a v jaké řeči publikoval a kde žil), obsahové (vše napsané o území, jazyku nebo autorech) nebo jazykové (vše sepsané v národním jazyku). Národní bibliografie jsou základním zdrojem pro vyhledávání překladů českých autorů do cizích jazyků. Souborné katalogy, ať již světové nebo státní, představují obsáhlé zdroje informací k vyhledávání potřebných údajů pro oborovou nebo personální bibliografii, nelze ovšem spoléhat na to, že souborný katalog vždy obsahuje záznamy bibliografie národní.

Náš přehled podává výběr aktuálního stavu národních bibliografií, souborných katalogů a oborových historických a literárních bibliografií. Zatímco elektronicky volně dostupný světový souborný katalog *WorldCat* je po stránce obsahu, zpracování a dostupnosti výborným informačním zdrojem, národní bibliografie velkých států jsou méně kompletní v podchycení literární produkce. Příčinou je neustálý nárůst množství i forem v publikační tvorbě. Jak se s tím jednotlivé státy vypořádávají, poznáme až při bibliografické heuristice, k níž dává náповědu následující přehled.

2.3.1 Světové souborné katalogy

WorldCat

Světový souborný katalog byl nazván *WorldCat* (takto je dostupný na internetu) ve druhé polovině devadesátých let, ačkoli jeho počátky sahají do šedesátých let 20. století. V roce 1967 se ústřední knihovna Státní univerzity v Ohio spojila s dalšími knihovnami v tomto státě, aby prostřednictvím internetu budovala souborný katalog. Počet spolupracujících knihoven se rychle rozšiřoval, v roce 2019 do něj přispívalo 72 000 knihoven z více než 170 zemí světa a obsahoval více než dva biliony záznamů knih, map, časopisů, rukopisů a dalších formátů (nicméně mnohé duplicitně). Správu katalogu převzala od roku 1981 samostatná organizace **OCLC** (Online Computer Library Center) v americkém Dublinu. Katalog zachycuje literární díla vydaná bez časového omezení a byl vytvořen na principu sdílené katalogizace. Nový záznam je zpracován podle pravidel MARC libovolnou knihovnou a další knihovny mohou záznam přebírat a připojit k němu do katalogu pouze svoji siglu. Firma OCLC nabízí další služby knihovnám, jako je např. retrokatalogizace, nebo vystavuje plné texty nejžádanějších časopisů. Pro bibliografické služby jde o základní zdroj informací o knižní literatuře vydávané ve většině jazyků a zemí světa.

Webová stránka *WorldCat* (<https://www.worldcat.org>) požaduje ve vyhledávání zvolit jeden nebo více údajů v těchto polích: klíčové slovo, název, autor, ISBN, ISSN, rok nebo časové

období, forma vydání (kniha, článek, hudebnina, mapa apod.), jazyk. Záznamy jsou uspořádány chronologicky sestupně, což je možné přeskupit od nejnovějšího nebo nejstaršího, dále abecedně podle autorů či názvů. Při hledání osoby nabídne katalog její práce i literaturu o ní, vytřídit lze soubor záznamů ještě podle roku, jazyka, obsahu a tématu.

Na příkladu hesla Milan Kundera (jako jednoho z nejpřekládanějších českých autorů) si můžeme ukázat neúplnost národních a souborných katalogů. Zatímco v roce 2019 se v katalogu Národní knihovny ČR nacházelo 697 literárních českých i cizojazyčných záznamů Kunderových děl, *WorldCat* uváděl 2 025 záznamů (1 689 tištěných knih, 291 e-knih, 14 knih se zvětšeným písmem, 12 knih v Braillově písmu, 10 v mikroformátu), stejná díla však bývají uvedena i duplicitně, ve světovém katalogu jsou pod heslem autora řazeny rovněž záznamy knih o něm, které u tohoto jména představují celou třetinu z celkového počtu uvedených záznamů. Retrospektivní bibliografie, zpracovaná z národních i souborných katalogů a také podle autorských výtisků uložených u samotného autora, však obsahuje více než 2 400 různých vydání původních a překladových děl vybraného souboru 16 románových, esejistických a dramatických děl Milana Kundery.

Index Translationum

Databázi knižních překladů literárních děl budovala organizace OSN v letech 1932–1940, od roku 1946 převzalo vydávání UNESCO. Přispívá do ní více než 100 států prostřednictvím svých národních knihoven. Vyhledávací formulář umožňuje zadat jeden nebo více údajů do polí: autor, originál jazyka, cílový jazyk, země, místo vydání, nakladatel, překladatel, editor, předmětové heslo, rok vydání (časové rozpětí). Záznamy jsou vedeny v latině, potřebné údaje pro záznamy jinak psaných děl jsou transliterovány do latinské abecedy. Na webu *Index Translationum* je vedena tabulka s časovými údaji o spolupráci jednotlivých zemí s databází, z níž však vyplývá ustupování od spolupráce, ke kterému u řady států dochází od začátku 21. století.

Index Translationum sestavuje ze svých záznamů také statistiky. Pro období od roku 1979 do současnosti jsou vedeny statistiky nejpřekládanějších autorů, zemí nebo jazyků. Mezi 50 nejpřekládanějšími autory je uveden Franz Kafka na 36. místě s 1 494 překlady. Z překládaných jazyků je čeština na 13. místě s 17 161 překlady. Mezi nejvíce překládané české autory patří Milan Kundera (714 knih), Bohumil Hrabal (382 knih), Karel Čapek (360 knih), Jaroslav Hašek (324 knih), Václav Havel (222 knih), Zdeněk Miler (199 knih) či Josef Škvorecký (147 knih). Tato čísla rovněž svědčí o neúplnosti databáze.

2.3.2 Národní, historická a literární bibliografie

ČESKÁ REPUBLIKA

Česká národní bibliografie pod názvem *Bibliografický katalog* vycházela soustavně od roku 1922 a vydávala ji Národní knihovna v Praze na podkladě povinného výtisku. V rámci Československa byla česká a slovenská národní bibliografie společná do roku 1938, po roce 1946 již vycházela česká samostatně v týdenních sešitech s věcným uspořádáním a ročními rejstříky. Tištěná podoba knižní produkce byla ukončena v roce 1992 (*Bibliografický katalog ČSFR: české knihy*; ISSN 0862-9218). Vedle evidence knih vycházely speciální řady. Rozpis článků z českých časopisů vycházel v měsíčních sešitech od roku 1953 a vydávání bylo

ukončeno analytickým rozpisem článků z roku 1990 (*Bibliografický katalog ČSR: články v českých časopisech*; ISSN 0860-9269). Léta 1991–1993 vyšla ještě na CD-ROMu. Řada tištěných hudebnin vycházela od roku 1946 a byla ukončena rokem 1994 (*Bibliografický katalog ČSFR: české hudebniny, gramofonové desky a kompaktní disky*; ISSN 0862-8580). Soupisy periodik vycházely pod názvem *Noviny a časopisy v českých krajích* za léta 1952–1975. Roční přehledy tištěných grafických listů a map vydávala Národní knihovna za léta 1958–1992 (*Bibliografický katalog ČSFR: česká grafika a mapy*; ISSN 0862-9226). Ročenky zahraničních bohemik vycházely za léta 1956–1996 (*Bibliografický katalog ČSFR: zahraniční bohemika*; ISSN 1210-8987).

V letech 1994–2008 vydávala Národní knihovna ve spolupráci s firmou Albertina Icome CD-ROM (od roku 2004 DVD-ROM) *Česká národní bibliografie*. Na datových nosičích bylo možné vyhledávat z těchto souborů dat: České knihy, Česká periodika, Grafické dokumenty, Hudebniny, Články v českých novinách, časopisech a sbornících a Národní autority ČR.

Po ukončení vydávání české národní bibliografie tiskem je knižní produkce dostupná v katalogu Národní knihovny ČR, vedeném v systému Aleph, s vyhledáváním podle selekčních prvků popisu, kdy nabídka rozšířeného vyhledávání umožňuje zvolit také druh dokumentu, období vydání nebo zemi vydání. NK na své webové stránce spravuje a vystavuje *Souborný katalog ČR*, jenž obsahuje přírůstky do fondu NK a do kterého přispívají další odborné i veřejné knihovny knižními přírůstky. Po ukončení tištěné řady článků v českých časopisech vede NK databázi *České články (ANL)*, pro kterou záznamy excerpují také krajské knihovny. Spravuje také databáze *Knihovnická literatura*, *Národní autority*, *Slovník českých knihovníků*. Od roku 2019 vystavuje Národní knihovna v nabídce dalších databází *Novinky České národní bibliografie*.

Česká historická bibliografie vycházela tiskem pod názvem *Bibliografie české historie* od roku 1905 nejprve jako příloha *Českého časopisu historického* (ČCH), později jako samostatná publikace pod záštitou Historického klubu. Po druhé světové válce vydával tištěné jednoleté i víceleté soupisy dnešní Historický ústav Akademie věd ČR ve spolupráci s dnešním Historickým ústavem Slovenské akademie věd pod názvem *Bibliografie československé historie* (v letech 1957–1972) a poté *Bibliografie dějin Československa* (v letech 1989–1992). Na ni po rozdělení Československa navázala *Bibliografie dějin Českých zemí*. Poslední svazek tištěné ročenky vyšel v roce 2009 (bibliografie za rok 2001). Od té doby byly vydány pouze databáze *Bibliografie dějin Českých zemí* na CD-ROMu – za léta 1990 (výběrově 1945) až 2010 v roce 2010, za léta 1990 (výběrově 1945) až 2013 v roce 2014. Historický ústav AV ČR v současnosti poskytuje veřejný a bezplatný přístup do databází průběžně doplňované *Bibliografie dějin Českých zemí* a rejstříků *Českého časopisu historického*, které v současnosti obsahují více než 420 000 záznamů odborné literatury od roku 1990, výběrově od roku 1945 (rejstříky ČCH od roku 1895). Data jsou dostupná od roku 2002 na webové adrese <http://biblio.hiu.cas.cz/>.

Literárněvědnou retrospektivní bibliografii soustavně buduje Ústav pro českou literaturu AV ČR (ÚČL), který lístkovou kartotéku článků k období 1770–1945 z excerpovaných periodik zdigitalizoval a volně zpřístupnil na webové adrese: <http://retrobi.ucl.cas.cz/>. V kartotéce se vyhledávají záznamy podle autorů nebo literárních osobností, pracuje se na možnosti prohledávání OCR prepisů záznamů pro fulltextové

vyhledávání. Na retrospektivní bibliografii navazuje *Bibliografie české literatury 1945–1960*, která má elektronickou podobu a vznikla rozpisem periodik z tohoto období. Současnou literárněvědnou produkci po roce 1961 zpracovává ÚČL od počátku devadesátých let 20. století elektronicky a je přístupná v systému Aleph. Další databází ÚČL je *Česká literární věda*, která eviduje články z periodik i knih k české literatuře a literární vědě a která je dostupná na <http://digitalhumanities.cz/db/soubor-bibliografickych-databazi-ceska-literatni-veda/>.

Excerpci periodik prováděla také Národní knihovna ČSR, která vydala v řadě *Bibliografického katalogu ČSR* práci Jaroslava Kunce *Česká literární bibliografie 1945–1963* (Praha 1963–1967, 4 sv.).

Další české humanitní databázové zdroje jsou:

- Bibliografie české lingvistiky (Ústav pro jazyk český AV ČR):
<http://bibliografie.ujc.cas.cz/>.
- Česká umělecko-historická bibliografie (Ústav dějin umění AV ČR):
<http://www.udu.cas.cz-umelecko-historicka-bibliografie>.
- Databáze českého uměleckého překladu (Obec překladatelů):
<https://www.databaze-prekladu.cz/>.
- Retrospektivní bibliografie českého divadla (Institut umění-Divadelní ústav):
<http://bibliografie.idu.cz/>.

BELGIE

Národní bibliografii Belgie (*Bibliographie de Belgique = Belgische Bibliografie – BB*) vydává od roku 1875 belgická národní knihovna – Bibliothèque Royal Albert 1er. Šlo o měsíčně vydávané sešity obsahující publikace, které získala na základě práva povinného výtisku národní knihovna do svých sbírek, a to publikace vydávané v zemi, knihy belgických autorů publikované v zahraničí a také zahraniční publikace o Belgii. Od roku 1982 došlo k nové úpravě, kdy k měsíčníku přibyla roční kumulace knih (ISSN 0006-1336) a začaly vycházet také ročenky pro zvláštní řady (*Supplément 1. Périodiques nouveaux et séries nouvelles, Supplément 2. Cartes et atlas, Supplément 3. Musique*). Bibliografie je elektronicky přístupná v katalogu národní knihovny.

Souborný katalog *Collectieve Catalogus van België – CCB* je průběžně budován ve spolupráci téměř jednoho sta vědeckých a odborných knihoven v zemi – www.unicat.be.

Bibliografie dějin Belgie (*Bibliographie de l'Histoire de Belgique / Bibliografie van de Geschiedenis van België – BHB-BGB*) vydávala do roku 2008 Société pour le progrès des études philologiques et historiques v rámci *Revue belge de Philologie et d'Histoire/Belgisch Tijdschrift voor Filologie en Geschiedenis*. Od roku 2012 je zpracovávána v belgickém Státním archivu. Bibliografie zahrnuje knihy i články o dějinách Belgie od jejího vzniku, ale i o dějinách bývalých belgických kolonií (Kongo a Rwanda-Burundi). Všechny tiskem vydané svazky bibliografie z let 1953–2008 jsou volně dostupné ve formátu PDF na webu *Revue belge* na webové adrese: http://www.rbph-btfg.be/en_biblio.html/. Literaturu je možné vyhledávat od roku 2009 ve volně dostupné databázi.

DÁNSKO

Dánská národní bibliografie (*Dansk Bogfortegnelse – DB*) je periodicky vydávaná od roku 1841 a vydává ji Dánské centrum knihoven ve spolupráci s Královskou knihovnou. Obsahuje knihy

a seriály v knižní formě, od roku 1996 také v elektronické formě dostupné dokumenty vydávané v Dánsku a zasílané vydavateli do centra knihoven. Od roku 1990 se národní bibliografie rozšířila o díla dánských autorů, která byla publikovaná v zahraničí a o v zahraničí vydávaná díla mající vztah k Dánsku. Vedle základní řady o knihách má národní bibliografie samostatnou evidenci hudebnin (*Dansk Musikfortegnelse*, od 1931) a seriálů (*Dansk Periodicafortegnelse*, od 1972), jež jsou vesměs dostupné online. Analytickou bibliografii *Anmeldelsesbasen*, obsahující články z periodik a ročenek, vytváří Dánské centrum knihoven od roku 1981 a je přístupná online.

Dánská historická bibliografie (*Dansk Historisk Bibliografi*) vznikla na počátku 20. století jako retrospektivní tištěná bibliografie za období 1831–1912. Od té doby vycházela v tištěné podobě až do roku 1974. Všechny tyto tištěné svazky byly zdigitalizovány a zpřístupněny online spolu s databází, která obsahuje data od roku 1990. Databáze zachycuje dánské i cizojazyčné publikace k dánským dějinám od doby Vikingů až po současnost. Zahrnuje knihy, články i další typy dokumentů. Databázi zaštiťuje Královská knihovna a je volně dostupná na internetu.

FRANCIE

Tradiční evidence národní produkce v týdenních sešitech *Bibliographie de la France* vycházela od roku 1811 jako časopis svazu francouzských knihkupců a nakladatelů, knižní produkci pro ni zpracovávala Národní knihovna na základě povinného výtisku. Od února 1990 došlo ke změně v názvu a Národní knihovna Francie vydávala *Bibliographie nationale française. Livres*, ISSN 1142-3250 (do roku 2000). Seriály, vládní publikace, hudebniny či mapy jsou vydávány jako zvláštní řady vedle základní řady knih: *Bibliographie nationale française. Publications en série*, 1992–, měsíčník, ISSN 0150-1399 (ISSN do roku 1989, pak ISSN 1142-3269, vydávání ukončeno v roce 2000); *Bibliographie nationale française. Publications officielles*, 1992–, 6× ročně, ISSN 0150-5955 (do roku 1989, poté ISSN 1142-3277) vydávání ukončeno v roce 2000; *Bibliographie nationale française. Musique*, 1992, 3× ročně, ISSN 0150-5971 (od roku 1990 ISSN 1142-3285, vydávání ukončeno v roce 2000); *Bibliographie nationale française. Atlas, cartes et plans*, 1993–, ročenka, ISSN 0150-5998 (od roku 1991 ISSN 1142-3293, vydávání ukončeno v roce 2000). K automatickému zpracování národní bibliografie došlo od roku 1987 a tisk byl postupně nahrazen přístupem do databáze v PDF formátu. Od roku 2000 vychází *Bibliographie nationale française* ve formě elektronických sešitů rozdělených do pěti sekcí: *Livres*, *Publications en série*, *Musique*, *Audiovisuel*, *Cartographie*. Publikace jsou dostupné z: <http://bibliographienationale.bnf.fr/>. Od roku 2012 zpřístupňuje bibliografické i autoritní záznamy Francouzská národní knihovna také jako propojená otevřená data (Linked Open Data, LOD). Vyhledávání je dostupné v rozhraní pro koncové uživatele z adresy <http://data.bnf.fr>.

Souborný katalog *Catalogue collectif de France – CCFr* zahrnuje vedle publikací Národní knihovny také sbírky vybraných městských knihoven a katalog Evropské sítě židovských knihoven. Samostatně je budován souborný katalog *SUDOC – Système universitaire de documentation*, který obsahuje záznamy monografií, periodik i dizertací z akademických a vědeckých knihoven.

Francouzská historická bibliografie, *Bibliographie annuelle de l'Histoire de France* (ISSN 0067-6918), byla založena v roce 1955 pod záštitou francouzského výboru pro historické

vědy a francouzské národní knihovny. Celkem bylo vydáno 57 ročenek. Vydávání tištěných bibliografií bylo ukončeno v roce 2012 bibliografií za léta 2010–2011. V současnosti tým francouzské historické bibliografie patří k zaměstnancům *Institutu d'Histoire moderne et contemporaine*, který je součástí *Centre national de la Recherche scientifique*. Modernizace bibliografie probíhá, data však dosud nejsou dostupná online.

Francouzská literární bibliografie (*La Bibliographie de la Littérature française, BLF*) má podobu funkční elektronické databáze. Databáze vzniká na základě spolupráce *Bibliothèque nationale de France, la Société d'histoire littéraire de la France* a *Classiques Garnier numérique*. Obsahuje data od roku 1998, pro starší data se připravuje retrokonverze. Databáze však není volně dostupná, přístup je určen pouze čtenářům ve studovnách Francouzské národní knihovny a předplatitelům na adrese <https://www.classiques-garnier.com/numerique-bases/blf>.

Pro bibliografické rešerše z oboru humanitních a společenských věd je vynikajícím zdrojem portál *Persee*, který byl spuštěn v roce 2005. Portál zpřístupňuje a spojuje kompletní sbírky francouzských vědeckých časopisů, sborníků, časopisů a knih od roku 1840 do současnosti. Portál není pouhou digitální knihovnou. Spojuje zpřístupňování metadat i plných textů a je dostupný z adresy <https://www.persee.fr/>.

IRSKO

Irskou národní bibliografii začala zpracovávat od roku 1967 University College v Dublinu, poté od roku 1990 National Library of Ireland v Dublinu. Zachycuje knihy a nová periodika obou republik, Irska a Severního Irska. Vycházela formou ročenky pod názvem *Irish Publishing Record*. K vyhledávání slouží online katalog národní knihovny.

Národní bibliografii dějin Irska představuje projekt *Irish History Online* založený v roce 2003. Také tento projekt navazuje na starší tradici tištěných bibliografií vydávaných od třicátých let 20. století. Projekt zaštiťuje Královská knihovna irské akademie v Dublinu. Databáze zachycuje literaturu k irským dějinám vydanou doma i v zahraničí – knihy, články i sborníky. Zajímavé je, že projekt do značné míry využívá práci dobrovolných spolupracovníků. Databáze je průběžně doplňovaná a volně dostupná na adrese: <https://www.ria.ie/research-projects/irish-history-online>.

ITÁLIE

Italskou národní bibliografii sestavuje Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze, od roku 1994 má nové uspořádání jednotlivých řad, z nichž základní jsou *Bibliografia nazionale italiana. Monografie*, která vycházela měsíčně s roční kumulací; a *Bibliografia nazionale italiana. Periodici e seriali* vycházející od roku 1995 dvakrát ročně. Národní bibliografie obsahuje ovšem jen dokumenty získané do fondu Národní knihovny ve Florencii, a proto je k dosažení úplnosti vhodné prohledávat též online katalog druhé italské národní knihovny, kterou je Biblioteca Nazionale Centrale di Roma.

Souborný katalog obou italských národních a dalších veřejných, odborných a univerzitních knihoven *Indice SBN* obsahuje záznamy knih, periodik a hudebnin.

Italskou národní historickou bibliografii zaštiťuje Národní historický výbor (*Giunta storica nazionale*). Bibliografie zachycuje literaturu z oboru historie vydanou v Itálii včetně cizojazyčné literatury. Bibliografie vycházela ve formě tištěných ročenek pod názvem *Bibliografia storica nazionale*. První svazek vyšel v roce 1942 a zachycoval literaturu vydanou

v roce 1939, poslední svazek v roce 2001 literaturu za rok 1999. Počínaje produkcí za rok 2000 je italská národní historická bibliografie dostupná online ve formě databáze na webové adrese <http://www.gcss.it/easyweb/w7044/>. Databáze obsahuje knihy a sborníky převzaté z Národní knihovny ve Florencii a články získané excerpcí více než 300 časopisů. Databáze je volně dostupná.

LITVA

Litevskou národní bibliografii *Bibliografijos žinios. Knigos* vydává na základě povinného výtisku národní knihovna Lietuvos nacionalinė Martyno Mažvydo biblioteka ve Vilniusu od roku 1992, od roku 1997 je zpracovávána automatizovaně v systému ALEPH. V období SSSR byla litevská bibliografie vedena od roku 1957 v rámci řady *Kněžnaja letopis* a v regionální bibliografii *Spaudos metraštis = Letopis pechati*.

Souborný katalog *Lietuvos integralios bibliotekų informacijos sistemas – LIBIS* je dostupný v databázích národní knihovny, která jej spravuje.

Projekt *Lietuvos istorijos bibliografija* existuje od roku 1997 a sídlí v Litevském institutu historie ve Vilniusu. Navazuje na starší projekty – Bibliografie litevských dějin, Bibliografie dějin Litevské SSSR (*Lietuvos TSR istorijos bibliografija*). Bibliografické ročenky jsou vydávány v tištěné podobě. Dosud vyšly bibliografie za léta 1996 (vyd. 2000) až 2004 (vyd. 2017). Ve formátu PDF jsou volně ke stažení na stránkách institutu na adrese: <http://talpykla.istorija.lt/handle/123456789/198;jsessionid=7DA1BF5DFAEBD8CC606F40810DD72C97>. Starší publikace z let 1940–1980 jsou volně ke stažení na <http://elibrary.mab.lt/handle/1/9224?show=full>.

MAĎARSKO

Souběžnou národní bibliografii knižní produkce vydává a na základě povinného výtisku zpracovává Országos Széchényi Könyvtár [Národní Széchényiho knihovna] v Budapešti od roku 1946 pod názvem *Magyar nemzeti bibliográfia. Könyvek bibliográfiája*, ISSN 0133-6843. Vychází dvakrát měsíčně s roční kumulací, která byla v tištěné podobě publikována za léta 1960–1991, ISSN 0133-3496. Záznamy setříděné podle MDT doplňuje rejstřík autorů a názvů. Jako měsíční supplement k bibliografii knih vychází přehled změn a nových titulů periodik *Magyar nemzeti bibliográfia. Új Periodikumok*, ISSN 1209-6835. Výběrová bibliografie časopiseckých článků vychází čtvrtletně od roku 1952 pod názvem *Hungarika irodalmi szemle*, od roku 1990 je publikována pod názvem *Magyar nemzeti bibliográfia. Külföldön megjelenő hungarikumok*, ISSN 0133-7505. Hudebniny a audio-nahrávky eviduje Széchényiho knihovna od roku 1970 ve čtvrtletních sešitech v řadě *Magyar nemzeti bibliográfia. Zeneművek bibliográfiája*, ISSN 0133-5782. Bibliografie rejstříků seriálových publikací vychází měsíčně od roku 1945 v řadě *Magyar nemzeti bibliográfia. Időszaki kiadványok repertóriumai*, ISSN 0133-6894. Bibliografie seriálů je ročenkou, vychází od roku 1976 pod názvem *Magyar nemzeti bibliográfia. Időszaki kiadványok bibliográfiája*, ISSN 0231-4592. K automatizaci národní bibliografie přistoupila Széchényiho knihovna po roce 1990, od roku 1992 již byla knižní bibliografie přístupná online. Od roku 2002 je maďarská národní bibliografie dostupná pouze online jako elektronické periodikum na adrese <http://mnb.oszk.hu/index.php>. Je rozdělena na tyto řady: knihy (*Könyvek Bibliográfiája – WWW*), ISSN 1417-1791; periodika (*Új Periodikumok – WWW*), ISSN 1588-600X ; kartografické dokumenty (*Kartográfiái*

Dokumentumok – WWW), ISSN 1788-4659, hudebniny (*Kották – WWW*), ISSN 1788-4667 a audiodokumenty (*Zeneművek: Hangfelvételek – WWW*), ISSN 1788-4675.

Maďarský národní souborný katalog *A Magyar Országos Közös Katalógus – MOKKA* je budován na principu sdílené katalogizace.

Pro humanitní vědy existuje specializovaná multioborová databáze HUMANUS, kterou spravuje Bibliografické oddělení Národní Széchényiho knihovny. Databáze obsahuje záznamy o literatuře vydané po roce 1987 se zvláštním zaměřením na tyto obory: literatura, jazykověda, historie, politologie, knihovnictví, filozofie, teologie, pedagogika a etnografie. Data jsou volně dostupná na <http://www.oszk.hu/humanus/index.html>.

NĚMECKO

Německá národní bibliografie *Deutsche Nationalbibliographie und Bibliographie des im Ausland erschienen deutschsprachigen Veröffentlichungen* (Německá národní bibliografie a bibliografie v zahraničí vycházejících německojazyčných vydání) byla tradičně pojímána jazykově a zahrnovala také produkci Rakouska a Švýcarska. Vydavatelem byla Deutsche Bücherei v Lipsku (knihovnu zřizoval Svaz nakladatelů, po roce 1945 se stala státní organizací) a její počátky jsou spojeny s knihupeckou bibliografií (vydávanou od roku 1842). Od roku 1931 třídí německá národní bibliografie novou literární produkci do dvou řad: *Reihe A. Monographien und Periodika des Verlagsbuchhandels* (Monografie a periodika knižního trhu; ISSN 0939-0421); *Reihe B. Monographien und Periodika ausserhalb des Verlagsbuchhandels* (Monografie a periodika mimo knižní trh; ISSN 0939-043X). Po rozdělení Německa byla národní bibliografie vydávaná Deutsche Bücherei v Lipsku relativně úplná, zatímco *Deutsche Bibliographie* od roku 1953 souběžně vydávaná ve Frankfurtu nad Mohanem byla orientovaná převážně na západoněmeckou produkci. Zákonem o Deutsche Bibliothek ze dne 31. 3. 1969 získala tato knihovna ve Frankfurtu nad Mohanem právo povinného výtisku. Zákon o Deutsche Bibliothek byl novelizován 23. 9. 1990 – podle něj plní bibliografické úkoly obě knihovny, jak Deutsche Bibliothek ve Frankfurtu nad Mohanem, tak i Deutsche Bücherei v Lipsku. Obě knihovny společně s Deutsches Musikarchiv v Berlíně tvoří Deutsche Nationalbibliothek. Obě řady A a B německé národní bibliografie vycházejí v týdenních intervalech. Záznamy jsou tříděny věcně do 65 skupin a doplňují je týdenní a měsíční rejstříky autorů, názvů a klíčových slov v abecedním uspořádání. Speciální typy dokumentů vycházejí v dalších řadách: Reihe C – Karten (mapy), Reihe H – Hochschulschriften (vysokoškolské práce), Reihe M – Musikalien (hudebniny), Reihe O – Online-Publikationen (online publikace) a Reihe T – Musiktonträgerverzeichnis (seznam hudebních nosičů) vycházejí v měsíčních intervalech. Všechny řady s výjimkou Reihe O jsou volně dostupné na internetu v PDF formátu (<http://dnb.dnb.de>). Německá národní bibliografie byla jako první v Evropě automatizovaná již od roku 1966. Databáze také nabízí vyhledávání z celého souboru údajů podle autorů, názvů nebo klíčových slov.

Článeková bibliografie z německých periodik byla vydávaná od roku 1912 v ročních přehledech *Internationale Bibliographie der Zeitschriftenliteratur. Abt. A. Bibliographie der deutschen Zeitschriftenliteratur*. Přehled zachycoval ve věcném uspořádání články z vědeckých časopisů a sborníků, každý svazek doplňoval rejstřík jmenný a rejstřík předmětových hesel. Tištěná podoba vycházela do roku 1999, od té doby je vytvářena v elektronické podobě pod názvem *Internationale Bibliographie der geistes- und sozialwissenschaftlichen*

Zeitschriftenliteratur (<http://d-nb.info/020931409>) a provozovaná nakladatelstvím De Gruyter (Berlin; New York), ISSN 1865-0279. V roce 1996 byla založena řada *Internationale Bibliographie der Rezensionen wissenschaftliche Literatur*, její tištěnou podobu nahradila od roku 2012 online databáze (<http://d-nb.info/021097100>), která je provozovaná nakladatelstvím De Gruyter (Berlin; New York), ISSN 1865-0228.

Světový souborný katalog seriálů *Zeitschriftendatenbank – ZDB* spravuje Státní knihovna v Berlíně. Obsahuje více než milion titulů periodik vydávaných od 16. století do současnosti. Souborný katalog sedmi německých spolkových zemí *Gemeinsamer Verbundkatalog – GVK* obsahuje monografie, konferenční sborníky, periodika, dizertace a elektronické zdroje a přispívá do něj na 800 knihoven.

Funkci souborného katalogu knihoven z německy mluvících zemí (Německo, Rakousko, Švýcarsko) plní *Karlsruher Virtueller Katalog – KVK*, který spravuje Karlsruher Institut für Technologie. Je budován od roku 1996 a zahrnuje na 600 milionů záznamů o knihách a seriálových publikacích (včetně analytického rozpisu některých virtuálně dostupných bází). Pro vyhledávání je možné zvolit název díla, autora, vydavatele, předmětové heslo, rok vydání, ISBN resp. ISSN. Na rozdíl od jiných souborných katalogů se nesnaží sloučit dílo z různých knihoven do jednoho záznamu, ale nabídne takové dílo podle výskytu v každém katalogu, který KVK sdružuje. Vedle katalogů německy mluvících zemí nabízí přístup i do katalogů mnohých evropských národních knihoven, *WorldCat* a vybraných světových knihkupectví.

Historickou německou bibliografii zastupuje v Německu několik významných projektů bez společné jednotné koncepce. Na prvním místě to byly *Jahresberichte für deutsche Geschichte*, které vznikly už v roce 1880. Tištěné bibliografické ročenky vycházely od roku 1927 do roku 2009. Data za léta 1974–2015 byla zpřístupněna jako online databáze na adrese <http://www.jdg-online.de/>. Digitalizované ročenky 1–14 z let 1925–1938 jsou volně dostupné na <http://pom.bbaw.de/JDG/>. Další podpora tohoto více než 100 let trvajících bibliografického projektu byla však v roce 2015 ukončena a *Jahresberichte für deutsche Geschichte* zanikly. Od té doby probíhá za spolupráce řady významných německých institucí v čele s Berlínsko-braniborskou akademií věd a hlavním koordinátorem mnichovskou Bavorskou knihovnou příprava databáze pod pracovním názvem Německá historická bibliografie (*Deutsche Historische Bibliografie*). Beta verze této databáze a další informace o projektu jsou dostupné na <https://beta.historicum.net/dhb/>.

Speciální literárněvědná bibliografie *Bibliographie der deutschen Sprach- und Literaturwissenschaft* (Bibliografie německé jazykovědy a literární vědy) vycházela v ročních přehledech, od počátku devadesátých let 20. století má podobu elektronické databáze. Volně přístupné je období 1985–1995 (<http://www.dbsl-online.de>), novější ročníky jsou dostupné jen prostřednictvím knihoven, které hradí předplatné. Bibliografie zaznamenává knihy a články o německé literatuře, které jsou ve sbírkách Univerzitní knihovny ve Frankfurtu nad Mohanem.

NIZOZEMSKO

Souběžnou nizozemskou národní bibliografií je *Brinkman's Cumulatieve Catalogus van Boeken – BCCB*, která vychází za spolupráce nizozemské Královské knihovny a depozitu nizozemských knih. Její počátky sahají do poloviny 19. století. Od roku 1930 vycházela v propracované skladbě měsíčníků se čtvrtletní, pololetní, roční a pětiletou kumulací. Záznamy

jsou utříděny do 32 skupin a zvláštní dodatky evidují hudebniny, knihy přeložené a elektronické publikace.

Bibliografie dějin Nizozemska *De Digitale Bibliografie Nederlandse Geschiedenis* – DBNG vycházela tiskem v letech 1863–1995. Od roku 1998 funguje ve formě online databáze, nad kterou v roce 2000 převzala záštitu nizozemská národní knihovna ve spolupráci s původním vydavatelem, Huygensovým institutem pro holandské dějiny. Databáze DBNG zachycuje literaturu k dějinám Nizozemí a jeho zámořských kolonií od pravěku po současnost. Databáze je průběžně aktualizována a volně dostupná na <http://www.dbng.nl/>.

POLSKO

Základem evidence polské knižní literatury je národní bibliografie *Przewodnik Bibliograficzny* (Bibliografický průvodce), kterou na základě povinného výtisku zpracovává Biblioteka Narodowa ve Varšavě. Záznamy o knižní produkci byly v období let 1946–2009 vydávány v tištěné podobě v sešitech *Przewodnik Bibliograficzny* v týdenní periodicitě, od toho roku jsou sešity ve stejné podobě publikovány elektronicky ve formátu PDF a jsou volně dostupné na internetu:

(<https://www.bn.org.pl/bibliografie/bibliografia-narodowa/przewodnik-bibliograficzny/numery-do-pobrania>). Všechny záznamy, zpracovávané v katalogizačním formátu MARC21, jsou z této bibliografie současně vedeny v elektronicky volně dostupném katalogu Biblioteki Narodowej. Uspořádání záznamů je v sešitech věcné, záznamy jsou řazeny do skupin podle mezinárodního desetinného třídění, uvnitř skupin abecedně a každé číslo doplňuje rejstřík. Články v polských časopisech ze všech oborů výběrově zpracovává Biblioteka Narodowa ve Varšavě. Od roku 1948 šlo o tištěný měsíčník *Bibliografia Zawartości Czasopism* (Bibliografie časopiseckých článků), jeho vydávání bylo ukončeno v roce 2005. V elektronické podobě vycházela polská článková bibliografie také souběžně s tištěnou od roku 1996, po ukončení tištěné verze je volně přístupná její elektronická verze (<https://www.bn.org.pl/bibliografie/bibliografia-narodowa/bibliografia-zawartosci-czasopism/numery-do-pobrania>). Elektronická podoba je shodná s tradiční tištěnou verzí a je zpřístupňovaná ve formátu PDF. Záznamy jsou v každém čísle věcně utříděny a doplněny autorským rejstříkem, seznamem excerpovaných periodik a seznamem recenzí.

Dobře vedený a přístupný online je souborný katalog sbírek polských vědeckých knihoven NUKAT (katalog.nukat.edu.pl). Vznikl v roce 2002 za podpory Mellonovy nadace a přispívá do něj na 160 knihoven. Souborný katalog rediguje Biblioteka Uniwersytecka ve Varšavě. Omezení katalogu na vědecké knihovny je jeho výhodou, neboť nedochází k duplicitě záznamů, běžné u světových souborných katalogů. NUKAT umožňuje vyhledávat záznamy podle autora, názvu nebo věcného hesla, přičemž je možné vyhledávání vymezit podle typu dokumentu (knihy, články, diplomové práce, filmy, kresby – fotografie), období vydání (po desetiletích), jazyka díla, místa vydání (podle státu) a podle tematiky díla (podle formy, žánru, období, místa, jazyka překladu, názvu, vydavatelství).

Polskou historickou bibliografií *Bibliografia Historii Polskiej* zpracovává Instytut Historii Polskiej Akademii Nauk ve spolupráci s Instytutem Pamięci Narodowej. Retrospektivní bibliografii se věnuje bibliografické pracoviště ve Varšavě, průběžnou periodickou bibliografií vydává pracoviště v Krakově. Obě bibliografie vycházejí v tištěné podobě. Polská souběžná historická bibliografie (ISSN 0067-6721) je vydávána od roku 1902. Původně byla součástí časopisu *Kwartalnik Historyczny*. Naposledy vyšla tiskem ročenka za

rok 2014, další mají elektronickou podobu. Bibliografie za léta 1980–2011 je dostupná též online na <http://bibliografia.ipn.gov.pl/>.

Speciální literární bibliografii (*Polska Bibliografia Literacka*) zpracovává pracoviště souběžné bibliografie Pracownia Bibliografii Bieżącej v Poznani společně s Institutem Badań Literackich Polskiej Akademii Nauk ve Varšavě, po tištěném vydání ročenek za léta 1944–1988 je následující období přístupné v online databázi (<http://pbl.ibl.poznan.pl/dostep>). V současné době je dostupné období let 1988–2003 a u každého hesla jednotlivých (např. českých) autorů najdeme nejen jejich knižní a časopisecké dílo vydané v polských nakladatelstvích a seriálech, ale také reflexní ohlasy v polském tisku.

RAKOUSKO

Rakouskou bibliografii *Österreichische Bibliographie* vydával v letech 1945–1986 knihkupecký spolek ve Vídni (Verein des österreichischen Buch-, Kunst-, Musikalien-, Zeitungs- und Zeitschriftenhändler, ISSN 0029-8913). Od roku 1987 začala národní bibliografii vydávat Österreichische Nationalbibliothek (ÖNB) ve třech řadách: knihy, vysokoškolské práce a zahraniční austriaka – *Österreichische Bibliographie. Reihe A. Verzeichnis der österreichischen Neuerscheinungen* dvakrát měsíčně s ročními rejstříky, ISSN 1023-1862; *Reihe B. Verzeichnis der österreichischen Hochschulschriften*, ISSN 1023-1900; *Reihe C. Neuere ausländische Austriaca*, ISSN 1023-1900. V současnosti je národní bibliografie zpracovávána na základě povinného výtisku a je volně dostupná na webu ÖNB ve formátu PDF jako *Österreichische Bibliographie*. Každou ze tří řad je možné prohledávat samostatně. Všechny záznamy jsou rovněž dostupné v elektronickém katalogu ÖNB.

Rakouský souborný katalog *Österreichischer Bibliothekenverbund: Gesamtkatalog* je budován formou sdílené katalogizace zhruba 60 spolupracujícími knihovnami, další knihovny přispívají záznamy periodik.

Rakouská historická bibliografie (*Österreichische Historische Bibliographie*) je zpracovávána na Institutu historie na univerzitě v Klagenfurtu. V tištěných ročenkách byla dosud vydána data za léta 1945–2015 (za rok 2015 vyšla v roce 2018). Univerzita zpřístupňuje též online databázi (<http://oehb.aau.at/oehbquery/>).

Speciální literárněvědná bibliografie se v Rakousku nezpracovává. Badatelům, kteří se specializují na poválečné období, je k dispozici výstřížkový archiv v Literárním domě ve Vídni (Literaturhaus Wien, Dokumentationsstelle für neuere Österreichische Literatur), který byl založen roku 1965 a zpracovává literární rubriky rakouských novin.

RUMUNSKO

Souběžnou národní bibliografii vydával dům knihy Camara Cartii od roku 1952 v týdeníku *Bulletinul bibliografic. Seria A* (knihy, mapy, hudebniny). V roce 1953 přibyla *Seria B* (časopisecké články). V současnosti vydává Biblioteca nationala a Romanici v Bukurešti dvakrát měsíčně řadu *Bibliografia națională română. Cărți, albume, hărți* (ISSN 1221-9126). Od roku 1992 vychází jako ročenka přehled periodik *Publicații seriale* (ISSN 1221-180X) a přehled oficiálních publikací *Publicații oficiale* (ISSN 1221-5309). Jednotlivé řady jsou dostupné online v katalogu *Biblioteca Națională a României*.

V bibliografii rumunské historie navazují na starší projekty ročenky *Anuarul istoriografic al României*, projekt univerzitní knihovny Luciana Blagy v Cluj-Napoe. Dosud

však vyšly za roky 2013–2016 pouze tři svazky za léta 2007–2013 – je tedy příliš brzy na to, abychom odhadli, jak se tento projekt bude dále vyvíjet. Rumunská historická bibliografie klade více než jiné podobné evropské projekty důraz na význam soupisu historické produkce pro prezentaci domácí historické vědy a kultury obecně. Dokladem toho je nákladná a krásná knižní vazba všech svazků, kterou u tohoto typu publikace jinde běžně nenajdeme. Všechny tři svazky jsou k dispozici v univerzitní digitální knihovně na adrese <http://dspace.bcucuj.ro/jspui/handle/123456789/52430>.

RUSKÁ FEDERACE

Tradiční souběžnou státní bibliografií je *Knižnaja letopis: osnovnoj vypusk*, ISSN 0869-5962, kterou vydává týdně Knižnaja palata v Moskvě od roku 1907. Na základě povinného výtisku zachycuje knihy všech jazyků Ruské federace, uspořádání je podle věcného třídění, doplňkem jsou čtvrtletní rejstříky. Od roku 1925 vychází roční kumulace týdenního přehledu vydávaných knih *Ježegodnik knigi*, ISSN 0201-6354. Systém bibliografie se utvářel ve třicátých letech 20. století. Vedle knih se stal samostatnou řadou týdenní přehled *Letopis žurnal'nych statej*, 1926–, který je analytickým rozpisem článků z časopisů a dalších seriálů, má čtvrtletní jmenné a místní rejstříky, ISSN 0024-1202; *Letopis gazetnych statej*, 1936–, přináší výběr článků z ruských psaných novin, ISSN 0024-1172; *Letopis recenzij*, 1934–, je přehledem recenzí a kritik z ruských časopisů a tisku, ISSN 0507-4509; *Notnaja letopis*, 1931–, je ročenkou hudebnin, ISSN 0130-7746; *Letopis periodičeskich i prodolžajuščichsja izdanij*, 1933–, vychází v částech *Žurnaly* a eviduje časopisy za pětiletá období, ISSN 0201-6257, *Gazety* eviduje noviny podle územního uspořádání, ISSN 0201-6389, *Sborniki* zachycuje ročenky a další seriálové publikace, ISSN 0201-6389, *Bjuleteni* zaznamenává věstníky a informační materiály tištěné v nákladu více než 200 výtisků, ISSN 0201-6837. Uvedené tradiční řady vycházejí stále, každá řada má vlastní systém rejstříků, základní třídění obsahu je podle MDT. Soudobá podoba bibliografie tiskové produkce má vedle uvedených tradičních řad také: *Kartografičeskaja letopis*, 1990–, několikrát ročně vydávaný přehled map a atlasů, ISSN 0130-2086; *Bibliografija rossijskoj bibliografii*, 1992–, eviduje samostatné i skryté bibliografie, ISSN 0204-3386. K automatizaci přistoupila ruská bibliografie od roku 1980 a formou databáze zachycuje knihy, brožury, články a další produkované tiskoviny.

Souborný katalog *RUSLANet* je budovaný v rámci Kooperativního systému univerzit a dalších vysokých škol v Petrohradu a severozápadním Rusku.

Pro oblast společenských věd je důležitý Ústav vědeckých informací v sociálních vědách (INION) Ruské akademie věd. Ústav byl založen v roce 1969 při Základní knihovně společenských věd (FSON) Akademie věd SSSR. Zaměřuje se mj. na přípravu, publikaci a šíření vědeckých prací analytické, abstraktní, bibliografické a referenční povahy a na automatizaci informačních a knihovnických procesů a na tvorbu a vývoj databází. Je uznávaným centrem komunikace v sociálních a humanitních vědách. Jedním z oddělení Ústavu je Centrum ruských studií, které vydává od roku 2009 ročenky *Trudy po rossijevedeniju*. Na literární vědu se zaměřuje další oddělení, Centrum pro humanitní vědecká studia, především Katedra literárních studií a Katedra lingvistiky. Úkolem této katedry je informovat vědeckou obec o stavu a trendech vývoje literatury v Rusku i v zahraničí, o informační a metodické podpoře vzdělávání v oblasti literatury. Katedra připravuje podklady pro referátový časopis *Social'nyje i gumanitarnyje nauki: Otečestvennaja i zarubežnaja literatura. Serija 7*.

Literaturnovedenije (ISSN 2219-8784). Další oddělení, Centrum vědecko-informačních studií oboru sociálních věd (Центр социальных научно-информационных исследований), přesněji řečeno jeho Katedra historie, má za úkol informovat vědeckou obec o stavu a trendech vývoje historických věd v Rusku i v zahraničí a připravit podklady pro referátový časopis *Social'nyje i gumanitarnyje nauki: Otečestvennaja i zarubežnaja literatura Ser. 5. Istorija*. (ISSN 2219-875X) a řadu dalších, převážně neperiodických publikací. Časopisy včetně archivních čísel jsou dostupné online na <https://elibrary.ru/> pouze pro přihlášené uživatele. Volně dostupné jsou rozsáhlé bibliografické databáze knih i článků Ústavu vědeckých informací (<http://inion.ru/resources/bazy-dannykh-inion-ran/>). Databáze oboru historie, archeologie a etnologie obsahuje více než 500 000 záznamů, databáze literární vědy 430 000 záznamů, obě jsou vedeny od roku 1986.

SLOVENSKÁ REPUBLIKA

Od roku 1922 přispívaly slovenské knihovny do evidence knižní produkce, kterou pod názvem *Bibliografický katalog* vydávala dnešní Národní knihovna ČR v Praze, která měla povinný výtisk také od slovenských nakladatelů. Od roku 1946 vycházela slovenská národní bibliografie samostatně díky péči Bibliografického ústavu při Univerzitní knihovně v Bratislavě, v roce 1954 převzala zpracování národní bibliografie dnešní Slovenská národní knihovna v Martině (SNK). Řadu *Bibliografický katalog ČSR: díl 2. Tvorba slovenská* (od roč. 16. 1948: *Část B. Slovenské knihy*) vydávala Národní knihovna v Praze formou ročenky do roku 1954. Od roku 1955 vycházela v měsíčních sešitech a 13. sešit každého ročníku obsahoval rejstříky (autorský, názvový, překladů, edicí a předmětový) a statistiku slovenské knižní produkce; v tištěné podobě byla publikována do roku 1994. Rozpis článků vycházel v řadě *Bibliografický katalog ČSR: články v slovenských časopisoch* od roku 1955 do roku 1977. Řada *Slovenské hudebniny* vycházela za léta 1953–1981. V souvislosti s automatizací po roce 1980 došlo k obnovení slovenské národní bibliografie do sérií: A. Knihy, B. Periodiká, 1981–, C. Mapy, 1976–, D. Dizertačné práce, 1978–, E. Speciálne tlače, 1982–, F. Firemná literatura, 1980–, G. Grafika, 1980–, H. Hudobniny, 1981–, I. Oficiálne dokumenty, 1981–, J. Audiovizuálne dokumenty, 1983–, K. Slepecké tlače, 1993–. V současnosti je *Slovenská národná bibliografia* vedená v online katalogu SNK.

Na webu SNK jsou také k dispozici *Súborný katalóg Slovenská knižnica (KIS3G)* a *Súborný katalóg monografií*, jež však umožňují vyhledávání dokumentů jen v knihovnách, které používají systém Virtua. Širší záběr na knihovny a odborné instituce má *Súborný katalóg periodik*, který je spravovaný Univerzitnou knižnicou v Bratislavě.

Slovenská historická bibliografie po rozdělení Československa nastoupila cestu samostatného vývoje. Bibliografie se zpracovává v Historickém ústavu Slovenské akademie věd. V tištěné podobě vydává výběrové soupisy v pětiletých intervalech (naposledy za léta 2005–2009 v roce 2012). Průběžně doplňovaná databáze Bibliografie dejín Slovenska je dostupná z: <https://husav.portaro.eu>.

SLOVINSKO

Slovinskou národní bibliografii *Slovenska bibliografija. Knjige* začala vydávat Narodna in univerzitetna knjižnica Ljubljana ve čtvrtletních přehledech od roku 1985, od roku 1995 na CD-ROMu. Současným zdrojem informací je portál *Slovenska bibliografija* Národní

univerzitní knihovny v Lublani, který obsahuje jednotný přístup ke všem typům dokumentů včetně článkové bibliografie (<http://sb.nuk.uni-lj.si/>).

Souborným katalogem balkánských zemí je *COBISS*, virtuální knihovna jednotlivých zemí, které tvořily bývalou Jugoslávii, a dalších států. Jde o velmi snadné vyhledávání knih a podle zemí: *COBISS.SI* (Slovinsko, spojuje více než 900 knihoven), *COBISS.AL* (Albánie), *COBISS.BG* (Bulharsko), *COBISS.BH* (Borna a Hercegovina), *COBISS.CG* (Černá Hora), *COBISS.MK* (Makedonie), *COBISS.SR* (Srbsko).

Bibliografie slovinské historie (*Bibliografija slovenske zgodovine*) byla součástí periodika *Zgodovinski časopis* ve formě jednoletých nebo víceletých přehledů do roku 1988. Všechna čísla časopisu jsou volně dostupná v archivu na webu periodika <http://www.zgodovinskicasopis.si/sl/Digitalni-arhiv/>. Podobně *Bibliografija slovenske literarne zgodovine* vycházela v časopise *Jezik in slovstvo*.

ŠVÝCARSKO

Švýcarská národní bibliografie je zpracovávána od roku 1900, od roku 1943 vychází pod názvem *Das Schweizer Buch = Le livre suisse = Il libro svizzero* a sestavuje ji národní knihovna Schweizerische Landesbibliothek za spolupráce Svazu švýcarských knihkupců a nakladatelů. Má standardní záběr – vedle knih vydávaných v zemi zachycuje i tvorbu švýcarských autorů otištěnou v cizině a zahraniční publikace o Švýcarsku. Není jen seznamem depositních fondů národní knihovny, ale i jiných knih získaných při autorském řízení. Od roku 1994 je zpracovávána automatizovaně a je přístupná online na <https://ead.nb.admin.ch/web/>.

Švýcarský virtuální katalog *Schweizer Virtueller Katalog* umožňuje prohledávat katalogy vybraných švýcarských knihoven včetně Lichtenštejnské zemské knihovny ve Vaduzu. Souborným katalogem je *Netzwerk von Bibliotheken und Informationsstellen in der Schweiz – NEBIS*, do kterého přispívají knihovny vysokých škol a vědeckých ústavů ze všech jazykových oblastí Švýcarska, obsahuje knihy, periodika a jiné dokumenty.

Švýcarská historická bibliografie (*Bibliographie der Schweizergeschichte – BSG*) je vydávána od roku 1913 (od roku 1958 pod záštitou švýcarské Národní knihovny). Do roku 2010 vycházela v tištěné podobě jako ročenka, od roku 2008 do roku 2012 byla vydávána výlučně elektronicky ve formátu PDF. Data od roku 2013 jsou dostupná pouze ve formě databáze na adrese https://nb-bsg.primo.exlibrisgroup.com/discovery/search?sortby=rank&vid=41SNL_54_INST:bsg&lang=de.

Databáze zachycuje knihy, články i časopisy, webové stránky a dizertační a diplomové práce ke švýcarským dějinám. Databáze obsahuje data od roku 1975, je průběžně doplňována a veřejně přístupná.

USA

Americkou národní bibliografii zpracovává Kongresová knihovna ve Washingtonu, která po zaslání výtisků nových vydání přiděluje nakladatelům „copyright“, tedy ochranu autorských práv. Průběžně vydávaná bibliografie vycházela od roku 1928 pod názvem *Cumulative book index*, měla měsíční periodicitu a z ní vycházely čtvrtletní, půlroční, roční a čtyřleté kumulace, vydavatelem byla firma Wilson v New Yorku. Svým uspořádáním byla přizpůsobena potřebám knižního trhu. Jednotlivé svazky bibliografie byly uspořádané abecedně, jména autorů byla

v jedné řadě s předmětovými hesly, popis byl úsporný, neuvádělo se místo vydání, to evidoval až rejstřík nakladatelů, který každý svazek doplňoval. Ke změně došlo v roce 1983, kdy všechny typy publikací začal evidovat *Books U. S.*, týdenní přehled zpracováváný a vydáváný Kongresovou knihovnou ve Washingtonu. Rovněž nová řada má čtvrtletní, roční a víceleté kumulace. Poskytování bibliografických výstupů z katalogu kongresové knihovny zajišťuje Katalogizační distribuční služba (Cataloging Distribution Service), která je dostupná z: <http://www.loc.gov/cds/>. Služby jsou převážně placené.

VELKÁ BRITÁNIE

Národní bibliografii *British National Bibliography* vydává The British Library (BL) od roku 1950, kdy americké vydavatelství Wilson v New Yorku oznámilo, že nebude nadále zaznamenávat britskou knižní produkci. Zachycuje nové publikace všech forem a nové tituly časopisů, které jsou publikovány a distribuovány ve Spojeném království a Irsku (resp. vydávané v angličtině), v podobě, v jaké je jsou vydavatelé těchto zemí povinni odvádět do BL. Britská národní bibliografie vychází v týdenních sešitech s ročními kumulacemi a křížovým rejstříkem, se záznamy řazenými podle DDT. V roce 2003 přešla z tištěné verze na PDF formát. Prohlížením sešitů se uživatel seznamuje s novou produkcí, k vyhledávání konkrétních titulů slouží elektronický katalog BL. Doplnování knihovního fondu BL se řídí zásadou získat vždy první vydání, o další vydání stejného díla již národní knihovna neusiluje, proto je pro sledování pozdějších vydání třeba vycházet spíše ze světových souborných katalogů. Vedle všeobecné knižní bibliografie vycházejí ve zpracování BL také speciální řady: *The British catalogue of music*, 1957–, ISSN 0068-1407; *British catalogue of audio-visual materials*, 1979–; pro „šedou“ literaturu vychází řada *British National Bibliography for Report Literature*, 1981–, přehled periodik eviduje *Serials in the British Library*, 1981–. Z tištěné formy přecházejí jednotlivé řady britské národní bibliografie v 21. století do elektronické podoby. V letech 1989–2008 byl vydáván též CD-ROM pod názvem *BNB on CD-ROM*.

Souborný katalog *COPAC* umožňuje prohledávat katalogy Britské knihovny, Národní knihovny Skotska, Národní knihovny Walesu a dalších 70 velkých a univerzitních knihoven Velké Británie a Irsku.

Britskou a irskou historickou bibliografii *Bibliography of British and Irish History* (BBIH) vytvářejí na základě partnerské spolupráce Institute of Historical Research, Royal Historical Society a nakladatelství Brepols. Informace o bibliografii jsou dostupné na webové adrese <https://www.history.ac.uk/projects/bbih>. Databáze je přístupná pouze pro předplatitele.

Významným zdrojem pro oborové bibliografie, včetně historických a literárních, jsou britské Oxfordské bibliografie online (Oxford Bibliographies Online, <http://www.oxfordbibliographies.com/>). Jedná se o soubor výběrových kolekcí, který zahrnuje humanitní vědy, umění, společenské vědy, přírodní vědy a veřejné zdraví. Záznamy jsou anotované. Cílem je poskytnout uživateli přehled nejdůležitějších materiálů pro studium, který je sestavený renomovanými odborníky. Databáze je zpoplatněná. Vedle přímého vyhledávání v databázi Oxford Bibliographies Online mohou uživatelé prohledávat tuto databázi také prostřednictvím veřejného online portálu Oxford Index (<http://oxfordindex.oup.com/>).

2.4 Retrospektivní bibliografie v zahraničí

V zahraničí řeší některé národní knihovny otázku zpracování retrospektivní bibliografie z celostátního hlediska. Z dostupné literatury si můžeme udělat obrázek o tom, jak k otázce zpracování retrospektivní bibliografie přistupuje stát menší (Slovensko), střední (Polsko) i velký (Rusko). Jedná se o státy, které souběžnou národní bibliografii pojmají komplexně, a přesto zpracováním retrospektivy dokládají její mezerovitost.

Slovenská republika

V roce 1965 se dohodly tři slovenské vědecké knihovny (Univerzitná knižnica v Bratislavě, Štátna vedecká knižnica v Košicích a Knižnica Matice slovenské v Martině) na soustředění prostředků a sil ve prospěch zpracování národní retrospektivní bibliografie tiskové produkce 20. století, které bylo ještě potvrzené Programem rozvoje slovenské národní retrospektivní

bibliografie z roku 1984, jehož cílem byl výzkum a zpracování všech druhů pramenných dokumentů (knihy, periodika, nepravá periodika a speciální tisky) ve vztahu ke Slovensku. Náročný program se podařilo postupně naplnit a výsledky jsou obdivuhodné. Uvážíme-li, že práce na retrospektivních soupisech mají dlouhodobou hodnotu a podmiňují další bibliografickou práci, šlo o významné koncepční rozhodnutí, které přineslo vynikající výsledky. V soupisech monografií vyšla již v meziválečném období obsáhlá bibliografie knih vydaných v 19. století – zpracoval ji Ľudovít Vladimír Rizner. Pro tuto bibliografii zpracovali dodatky Ján Mišianik a poté Ján Vladimír Ormis.⁸⁸ Období 20. století bylo rozděleno podle historických mezníků. První etapu do roku 1918 zpracoval Michal Fedor a podchytil 2 600 záznamů,⁸⁹ meziválečné období sestavili Emília Holanová a G. Režná [pseud. Peter Liba] s 15 600 záznamy,⁹⁰ tiskovou produkci za druhé světové války zmapoval ve dvou soupisech Anton Dubay (celkem na 6 000 záznamů)⁹¹ a knižní produkci prvních deseti poválečných let sestavila Anna Ferienčíková, kumulovala v ní 14 400 záznamů a vedle abecední řady zpracovala také systematickou část.⁹²

Cílevědomě se pracovalo také na úkolech vyplývajících z přípravy národní retrospektivní bibliografie novin a časopisů. Řadu periodik zahájil Michal Potemra *Bibliografií slovenských novín a časopisov do roku 1918*⁹³ a stejné období doplnil ještě soupisem cizojazyčných periodik.⁹⁴ Při zpracování vycházel z knižních fondů hlavních slovenských knihoven a budapeštské Országos Széchenyi Könyvtár. Další období zpracovala Mária Kipsová s kolektivem pracovníků Univerzitetnej knižnice v Bratislave.⁹⁵ Období let 1939–1945 uspořádal Michal Fedor – nejprve vydal soupis 57 ilegálních a povstaleckých časopisů⁹⁶ a poté slovenský, maďarský, německý a ukrajinský tisk, který vycházel s povolením příslušných úřadů.⁹⁷ Obdobím po osvobození se zabýval Rudolf Lukáč, který zhotovil přehled slovenských novin a časopisů do roku 1955,⁹⁸ který ještě rozšířil bez jazykového omezení až do roku 1960.

---

⁸⁸ RIZNER, Ľudovít Vladimír. *Bibliografia písomníctva slovenského na spôsob slovníka od najstarších čas do konca r. 1900*. Turčiansky sv. Martin: Matica slovenská, 1929–1934. 6 sv. (Reedici vydala Matica slovenská v r. 1968); MIŠIANIK, Ján. *Bibliografia slovenského písomníctva do konca 19. storočia: doplnky k Riznerovej bibliografii*. Martin: Matica slovenská, 1946. 300 s. (Reedice vyšla 1971); ORMIS, Ján Vladimír. *Doplnky a opravy k Riznerovej bibliografii*. Martin: Matica slovenská, 1972. 188 s.

⁸⁹ FEDOR, Michal. *Bibliografia slovenských kníh 1901–1918*. Martin: Matica slovenská, 1964. 727 s.

⁹⁰ HOLANOVÁ, Emília a G. Režná [=Peter Liba]. *Bibliografia slovenských kníh 1919–1938*. Martin: Matica slovenská, 1979. 2 sv. (875, 1039 s.)

⁹¹ DUBAY, Anton. *Bibliografický katalóg slovenskej knižnej tvorby za roky 1939–1941*. Bratislava: Bibliografický ústav pri Knižnici slovenskej university, 1948. 185 s.; Týž: *Bibliografický katalóg slovenskej knižnej tvorby za roky 1942–1945*. Bratislava: Bibliografický ústav pri Knižnici slovenskej university, 1952. 343 s.

⁹² FERIEŇKOVÁ, Anna. *Bibliografia slovenskej knižnej tvorby za roky 1945–1955*. Martin: Matica slovenská, 1967–1970. 4 sv. (1024, 1093, 1150, 738 s.)

⁹³ POTE MRA, Michal. *Bibliografia slovenských novín a časopisov do roku 1918*. Martin: Matica slovenská, 1958. 13, 145 s.

⁹⁴ POTE MRA, Michal. *Bibliografia inorečových novín a časopisov na Slovensku do roku 1918*. Martin: Matica slovenská, 1964. 818 s.

⁹⁵ KIPSOVÁ, Mária et al. *Bibliografia slovenských a inorečových novín a časopisov z rokov 1919–1938*. Martin: Matica slovenská, 1968. 1074 s.

⁹⁶ FEDOR, Michal. *Súpis periodík o slovenskej účasti na československom národnooslobodzovacom boji za druhej svetovej vojny (1939–1945)*. Martin: Matica slovenská, 1959. 133 s.

⁹⁷ FEDOR, Michal. *Súpis novín a časopisov na Slovensku za roky 1939–44*. Martin: Matica slovenská, 1960. 416 s.

⁹⁸ LUKÁČ, Rudolf. *Slovenské časopisy a noviny od oslobodenia po rok 1955 (včítane)*. Košice: Štátna vedecká knižnica, 1957. 2 sv.

K jeho vydání však došlo až po novém zpracování kolektivem vedeným Melánií Balúnovou.⁹⁹ Poté přistoupila Matica slovenská k publikování pětiletých přehledů – bibliografii periodik vydávaných na Slovensku v letech 1961–1965 dostala za úkol Marta Janů¹⁰⁰ a následujících pět let Anna Babíková.¹⁰¹ Pro ediční řadu *Slovenské národné retrospektívne bibliografie, séria B, Periodiká* sestavily Mária Kipsová, Tatiana Vančová a Želmíra Gešková bibliografii kalendářů vydávaných na Slovensku do roku 1965,¹⁰² skupinu almanachů, ročenek a periodických sborníků z období 1919–1944 zpracovali Eva Kovačičová a Štefan Štvrtecký (předtím vyšla pracovní verze pro celé období 1701–1965).¹⁰³ Eva Kovačičová s Katarínou Schlenkerovou se ujal navazujícího období 1945–1965.¹⁰⁴ Práci na bibliografických soupisech almanachů, ročenek a sborníků byla završena vydáním období 1701–1918 díky péči Univerzitní knihovny v Bratislavě v roce 2018.¹⁰⁵ Každý svazek je uveden historickou studií a doplněn bohatou škálou rejstříků.

Koncepce slovenské národní retrospektivní bibliografie přinesla řadu zajímavých podnětů. Jejím cílem bylo zdokumentovat a charakterizovat vždy určitou tiskovou produkci ve stanoveném období takovým způsobem, aby byla podchycena všechna formální i obsahová hlediska o každé popisné jednotce a vystižena vydavatelská politika v historických souvislostech. Soupisy knih a periodik byly zpracovávány heuristikou katalogů největších slovenských i českých knihoven a také excerpací souběžných bibliografických přehledů metodou de visu. Práce s knihou v ruce je předpokladem seriózní bibliografické činnosti. Takový přístup byl ovšem usnadněn poměrně menším rozsahem tiskové produkce ve srovnání s rozsahem obdobné produkce sousedních států. Program slovenské retrospektivní bibliografie byl úspěšně naplněn nejen díky zpracování monografických publikací a periodik – řada obsáhlých svazků vyšla ještě s analytickým rozpisem periodik a sborníků v ediční řadě *Slovenská národná retrospektívna bibliografia. Séria C. Články*, a to pro období 1901–1945.

Polská lidová republika

Ředitel knihovny Jagellonské univerzity v Krakově Karol Estreicher si zvolil náročný úkol: zpracovat bibliografii dosud vydané tištěné produkce v Polsku od vynálezu knihtisku až do roku 1900, jež by obsahovala knihy napsané polskými autory včetně publikací vydaných v zahraničí

---

⁹⁹ BALÚNOVÁ, Melánia et al. *Bibliografia novín a časopisov vychádzajúcich na Slovensku v rokoch 1945–1960*. Martin: Matica slovenská, 1995. 1286 s. ISBN 80-7090-320-1.

¹⁰⁰ JANŮ, Marta. *Bibliografia časopisov a novín vychádzajúcich na Slovensku v rokoch 1961–1965*. Martin: Matica slovenská, 1971. 366 s.

¹⁰¹ BABÍKOVÁ, Anna. *Bibliografia časopisov a novín vychádzajúcich na Slovensku v rokoch 1966–1970*. Martin: Matica slovenská, 1997. 445 s. ISBN 80-7090-262-0.

¹⁰² KIPSOVÁ, Mária, Tatiana VANČOVÁ a Želmíra GEŠKOVÁ. *Bibliografia slovenských a inorečových kalendárov 1701–1965*. Martin: Matica slovenská, 1984. 823 s., 41 s. obr. příl.

¹⁰³ KOVAČIČOVÁ, Eva a Štefan ŠTVRTECKÝ. *Almanachy, ročenky a zborníky na Slovensku v rokoch 1701–1965: provizórny súpis*. Bratislava: Univerzitná knižnica, 1983. 268 s.; Tíž. *Bibliografia almanachov, ročeniek a zborníkov na Slovensku 1919–1944*. Martin: Matica slovenská, 1991. 296 s. ISBN 80-7090-076-8.

¹⁰⁴ KOVAČIČOVÁ, Eva a Katarína SCHLENKEROVÁ. *Bibliografia almanachov, ročeniek a zborníkov na Slovensku 1945–1965*. Martin: Matica slovenská, 1995. 430 s. ISBN 80-7090-321-X.

¹⁰⁵ PYTLICOVÁ, Zlatica, Miriam AMBRÚŽOVÁ PORIEZOVÁ a Livia KURUCOVÁ. *Bibliografia almanachov, ročeniek a zborníkov na Slovensku 1701–1918*. Bratislava: Univerzitná knižnica, 2018. 310 s. ISBN 978-80-89303-70-0.

nebo týkajících se Polska.¹⁰⁶ Karol Estreicher vydal od roku 1872 postupně celkem 22 svazků. Pomocníka a pokračovatele měl ve svém synovi Stanislawu Estreicherovi, který se zabýval zejména obdobím starých tisků a soupis dovedl až do svazku 33, který byl vydán v roce 1939. Jde o základní dílo, ve kterém jsou záznamy řazeny abecedně podle autorů, u anonymních děl podle názvů nebo předmětových hesel. Sestavením nové řady komplexní národní retrospektivní bibliografie byl pověřen Instytut Bibliograficzny Národní knihovny ve Varšavě, který pod redakcí Janiny Wigat zpracoval záznamy o tiskové produkci z let 1901–1939. Publikace měla podchytit okolo 290 000 záznamů a začala vycházet v roce 1986.¹⁰⁷ *Bibliografia Polska 1901–1939* je oskenovaná a 18 dílů je přístupných v databázích Biblioteki Narodowej (www.bn.org.pl). Hodnocení výběru 33 retrospektivních soupisů reprezentujících humanitní i přírodní vědy, které byly vydány v letech 1836–1916, zpracoval Henryk Sawoniak.¹⁰⁸ Největšího ocenění z nich doznala *Bibliografia historii polskiej* kvůli své pohotovosti a preciznímu výběru – svým významem přesahuje do 21. století.

Ruská federace

Z podnětu Ruské národní knihovny Sankt-Peterburgu byl uspořádán v listopadu 2014 seminář *Problémy tvorby bibliografických soupisů a retrospektivních souborných katalogů regionálních knih*.¹⁰⁹ Se svými příspěvky zde vystoupili odborníci z federálních, akademických a regionálních knihoven a vysokoškolských pracovišť Ruska a Ukrajiny. V závěrech semináře bylo konstatováno, že příprava takových prací, které jsou svého druhu encyklopedií regionálního vydavatelství, patří k důležitým úkolům, které mají svým badatelským potenciálem nejen regionální, ale i celonárodní význam. V Ruské federaci vyšlo v období 1979–2015 celkem 15 takových bibliografických soupisů, přičemž se nepřihlíželo k publikovaným katalogům jednotlivých knižních sbírek a k období starých tisků do roku 1800. V tabulkovém přehledu byly pro srovnání zachyceny zadané parametry a ze sledovaných 15 vydaných souborných katalogů bylo možné pro metodiku sestavování retrospektivních regionálních bibliografií uvést jejich základní parametry:

- *Územní záběr* – sedm souborných katalogů zachytilo tiskovou produkci vydanou na území gubernie,¹¹⁰ z nichž tři uvedly i knihy o těchto guberniích vydaných jinde.
- *Chronologický záběr* – převažovaly soupisy vydavatelské produkce z dorevoluční doby, tedy do roku 1917, jen u tří přesahovala hranice až do roku 1940 a jeden soupis byl doveden až do současnosti.
- *Druhy tiskové produkce* – všechny evidovaly knihy a brožury, některé též místní periodika a kartografické dokumenty.

¹⁰⁶ Tisková produkce 19. století je obsažena v dílech ESTREICHER, Karol. *Bibliografia polska*. Seria 1. Bibliografia XIX w. Kraków: K. Mańkowski, 1870–1882. 7 sv.; Týž. *Bibliografia polska XIX stulecia: lata 1881–1900*. Kraków: Spółka Rsięgarzy Rolniczy, 1906–1916. 4 sv. (Vyšlo v reedici 2016.)

¹⁰⁷ *Bibliografia polska 1901–1939* = *Polish bibliography 1901–1939* = *Bibliographie polonaise 1901–1939* = *Polnische Bibliographie 1901–1939* = *Polskaja bibliografija 1901–1939*. Pod red. Janiny Wigat. Warszawa: Biblioteka Narodowa, 1986. 18 sv., 6 sv. rejstříků. ISBN 83-04-01899-3.

¹⁰⁸ SAWONIAK, Henryk. Sprawność informacyjna bibliografii polskich w XIX wieku (do 1918 r.) *Przegląd Biblioteczny*. 1971, roč. 39, č. 1/4, s. 155–174.

¹⁰⁹ RAZDORSKIJ, A. I., ed. *Problemy sozdanija bibliografičeskich repertuarov i retrospektivnich svodnych katalogov regional'noj knigi: sbornik materialov naučno-praktičeskogo seminaru*. Sankt-Peterburg: Rossijskaja nacional'naja biblioteka, 2016. 128 s. ISBN 978-5-8192-0493-1.

¹¹⁰ Gubernium bylo základní územní jednotkou v Rusku od roku 1717, v roce 1917 jich bylo 73, ve dvacátých letech 20. století byla zrušena.

- *Excerptní základna* – zdrojem byly nejen místní paměťové instituce, ale také centrální knihovny a u některých proběhl archivní výzkum; základem excerptce byly katalogy krajské knihovny, knihovny státního archivu, muzea a univerzity; což se však ne vždy podařilo zpracovatelům obsáhnout.
- *Uvádění sigly* – ty doplňují bibliografický záznam ve všech soupisech.
- *Pomocný aparát* – jmenný rejstřík (všude), rejstřík tiskáren (7), názvový (6), geografický (4), institucí a organizací (4), místa vydání (4), předmětový (3), systematický (2), vlastníků sbírek (2).
- *Vydavatel* – u pěti bibliografických soupisů to byla ústřední knihovna Ruské federace, u tří krajská knihovna a u dalších šlo o specializované ústavy.
- *Náklad* – mezi 50 až 1 000 výtisky, nejvíce soupisů (6) vyšlo ve 300 výtiscích.
- *Elektronická verze* – v roce 2015 byly jen dva z uváděných soupisů dostupné též elektronicky.

Pokud jde o tým zpracovatelů, šest jich mělo vždy jen jednoho autora; nejrozsáhlejší souborný anotovaný katalog knih vydaných na Sibíři a Dálném východě s 16 289 záznamy měl šest zpracovatelů.¹¹¹ Za vzorový bibliografický soupis byl označen rejstřík samarských knih, co se týče objemu dat v měřítku gubernie i svým zpracováním, kdy jednotlivé záznamy byly uspořádány podle místa vydání a v jeho rámci pak chronologicky, soupis byl pak doplněn jmenným, předmětovým a typografickým rejstříkem.¹¹² Šlo o souborné katalogy knih vydávaných na území vymezeného regionu (oblasti, republiky, gubernia, kraje apod.). Cílem takových soupisů bylo podchytit zejména pro čtenáře katalogy místních knihoven, archivů a muzeí, a to nejen pro potřebu daného regionu, ale s vazbou i na národní kulturu jako celek. Ukázaly to též výsledky: v některých soupisech dosahovaly knihy z regionálních paměťových institucí, které nebyly ve fondech centrálních knihoven, až 20 % z celkového množství publikací. Přitom bylo uvedeno, že takový regionální „rejstřík knih“ vypovídá nejen o ediční činnosti v daném místě, ale poskytuje též představu o sociálním, ekonomickém a kulturním životě regionu. Z hodnocení vyplynulo, že jeden takový seznam zemských vydání napoví o správě země v oblastech zemědělství, zdravotnictví, hospodářství apod. více než jiné tradiční monografie a studie. Sestavený rejstřík může současnému čtenáři vrátit na stůl zapomenuté knihy a s nimi uvést do vědeckého i praktického obratu mizející užitečná díla.¹¹³ V závěrech bibliografického semináře z roku 2014 bylo konstatováno, že takové přehledy regionální knižní produkce existují především pro evropskou část Ruska a že mnohá území Ruské federace před úkolem rekonstrukce jejich knižního bohatství ještě stojí.

¹¹¹ PAVLOVA, Rimma E. et al. *Svodnyj katalog sibirskoj i dal'nevostočnoj knigi, 1790–1917 gg.* Novosibirsk: Gosudarstvennaja Publičnaja Naučno-Techničeskaja Biblioteka, 2004–2005. 3 sv. (506, 710, 490 s.) ISBN 9785945600553. Pro tuto „megaoblast“, která zahrnuje 20 republik, krajů a oblastí, byla dosud zpracována knižní produkce z období 1790–1930.

¹¹² KURMAEV, Michail V. a Ljudmila Pavlovna MAŠENCEVA. *Samarskaja kniga vtoroj poloviny XIX – načala XX vv.: svodnyj katalog-repertuar.* Samara: Izdatel'stvo As Gard, 2013. 681 s. ISBN 9785425902887.

¹¹³ RAZDOLSKIJ, 2016, (viz pozn. 109), s. 6.

3 Pomocný aparát

3.1 Definice pojmů

Automatizovaný informační systém („automated information system“)

Informační systém fungující s podporou informačních a komunikačních technologií, které umožňují realizovat procesy získávání, zpracování, ukládání a komunikace informací částečně nebo úplně bez přímé účasti člověka. Vzhledem k rychlému pronikání informačních a komunikačních technologií do informační praxe a s tím souvisejícím klesajícím podílem neautomatizovaných informačních systémů toto označení a vyčleňování automatizovaných informačních systémů do zvláštní kategorie ztrácí v současné době na významu. (KTD)

Bibliograf („bibliographer“)

Odborný pracovník zabývající se vědeckými, vzdělávacími či organizačními aspekty bibliografie nebo prakticky vykonávající bibliografickou činnost a poskytující bibliografické služby. (KTD)

Bibliografická databáze („bibliographic database“)

Databáze obsahující počítačové záznamy, které představují díla, dokumenty nebo bibliografické informace. (Levine-Clark 2013)

Bibliografický systém („bibliographic system“)

Druh dokumentografického informačního systému. Je zaměřený na realizaci bibliografické komunikace jednak propojením s knihovnickým systémem, jednak s organizačními systémy mimo knihovnický systém. Jeho hlavním posláním je poskytovat bibliografické služby. (Katuščák 1998)

Bibliografický záznam („bibliographic record“)

Ověřený a standardizovaný soubor údajů o bibliografickém zdroji. Skládá se z bibliografického popisu, selekčních údajů, obsahové charakteristiky, lokačních, exemplářových a kódovaných údajů. Slouží k identifikaci a k zajištění přístupu dokumentu. (KTD)

Bibliografie („bibliography“)

1. Umění přesně popsat knihy s ohledem na autorství díla, jeho obsah, vydání, fyzické formy atd. – 2. Seznam děl, dokumentů a bibliografických záznamů, zpravidla s vystižením vztahu mezi nimi (např. uspořádaný podle autorů, věcně nebo místně) a lišící se od katalogu tak, že se neváže na fondy jedné nebo více knihoven, zpracovaný podle určitých zásad, pravidel a hledisek. – 3. Nauka o seznámech dokumentů, o jejich účelu, způsobech využívání, druzích, historickém vývoji a o metodice a technice jejich zpracování. (Levine-Clark 2013, KTD)

Citace („reference“)

Data popisující informační zdroj nebo jeho část dostatečně přesně a podrobně pro identifikaci a umožnění jeho vyhledávání. (ISO 5127)

Časopis („journal“)

Seriál mající tentýž název, vydávaný v pravidelných nebo nepravidelných intervalech během nedefinovaného období, přičemž jednotlivé výtisky v řadě jsou postupně číslovány nebo je každý výtisk datován. (ISO 2789)

Článek („article“)

Nezávislý text vytvářející část publikace. (ISO 5127)

Dokument („document“)

Informační pramen tvořený nosičem informací a množinou informací na něm fixovaných a sloužící k přenosu dat v čase a prostoru. Dokumenty se dělí podle řady kritérií: např. podle způsobu záznamu dat (písemné, obrazové, zvukové, audiovizuální, strojem čitelné – elektronické či digitální), podle odvozenosti obsahu (primární, sekundární a terciární), podle kontinuity (periodické a neperiodické), podle stupně zveřejnění (zveřejněné, nezveřejněné, interní). (KTD)

Edice („series“)

Skupina monografií, časopisů nebo dalších publikací sdílejících společný název a eventuálně číslování. (ISO 5127)

Informační systém („information system“)

V nejširším slova smyslu systém, jehož vazby se definují jako potenciální informace (fyzikální, biologické, sociální) a prvky jako místa transformace těchto informací. Soubor těchto prvků spolu s jejich vlastnostmi tvoří celek, který plní informačně-komunikační úlohu. V užším slova smyslu jde o systémy umožňující shromažďování, zpracování, a transformaci informací a jejich zprostředkování uživateli nezávisle na jejich časovém a prostorovém rozptýlu. (KTD)

Kniha („book“)

Neseriálový tištěný dokument v kodexové formě. (ISO 2789)

Knihovna („library“)

Organizace nebo součást organizace, jejímž hlavním cílem je vytvářet a uchovávat sbírky, jakožto i usnadňovat používání v nich obsažených informací tak, jak je to vyžadováno informačními, badatelskými, vzdělávacími, kulturními nebo rekreačními potřebami jejich uživatelů. (ISO 2789)

Monografie („monograph“)

Publikace v tištěné nebo netištěné formě, skládající se buď z jednoho svazku, nebo z předem stanoveného počtu oddělených svazků, pokud tvoří jednu bibliografickou popisnou jednotku. (ISO 5127)

Noviny („newspaper“)

Seriál, který obsahuje zprávy o současných událostech zvláštního nebo obecného významu a jehož jednotlivé části vycházejí chronologicky nebo v číselné řadě a jsou obvykle vydávány nejméně jednou týdně. (ISO 2789)

Rešerše („retrieval“)

Výsledek (popř. proces) vyhledávání informací ve formě dokumentografických nebo faktografických záznamů, popř. plných textů dokumentů. Rešerše se zpracovává na základě rešeršního požadavku uživatele, který je zformulován pomocí dotazovacího jazyka do rešeršního dotazu; při provádění rešerše se uplatňuje rešeršní strategie. Podle charakteru obsažených informací se rozlišuje dokumentografická nebo faktografická rešerše. (KTD)

Retrospektivní bibliografie („retrospective bibliography“)

Bibliografie, která zpětně zpracovává dokumenty publikované během historicky uzavřeného časového období. (KTD)

Sbírka („collection“)

Soubor dokumentů seřazených na základě vybraných společných charakteristik bez ohledu na jejich původ. (ISO 5127)

Seriál („serial“)

Publikace v tištěné nebo netištěné formě, vydávaná v částech následujících po sobě; obvykle s číselným, nebo chronologickým označením a se záměrem stálého pokračování nezávisle na periodicitě. (ISO 5127)

Souborný katalog („union catalog“)

Knihovní katalog obsahující částečně nebo v úplnosti záznamy dokumentů více než jedné knihovny nebo informační instituce. Záznamy obsahují sigly knihoven, které identifikují vlastníka dokumentu. (ISO 5127-3A)

Svazek („volume“)

Fyzická jednotka tištěného dokumentu o určitém počtu listů s deskami tak, aby vytvořila jeden celek nebo část sady/souboru. (ISO 2789)

Záznam („record“)

Dokument vytvořený nebo přijatý a uchovaný v agentuře, organizaci nebo soukromém životě k zajištění právních úkonů nebo obchodních transakcí. (ISO 5127)

Zdroje

ISO 2789 (2006) Information and documentation – International library statistics

ISO 5127 (2001) Information and documentation – Vocabulary

KTD – Knihovnická terminologická databáze NK ČR

3.2 Seznam použitých zkratk

AACR2	Angloamerická katalogizační pravidla, 2. vydání
ALA	American Library Association
ANL	Analytický rozpis článků, databáze NK
AV ČR	Akademie věd České republiky
BDČZ	Bibliografie dějin Českých zemí
č.	číslo
ČČH	Český časopis historický
ČSN	Československá/Česká státní norma
DDT	Deweyho desetinné třídění
ed.	editor
ERIH	European Reference Index for the Humanities
FF UK	Filozofická fakulta Univerzity Karlovy
IFLA	International Federation of Library Associations
IKT	Informační a komunikační technologie
ISBD	Mezinárodní standardní bibliografický popis
ISBN	Mezinárodní standardní číslování knih
ISSN	Mezinárodní standardní číslování seriálů
ISO	International Organization for Standardization
IT	Informační technologie
Jg.	Jahrgang, ročník
KTD	Knihovnická terminologická databáze NK
MARC21	formát pro zápis bibliografických dat
MDT	Mezinárodní desetinné třídění
MK	Ministerstvo kultury ČR
MZK	Moravská zemská knihovna
NAKI	Program MK aplikovaného výzkumu a vývoje národní a kulturní identity
NK	Národní knihovna ČR
NSP	Národní soustava povolání
OCLC	Online Computer Library Center
OCR	Optical Character Recognition, optické rozpoznávání znaků
OSN	Organizace spojených národů
příl.	příloha
RDA	Resource Description and Access, katalogizační pravidla
roč.	ročník
s.	strana, rozsah stran
SDRUK	Sdružení knihoven ČR
SNK	Slovenská národní knihovna
sv.	svazek, počet svazků
SVK	státní vědecká knihovna
UK	Univerzita Karlova
UNESCO	United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization
UNIMARC	Bibliografický formát schválený od 1977 organizací IFLA

VISK Veřejné informační služby knihoven, dotační program MK
VKOL Vědecká knihovna v Olomouci
vyd. vydání, vydavatel

3.3 Použité standardy a doporučená referenční dokumentace

AACR2/UNIMARC: schválená česká interpretace. Praha: Národní knihovna České republiky, 1999. 37 s. ISBN 80-7050-331-9.

Anglo-americká katalogizační pravidla. Druhé vydání. 1. české vyd. Revize 1988. Praha: American Library Association; Národní knihovna v Praze, 1994–2006. Nestr. ISBN 80-7050-187-1. (+ 2 dodatky)

Bibliografický (dokumentační) a katalogizační záznam: ČSN 01 0195. Praha: Úřad pro normalizaci a měření, 1965. 27 s.

BIERNÁTOVÁ, Olga a Jan SKŮPA. *Bibliografické odkazy a citace dokumentů dle ČSN ISO 690 (01 0197) platné od 1. dubna 2011.* Brno: [Vysoké učení technické v Brně. Ústřední knihovna], 2011. 27 s.

ČSN ISO 690. Informace a dokumentace – Pravidla pro bibliografické odkazy a citace informačních zdrojů. Praha: Úřad pro technickou normalizaci, metrologii a státní zkušebnictví, 2011. 39 s. Třídící znak 01 0197.

ISBD(G): Všeobecný mezinárodní standardní bibliografický popis. Anotovaný text. Přel. Hana Vodičková. Praha: Národní knihovna, 1993. VIII, 36 s. ISBN 80-7030-139-6.

MARC 21: bibliografický formát. 1. české vyd. Praha: Národní knihovna ČR, 2003. 2 sv. ISBN 80-7050-427-7.

NÁDVORNÍK, Miroslav a kol. *Pravidla jmenného katalogu.* 2., oprav. a dopl. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1969. 255 s.

RDA Resource Description & Access. 2015 Revision. Chicago: American Library Association, 2015. Přeruš. str. ISBN 978-0-8389-1093-1.

VODIČKOVÁ, Hana a kol. *Pravidla jmenného záznamu speciálních dokumentů a analytického popisu.* Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1972. 199 s.

Záznam pro souborný katalog UNIMARC: tištěné monografie. Praha: Národní knihovna ČR, 1996. 31 s. ISBN 80-7050-237-1.

3.4 Seznam použité a související literatury

ANDRLE, Jan. Česká národní retrospektivní bibliografie jako pomůcka a výzva pro literární historii. *Česká literatura*. 2012, roč. 60, č. 6, s. 903–930. ISSN 0009-0468.

BELL, Barbara L. *An annotated guide to current national bibliographies*. 2nd completely revised ed. München: K. G. Saur, 1998. XXVII, 487 s. ISBN 3-598-11376-5.

BELL, Barbara L. *Librarian's guide to online searching*. 3rd ed. Santa Barbara: Libraries Unlimited, 2012. XVIII, 286 s. ISBN 978-1-61069-035-5.

Bibliography. In: *Encyclopedia of library and information science*. 3rd ed. Vol. 1. New York: ORC Press, 2010, s. 522–533.

DAVIDOVÁ, Eliška, ed. Retrospektivní bibliografie v Německu, Rakousku, Polsku a na Slovensku. *Česká literatura*. 2013, roč. 61, č. 3, s. 410–416. ISSN 0009-0468.

DRTINA, Jaroslav, ed. *Základy bibliografie*. 2. dopl. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1966. 412 s.

FRANKE, Jerzy, ed. *Bibliografi@ : źródła, standardy, zasoby : praca zbiorowa = Bibliography: standards and resources*. Warszawa: Stowarzystwo Bibliotekarzy Polskich, 2013. 319 s. ISBN 978-83-64203-01-5.

Hlavní rozdíly mezi AACR2 a stávající českou katalogizační praxí. Praha: Národní knihovna, 1995. 17 s. ISBN 80-7050-205-3.

HOLANOVÁ, Markéta Ř., ed. *České oborové bibliografie: sborník z interdisciplinárního semináře*. Praha: Ústav pro českou literaturu AV ČR, 2017. 202 s. ISBN 978-80-88069-46-1.

KÁBRT, Jiří. *Slovník teorie a metodiky bibliografie*. 2., přeprac. a dopl. vyd. Praha: Státní knihovna ČR, 1990. 127 s. ISBN 80-7050-064-6.

KAŇKA, Jan. Jak je důležité mít bibliografii. In: KUBÍČEK, Tomáš a Eva SVOBODOVÁ, eds. *Mezníky bibliografie*. Brno: Moravská zemská knihovna, 2017, s. 211–215. ISBN 978-80-7051-228-9.

KATUŠČÁK, Dušan. *Bibliografická komunikácia: výmena bibliografických údajov*. Bratislava: Slovenská technická knižnica, 1994. 248 s. ISBN 80-85165-47-3.

KATUŠČÁK, Dušan. *Moderná a postmoderná dokumentológia a bibliografia*. Žilina: Žilinská univerzita, 2015. 97 s. ISBN 978-80-89832-03-3.

KATUŠČÁK, Dušan, Marta MATTHAEIDESOVÁ a Marta NOVÁKOVÁ. *Informačná výchova: terminologický a výkladový slovník odbor knižničná a informačná veda*. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 1998. 375 s. ISBN 80-08-02818-1.

KĘDZIORA, Tomasz. Wybrane problemy retrospektywnej bibliografii specjalnej. In: FRANKE, Jerzy, ed. *Bibliografi@: źródła, standardy, zasoby : praca zbiorowa*. Warszawa: Stowarzysstwo Bibliotekarzy Polskich, 2013, s. 253–262. ISBN 978-83-64203-01-5.

KOVAČKA, Miloš, ed. *K niektorým aspektom regionálnej a personálnej bibliografie: zborník zo seminára konaného v Martine 21.–22. mája 1974*. Martin: Matica slovenská, 1974. 103 s.

KUBÍČEK, Jaromír. Česká retrospektivní bibliografie. In: KUBÍČEK, Tomáš a Eva SVOBODOVÁ, eds. *Mezníky bibliografie*. Brno: Moravská zemská knihovna, 2017, s. 123–136. ISBN 978-80-7051-228-9.

KUBÍČEK, Jaromír. *Národní bibliografie: soupis národních bibliografií k období 1945–1970 z fondů Universitní knihovny v Brně*. Brno: Universitní knihovna, 1970. 42 s.

KUBÍČEK, Tomáš a Eva SVOBODOVÁ, eds. *Mezníky bibliografie: u příležitosti konání 29. kolokvia českých, moravských a slovenských bibliografií*. Brno: Moravská zemská knihovna, 2017. 228 s. ISBN 978-80-7051-228-9.

LEVINE-CLARK, Michael a Toni M. CARTER, eds. *ALA glossary of library and information science*. 4th ed. Chicago, American Library Association, 2013. 280 s. ISBN 978-0-8389-1111-2.

LIBA, Peter. *Bibliografia v procese*. Martin: Slovenská národná knižnica, 2006. 295 s. ISBN 80-89023-85-1.

LICHTENBERGOVÁ, Edita. Funkční požadavky na bibliografické záznamy (FRBR) v praxi. In: *Knihovny současnosti 2007*. Brno: Sdružení knihoven ČR, 2007, s. 355–367. ISBN 978-80-86249-44-5.

MALÍNEK, Vojtěch. *Oborová analytická bibliografie: metodika zpracování*. Praha: Ústav pro českou literaturu AV ČR, 2020. 196 s. (Bibliographica, 3) ISBN 978-80-7658-007-7.

MALÍNEK, Vojtěch. RETROBI – Digitalizovaná Retrospektivní bibliografie české literatury 1770–1945 a možnosti jejího využití pro literárněvědný výzkum. *Česká literatura*. 2013, roč. 61, č. 3, s. 396–409. ISSN 0009-0468.

MANN, Thomas. *The Oxford guide to library research*. 4th ed. New York: Oxford University Press, 2015. XXX, 359 s. ISBN 978-0-19-993104-0.

MIHÓKOVÁ, Mária. Registre v bibliografickom diele. In: *Bibliografický zborník 1975*. Martin: Matica slovenská, 1978, s. 285–319.

NOVOTNÝ, Jaroslav. Mezi bibliografickou informací a její reprezentací: informace v teorii bibliografického záznamu. *Knihovna*. 2010, roč. 21, č. 1, s. 32–47. ISSN 1801-3252.

PÁNEK, Jaroslav. Bibliografie jako civilizační poslání. In: KUBÍČEK, Tomáš a Eva SVOBODOVÁ, eds. *Mezníky bibliografie*. Brno: Moravská zemská knihovna, 2017, s. 7–12. ISBN 978-80-7051-228-9.

PERRAULT, Anna H. a Elizabeth S. AVERSA. *Information resources in the humanities and the arts*. 6th ed. Santa Barbara: Libraries Unlimited, 2013. XVII, 461 s. ISBN 978-1-59884-832-8.

RAZDORSKIJ, Aleksej Igorevič, ed. *Problemy sozdanija bibliografičeskich repertuarov i retrospektivních svodnych katalogov regional'noj knigi : sbornik materialov naučno-praktičeskogo seminara*. Sankt-Peterburg: Rossijskaja nacional'naja biblioteka, 2016. 128 s. ISBN 978-5-8192-0493-1.

RUTTKAYOVÁ, Katarína a Jiří KÁBRT. *Bibliografia*. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 1991. 330 s. ISBN 80-08-00287-5.

ŘEHÁK, Daniel. K historii a struktuře Retrospektivní bibliografie. *Česká literatura*. 2013, roč. 61, č. 3, s. 387–395. ISSN 0009-0468.

SYRÉ, Ludgar a Heidrun WIESENMÜLLER. *Die Regionalbibliographie im digital Zeitalter: Deutschland und seine Nachbarländer*. Frankfurt am Main: Klostermann, 2006. 426 s. ISBN 3-465-03461-9.

VODIČKOVÁ, Hana. Vztah bibliografie a katalogizace k ISBD. In: *Česká bibliografie: sborník statí a materiálů*. Sv. 13. Praha: Státní knihovna ČSR, 1976, s. 23–3